

Oona Kallio

NUORTEN AIKUISTEN YMPÄRISTÖKANSALAIUUUS KESTÄVYYSMURROKSESSA

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Helmikuu 2026

TIIVISTELMÄ

Oona Kallio: Nuorten aikuisten ympäristökansalaisuus kestävyysmurroksessa
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma, sosiaalipolitiikan opintosuunta
Helmikuu 2026

Tässä tutkielmassa tarkastelen nuorten aikuisten ympäristökansalaisuutta kestävyysmurroksen kontekstissa. Kestävyysmurros haastaa nykyisiin hyvinvointivaltioihin liittyvän ymmärryksen kansalaisuudesta, sillä ympäristönäkökulman huomiointi muuttaa käsitystä kansalaisten oikeuksista, velvollisuuksista sekä kansalaisuuden valtion sidotusta mittakaavasta. Koska nuoret aikuiset tulevat kohtaamaan pahenevien ympäristökriisien seuraukset ja elävät elämänsä yhteiskunnissa, joissa kestävyysmurrosta pyritään toteuttamaan, heidän ympäristökansalaisuuttaan on tärkeää tutkia. Määrittelen ympäristökansalaisuuden ihmisten toimintana ympäristön hyväksi, jota kehystää ymmärrys ympäristöä koskevistä kansalaisen oikeuksista ja velvollisuuksista.

Tutkimuskysymykseni ovat 1) Miten nuoret aikuiset toimivat ympäristön hyväksi? ja 2) Mitkä tekijät edistävät tai vaikeuttavat nuorten aikuisten toimintaa ympäristön hyväksi? Ensimmäisessä kysymyksessä teoreettinen viitekehysni pohjautuu toiminnan jaotteluun kansalaisuuden käytäntöjen ja tekojen sekä kestävyysmurroksessa keskeisen toiminnan syvyyden kautta. Toisen tutkimuskysymyksen viitekehys perustuu rakenteellisessa kestävyysmurroksessa keskeiseen kritiikkiin yksilön velvollisuuksien painottamisesta ympäristökansalaisuudessa sekä aikaisempaan empiiriseen tutkimukseen. Johtopäätöksissä pohdin tutkimuskirjallisuuden pohjalta jäsentämieni ympäristökansalaisuuskäsitysten avulla, mitä analyysini tulokset kertovat nuorten aikuisten ympäristökansalaisuuteen liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista kestävyysmurroksen kontekstissa. Aineistoni koostui kahdeksan Luontoliitossa toimivan nuoren aikuisen yksilöhaastatteluista, jotka toteutin maaliskuussa vuonna 2025. Analyysimenetelmänä käytin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.

Tuloksena nuorten aikuisten ympäristötoiminta painottuu arkisiin kansalaisuuden tekoihin eli ympäristöongelmien vähentämiseen toimimalla elinpiirissään kuluttaen ekologisesti ja pitämällä huolta lähiympäristöstä sekä ajattelu- ja toimintatapojen muuttamiseen lähipiiriin, ympäristöjärjestöjen sekä opiskelun ja työelämän kautta. Kansalaisuuden käytännöt eli asuinympäristön tilaan vaikuttaminen kunnan kautta ja virallispoliittisten tahojen laajoihin toimintatapoihin vaikuttaminen jäsenyväst suppeampina. Erityisesti ajattelu- ja toimintatapoihin vaikuttaminen kuvaa kestävyysmurroksen kannalta olennaista pyrkimystä vaikuttaa ympäristöongelmia aiheuttaviin ja ylläpitäviin rakenteellisiin tekijöihin. Kaikkien toimintatapojen lähtökohtana hahmotan omien tietojen ja taitojen kartuttamisen. Nuorten aikuisten ympäristötoimintaa edistää hyvinvointi eli mielihyvän saaminen ja toiminnan kohtuullisuus itselle. Omat resurssit, saavutettavuus, sosiaalinen arvostus sekä poliittinen ja taloudellinen järjestelmä ovat puolestaan sekä toimintaa edistäviä että vaikeuttavia tekijöitä.

Kun tarkastelen tuloksia jäsentämieni ympäristökansalaisuuskäsitysten valossa, nuorten aikuisten ympäristökansalaisuudessa ei korostu liberaalin tai republikaanin käsityksen tavoin suoraan suhde valtion vaan esimerkiksi markkinoihin ja lähipiiriin. Uusliberaali käsitys yksilön velvollisuudesta kehittää itseään näkyy mainintoina omista resursseista, jotka edistävät tai vaikeuttavat ympäristötoimintaa. Liberaali käsitys hahmottuu hyvinvoinnin kautta, joka korostaa oikeutta toimia itselleen kohtuullisesti ja saaden mielihyvää. Saavutettavuuden, sosiaalisen arvostuksen sekä poliittisen ja taloudellisen järjestelmän hahmotan republikaanin käsityksen kautta, joka painottaa yksilöä osana yhteisöä sekä olosuhteiden merkitystä ympäristöä koskevien velvollisuuksien toteuttamiselle. Haastateltavani ovat ympäristökansalaisia, joiden ymmärrys oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan on jo muuttunut kestävyysmurroksen vaatimaan suuntaan, mutta he kohtaavat rakenteellisia haasteita toimia ympäristön hyväksi. Tutkielmani tukee yksilön velvollisuuksiin keskittymisen kritiikkiä sekä ajatusta ekohyvinvointivaltiosta, jonka puitteissa ympäristötoiminnasta kestävyysmurroksessa ei vastuuteta uusliberaalin käsityksen tavoin vain yksilöitä. Jatkotutkimuksessa kestävyysmurroksen kannalta olisi tärkeää keskittyä republikaaniin käsitykseen pohjautuvaan ympäristökansalaisuuteen, joka laajenee tarkastelemaan ympäristökriisien taustalla olevia rakenteita sekä ympäristötoiminnan yhteyttä muihin kestävyysmurroksen luottuvuuksiin.

Avainsanat: ympäristökansalaisuus, nuoret aikuiset, kestävyysmurros, teoriaohjaava sisällönanalyysi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

TEKOÄLYN KÄYTTÖ OPINNÄYTTEESSÄ

Opinnäytteessäni on käytetty tekoälysovelluksia:

- Ei
- Kyllä

Ilmoitukseni mukaan olen käyttänyt opinnäytteessäni tutkielmanprosessin aikana seuraavia tekoälysovelluksia:

Tekoälysovellusten nimi ja versio: Microsoft Teams -sovelluksen automaattinen litterointiominaisuus (transcription)

Käyttötarkoitus: Olen käyttänyt tekoälyä haastateltavien puheen litteroimiseen siten, että haastattelun ajaksi laitoin päälle tekoälyn tekemän automaattisen litteroinnin ja haastattelun jälkeen latsin One Drive -pilvipalveluun tekoälyn tekemän litteraatin haastattelusta. Tämän jälkeen kuuntelin itse haastattelunauhoitteet ja korjasin tekoälyn tekemät virheet litteroinnissa.

Osiot, joissa tekoälyä on käytetty: Olen käyttänyt tekoälyä aineiston keräämisessä haastatteluiden litterointiin edellä kuvatulla tavalla.

Olen tietoinen siitä, että olen täysin vastuussa koko opinnäytteeni sisällöstä, mukaan lukien tekoälyllä tuotetut osat, ja hyväksyn vastuun mahdollisista eettisten ohjeiden rikkomuksista.

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Nuoret aikuiset ja kansalaisuus kestävyysmurroksessa	4
2.1	Nuoret aikuiset kestävyysmurroksessa	4
2.2	Kansalaisuus kestävyysmurroksessa: ympäristökansalaisuus	6
3	Näkökulmia ympäristökansalaisuuteen	10
3.1	Ympäristökansalaisuus toimintana: kansalaisuuden käytännöt ja teot	10
3.2	Ympäristökansalaisuus oikeuksina ja velvollisuuksina: teoriaperinteet	12
3.3	Ympäristökansalaisuus ja yksilön velvollisuuden kritiikki	16
3.4	Ympäristökansalaisuus empiirisen tutkimuksen valossa	19
4	Tutkimusasetelma	23
4.1	Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymykset	23
4.2	Aineisto ja sen kerääminen	24
4.3	Sisällönanalyysi analyysimenetelmänä	27
4.4	Tutkimusetiikka	31
5	Tulokset	34
5.1	Nuorten aikuisten ympäristötoiminnan tavat	34
5.1.1	Ympäristöongelmien vähentäminen toimimalla elinpiirissään	36
5.1.2	Ajattelu- ja toimintatapojen muuttaminen arjessa osana yhteisöjä	39
5.1.3	Asuinympäristön tilaan vaikuttaminen kunnan kautta	46
5.1.4	Virallisepoliittisten tahojen laajoihin toimintatapoihin vaikuttaminen	48
5.1.5	Omien tietojen ja taitojen kartuttaminen	49
5.2	Nuorten aikuisten ympäristötoimintaa edistävät tai vaikeuttavat tekijät	51
1.1.1	Hyvinvointi	51
5.2.1	Omat resurssit	54
5.2.2	Saavutettavuus	57
5.2.3	Sosiaalinen arvostus	59
5.2.4	Taloudellinen ja poliittinen järjestelmä	63
6	Johtopäätökset ja pohdinta	67
6.1	Empiiriset tulokset ja johtopäätökset	67
6.2	Tulokset ympäristökansalaisuuskäsitysten valossa	72
6.3	Tutkielman rajoitteet ja jatkotutkimuksen mahdollisuuksia	79
	Lähteet	83
	Luettelo kuvioista ja taulukoista	90
	Liitteet	91
	Liite 1: Haastattelukutsu	91
	Liite 2: Haastattelurunko	92
	Liite 3: Sisällönanalyysitaulukot	95
	Liite 4: Tutkimustiedote – Nuorten aikuisten ympäristökansalaisuutta käsittelevä pro gradu -tutkielma	97

1 Johdanto

Ympäristökriiseihin, kuten ilmastonmuutokseen ja luontokatoon, sekä niiden juurisyihin vastaaminen riittävällä tavalla edellyttää kestävyysmurrosta eli ihmisen ja ympäristön suhdetta koskevaa näkemysten sekä yhteiskunnan rakenteiden ja toimintojen syvällistä muutosta (Hölscher ym. 2018; Laako ym. 2024; IPBES 2024). Kestävyysmurros haastaa monin tavoin hyvinvointivaltioita, sillä tällä hetkellä yksikään valtio ei kykene turvaamaan ihmisten hyvinvointia planetaarisia rajoja kunnioittaen (O’Neill ym. 2018). Tutkimuskirjallisuudessa tähän on ehdotettu ratkaisuksi ekohyvinvointivaltiota, jossa julkinen valta keskeisenä tahona kantaa vastuuta ihmisten hyvinvoinnin toteutumisesta ympäristön kantokyvyn rajoissa esimerkiksi luomalla edellytyksiä ekologisesti kestäväälle taloudelle (Hirvilammi ym. 2021a, 3; Koch 2020). Samalla kun kestävyysmurros haastaa hyvinvointivaltiot, se haastaa myös hyvinvointivaltioihin liittyvän perinteisen ymmärryksen sosiaalisesta kansalaisuudesta (Hirvilammi ym. 2023, 5, 14), johon kuuluvat tietyt historiallisesti kehittyneet kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet sekä mahdollisuudet osallistua yhteiskunnassa (Lister 2003, 14–15).

Kun perinteiseen kansalaisuuteen lisätään ympäristönäkökulma, muuttuu ymmärrys kansalaisen oikeuksista, velvollisuuksista sekä kansalaisuuden valtion sidotusta mittakaavasta (Dean 2001). Tällaista kansalaisuuden laajenemista voidaan tarkastella ympäristökansalaisuuden käsitteen avulla. Hahmotan ympäristökansalaisuuden tutkielmassani ihmisten toimintana ympäristön hyväksi (esim. Santaoja 2013; Väkkärä ym. 2024), jota kehystää ymmärrys kansalaisten ympäristöä koskevista oikeuksista ja velvollisuuksista (esim. Vihersalo 2017; Zhan 2024). Toiminta ympäristön hyväksi eli ympäristötoiminta tarkoittaa tutkielmani tapauksessa kansalaisuuden käytäntöjä, kuten äänestämistä, jotka tapahtuvat suhteessa virallispoliittisiin järjestelmiin sekä kansalaisuuden tekoja, jotka tarkoittavat kansalaisen omiin näkemyksiin perustuvaan tarkoituksellista toimintaa arjessa, virallispoliittisten käytäntöjen ulkopuolella (esim. Kallio 2018; Väkkärä ym. 2024). Suomen luontopaneelin mukaan Suomessa on välttämätöntä edistää ympäristökansalaisuutta kansallisten ja kansainvälisten ilmasto- ja luontotavoitteiden saavuttamiseksi: jos kansalaiset eivät sitoudu kestävyysmurroksen toteuttamiseen, muutos kestävämpää maailmaa kohti ei tapahdu tavoitteiden mukaan (Väkkärä ym. 2024, 7).

Tutkielmani tavoitteena on tarkastella nuorten aikuisten ympäristökansalaisuutta kestävyysmurroksen kontekstissa. Ympäristökansalaisuuden voidaan ajatella olevan erityisen keskeisessä asemassa nuorten aikuisten elämässä, sillä he tulevat kohtaamaan pahenevien ympäristökriisien yhteiskunnalliset seuraukset ja elävät elämänsä yhteiskunnissa, joissa kestävyysmurrosta pyritään toteuttamaan. Nuorille myös asetetaan vastuuta kestävyysmurroksen edistämisestä, kun aikuisyhteiskunta reagoi ympäristökriiseihin hitaasti (Helne ja Hirvilammi 2021, 11; Mustalahti ym. 2023). Kestävyysmurros edellyttää uudenlaisia näkemyksiä ja toimintaa suhteessa ympäristöön (Laako ym. 2024). Siksi on tärkeää tutkia sellaisten nuorten aikuisten ympäristökansalaisuutta, jotka ovat jo kiinnostuneet ympäristökysymyksistä ja toimivat ympäristön hyväksi. Aineistona tutkielmassani toimivatkin Luontoliiton toiminnassa mukana olevien nuorten aikuisten yksilöhaastattelut. Määrittelen nuoret Suomen nuorisolain (2016/1285, 3 §) mukaan alle 29-vuotiaina. Tutkimani nuoret ovat kuitenkin täysi-ikäisiä eli nuoria aikuisia, mikä asettaa heidät kiinnostavaan asemaan kansalaisuuden kannalta, sillä heillä on lain edessä täydet kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet, mutta he saattavat silti ikänsä vuoksi kokea asemansa vajaavaltaiseksi yhteiskunnassa (Honkatukia ym. 2020, 18).

Tarkemmat tutkimuskysymykseni ovat 1) Miten nuoret aikuiset toimivat ympäristön hyväksi? ja 2) Mitkä tekijät edistävät tai vaikeuttavat nuorten aikuisten toimintaa ympäristön hyväksi? Lähestyn analyysissäni ympäristökansalaisuutta haastateltavien toiminnan kautta käyttäen teoriaohjaavaa sisällönanalyysia analyysimenetelmänä. Johtopäätöksissä pohdin, mitä haastateltavien kuvaus heidän toiminnastaan kertoo siitä, miten ympäristökansalaisuuteen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet voidaan hahmottaa kestävyysmurroksen kontekstissa. Suomessa tehdään jonkin verran yhteiskunta- ja kasvatustieteellistä ympäristökansalaisuuden tutkimusta, mutta se on määrältään vähäistä (Väkkärä ym. 2024, 60). Pyrin osallistumaan tutkielmallani suomalaiseen yhteiskuntatieteelliseen keskusteluun ympäristökansalaisuudesta.

Ensimmäinen tutkimuskysymys koskee nuorten aikuisten moninaisen ympäristötoiminnan tunnistamista ja jäsentämistä. Sen sijaan, että pohditaan, miten nuoret aikuiset saataisiin osallistumaan yhteiskuntien kestävyysmurrokseen, keskitytään tässä tutkielmassa siihen, miten he ovat jo mukana murroksessa (esim. Väkkärä ym. 2024, 13). On kiinnostavaa, ilmeneekö toiminta perinteisempinä kansalaisuuden käytäntöinä, kuten äänestyksenä tai mielenosoituk-

sina, vai arkisina kansalaisuuden tekoina, kuten kulutusvalintoina, joihin ympäristökansalaisuuden on todettu usein keskittyvän (esim. Pienimäki ym. 2021; Vihersalo 2017). Lisäksi kestävyysmurroksen kontekstissa on olennaista tarkastella, miten kansalaisten toiminta pyrkii muuttamaan yhteiskunnallisia rakenteita, jotka ylläpitävät ja aiheuttavat ympäristökriisejä. Tieto toiminnan tavoista on edellytys kestävästä yhteiskuntaa rakentavan politiikan ohjaukselle (Väkkärä ym. 2024, 7).

Toisen tutkimuskysymyksen lähtökohtana on ympäristökansalaisuutta käsittelevästä tutkimuskirjallisuudesta kumpuava kritiikki yksilön velvollisuuksiin keskittymisestä. Yksilön velvollisuuksien painottaminen sivuuttaa esimerkiksi taloudelliset ja sosiaaliset rakenteet, joissa yksilöt toimivat (esim. Melo-Escrihuela 2008; Sáiz 2005, 176). Koska kestävyysmurros haastaa monin tavoin suomalaisenkin hyvinvointivaltion rakenteita, sen edistämiseksi on tarkasteltava erilaisia yksilöihin, mutta myös esimerkiksi yhteisöihin, yhteiskunnallisiin instituutioihin ja fyysiseen elinympäristöön liittyviä tekijöitä, jotka edistävät tai vaikeuttavat kansalaisten ympäristötoimintaa. Näin kestävyysmurroksen edistämisestä ei vastuuteta vain yksilöä vaan pyritään myös rakenteellisemmalla tasolla ymmärtämään, minkä yhteiskunnissa on muututtava, jotta nuoret aikuiset pystyvät toimimaan paremmin ympäristön hyväksi. Onkin kiinnostavaa, millaisten toimintaa edistävien ja vaikeuttavien tekijöiden kanssa nuoret tasapainoilevat ympäristökansalaisina, ja mihin on siis kiinnitettävä huomiota heidän toimintansa tukemiseksi.

Tutkielmani koostuu johdannon jälkeen viidestä luvusta. Toisessa luvussa tarkastelen kestävyysmurrosta nuorten aikuisten näkökulmasta, minkä jälkeen keskityn keskeisen käsitteeni eli ympäristökansalaisuuden määrittelyyn. Kolmannessa luvussa avaan tutkielmani näkökulmat ympäristökansalaisuuteen: ympäristökansalaisuus toimintana sekä teoriaperinteiden ja yksilön velvollisuuksiin keskittymisen kritiikin näkökulmasta hahmotettuna. Luvun lopuksi esittelen aikaisempaa empiiristä tutkimusta ympäristökansalaisuudesta. Neljännessä luvussa esittelen tutkimusasetelmani kuvaamalla tutkimuskysymykseni, aineistoni, sen keruu- ja analyysiprosessin sekä tutkimuseettisiä näkökohtia. Viidennessä luvussa esittelen empiiriset tulokset. Kuudennessa luvussa kokoan yhteen tulokset ja pohdin laajemmin nuorten aikuisten ympäristökansalaisuutta kestävyysmurroksen kontekstissa apunani teoriaperinteiden ja yksilön velvollisuuden kritiikin pohjalta jäsentämäni ympäristökansalaisuuskäsitykset. Luvun lopuksi tarkastelen vielä tutkielmani rajoitteita ja jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2 Nuoret aikuiset ja kansalaisuus kestävyysmurroksessa

Tässä luvussa esittelen ensin kestävyysmurroksen määrittelyä. Lisäksi tarkastelen lyhyesti, millaista yhteiskunnallista keskustelua nuorista aikuisista kestävyysmurroksen kontekstissa käydään. Avaan myös suomalaisten nuorten aikuisten näkemyksiä ympäristökysymyksistä ja -kriiseistä sekä niihin reagoimisesta. Toiseksi tarkastelen ympäristökansalaisuuden käsitettä, jota tarvitaan laajentamaan perinteistä käsitystä kansalaisuudesta, kun yhteiskunnissa pyritään toteuttamaan kestävyysmurrosta. Esittelen ympäristökansalaisuuden määrittelystä käytyä tutkimuskeskustelua ja hahmotan sen pohjalta oman määritelmäni ympäristökansalaisuudelle.

2.1 Nuoret aikuiset kestävyysmurroksessa

Yhteiskunnallisena taustana tutkielmälleni toimii ajatus kestävyysmurroksesta, jossa yhteiskunnissa pyritään perustavanlaatuisesti muuttamaan näkemyksiä, rakenteita ja toimintoja sellaisiksi, että ne edistävät ihmisen ja ympäristön kestävä suhdetta (IPBES 2024; Laako ym. 2024). Murroksen tavoitteena on ihmisten ja ympäristön samanaikainen hyvinvointi (IPBES 2024; Laako ym. 2024). Kokonaisvaltaisuudessaan kestävyysmurros eroaa samankaltaisesta käsitteestä kestävyys siirtymä, jonka voidaan hahmottaa pääasiassa tarkoittavan yksittäisten yhteiskunnan osa-alueiden, kuten energia- ja teknologiajärjestelmien muutosta (Hölscher ym. 2018). Hallitustenvälinen luontopaneeli esittelee raportissaan luontokadon rakenteellisia juurisyyitä, jotka vaikeuttavat myös kestävyysmurroksen toteutumista (IPBES 2024; Laako ym. 2024). Näitä syitä ovat 1) luonnon ja tiettyjen ihmisryhmien alistamisen kulttuuri sekä ihmisen erkaantuminen luonnosta, 2) vaurauden ja vallan keskittyminen sekä 3) materiaalistien, lyhytaikaisten ja henkilökohtaisten hyötyjen tavoittelu (IPBES 2024, 24–25). Kestävyysmurroksessa keskeistä on purkaa näitä yhteiskuntien kokonaisvaltaisen kestävyiden saavuttamista rajoittavia rakenteellisia syitä ja niihin sidoksissa olevia tekijöitä, kuten talouskasvun ideologiaa, uusien teknologioiden heikkoa sääntelyä tai huolta omien etuoikeuksien menettämisestä murroksen seurauksena (IPBES 2024, 24–29; Laako ym. 2024, 7–9). Voidaan ajatella, että yhteiskunnan rakenteiden kestävyysmurros tapahtuu pohjimmiltaan yhteiskunnan eri tahoilla ihmisten aktiivisena ja tavoitteellisena toimintana, mutta samalla tarvitaan yhteiskunnallisia rakenteita, jotka tukevat ihmisiä murroksen tarpeen ymmärtämisessä, murroksen toteuttamisessa ja siihen sopeutumisessa (Siivonen ym. 2022).

Nuorten voidaan nähdä ikänsä vuoksi olevan kestävyysmurroksessa erityisessä asemassa. Aikuisväestön reagointi ympäristökriiseihin on hidasta, jolloin yhteiskunnassa on ryhdytty keskustelemaan nuorista planeetan pelastajina, joihin toivo ja vaatimukset kriisien ratkaisemisesta kohdistuvat (Helne ja Hirvilampi 2021, 11). Toisaalta vastaiskuna nuoriin kohdistetuille vaatimuksille esimerkiksi suomalaiset nuoret ilmastoaktivistit ovat vaatineet päättäjiltä toimia välittömästi, sillä ilmastokriisi nähdään akuuttina eksistentiaalisena huolena ja konkreettisenä uhkana ihmiskunnalle (Piispa ym. 2023, 153–154). Nuoriin kohdistetut vaatimukset saattavat lisäksi näyttäytyä rajoittavina. Esimerkiksi ilmastokriisin yhteydessä nuoria on vastuutettu siten, että heidän odotetaan osallistuvan kriisien ratkaisuun yksilökansalaisina ilman yhteisöllisesti jaettua valtaa tehdä tarvittavia muutoksia ja päätöksiä (Mustalahti ym. 2023). Heidät voidaan pelkistää ympäristöahdistuksestaan kertoviksi ”maskoteiksi” aikuisten jatkaessa ”vakavia” keskusteluja (Piispa ym. 2023, 215–216). Nuorten yhteisöllinen ja omaehtoinen ilmasto-liike sekä koululakot saivat kuitenkin laajaa näkyvyyttä Suomessa sekä kansainvälisesti ennen koronapandemiaa (Albrecht ym. 2020; Piispa ym. 2023) ja pandemian jälkeen nuorten ilmastoaktivismi on näkynyt julkisesti esimerkiksi ympäristöliike Elokapiinan toiminnassa (Piispa ym. 2023, 146). Ilmastoliikkeen kohdalla nuorten aktivismia vähäteltiin mediassa esimerkiksi kokenemattomuudesta ja idealismista (Albrecht ym. 2020, 103; Bergmann ja Ossewaarde 2020), mutta toisaalta aikuiset ovat myös tukeneet ilmastoliikkeen toimintaa (Albrecht ym. 2020, 103).

Nuorten näkemyksiä tarkastelevassa Nuorisobarometrissä koululakkoja sekä suoraa toimintaa tai kansalaistottelemattomuutta pidetään taiteen keinoin vaikuttamisen kanssa vähiten vaikuttavina toimina ympäristöasioissa (Kiilakoski ja Laine 2021, 48). Barometrissä koululakkoja pitää erittäin tai melko paljon vaikuttavana 40 % nuorista ja kansalaistottelemattomuutta sekä taiteen keinoja hieman yli 30 % suomalaisista 15–19-vuotiaista nuorista (Kiilakoski ja Laine 2021, 48). Vaikuttavimpina keinoina näyttäytyvät puolestaan ostopäätöksillä vaikuttaminen sekä äänestämisen: 78 % nuorista näkee, että näillä keinoin voi vaikuttaa erittäin tai melko paljon (Kiilakoski ja Laine 2021, 48). Esimerkiksi suomalaiset nuoret ilmastoaktivistit kuitenkin kritisoivat kuluttajakeskeisyyttä kapea-alaisuudesta, sillä siihen keskittyminen kadottaa kokonaiskuvan siitä, millainen olisi parempaan tulevaisuuteen tähtäävä laajempi yhteiskunnallinen muutos (Piispa ym. 2020, 30). Kansalaisuuden voidaankin nähdä kaventuvan yksilökeskeisyyden vuoksi toimintana usein kuluttamiseksi tai äänestämiseksi (Lähde 2022, 92).

Sekä nuorilla itsellään että yhteiskunnallisessa keskustelussa on monenlaisia näkemyksiä siitä, millainen nuorten toiminta ympäristön hyväksi on vaikuttavaa ja sopivaa. Silti asenteiden tasolla itseään ympäristöarvoja ainakin melko paljon korostavina pitää 71 % suomalaisista 15–29-vuotiaista nuorista (Kiilakoski ja Laine 2021, 70). Lisäksi suurin osa tämän ikäisistä nuorista (67 %) kannattaa sosiaalista ja ekologista kestävyyttä suhtautuen kriittisesti talouskasvuun (Hirvilammi ym. 2021b). Suuren osan siis voidaan ajatella kannattavan kestävyysmurroksen kannalta keskeisiä ajatuksia. Käytän kestävyysmurroksen käsitettä tutkielmassani sen kokonaisvaltaisuuden vuoksi. Kestävyysmurros huomioi yhteiskunnallisen muutoksen laaja-alaisuuden ja rakenteellisen muutoksen tarpeen (Laako ym. 2024; Siivonen ym. 2022). Näin kestävyysmurros ulottuu monin tavoin nuorten aikuisten elämään ja muodostaa laajan kontekstin heidän toiminnalleen ympäristön hyväksi.

2.2 Kansalaisuus kestävyysmurroksessa: ympäristökansalaisuus

Sosiaalisen kansalaisuuden ja sosiaalisten oikeuksien voidaan nähdä olevan keskiössä hyvinvointivaltioita ja niiden muutoksia tarkasteltaessa (Hirvilammi ym. 2023, 5; Johansson ja Hvindén 2007, 3; Lister ym. 2007, 3). Tällaiseen perinteiseen näkemykseen kansalaisuudesta sisältyvät usein historiallisesti kehittyneet kansalaisten oikeudet ja velvollisuudet sekä osallistumismahdollisuudet esimerkiksi suhteessa valtioon ja muihin kansalaisiin (Lister 2003, 14–15; Hirvilammi 2023, 5). Useimmat modernit näkemykset kansalaisuudesta pohjautuvat sosiologi T. H. Marshallin määritelmään (Lister 2003, 15). Marshall määrittelee kansalaisuuden ”asemana, joka myönnetään niille, jotka ovat yhteisön täysiä jäseniä. Kaikki, joilla on tämä asema, ovat tasa-arvoisia oikeuksien ja velvollisuuksien suhteen, joiden myötä tämä asema on annettu” (Marshall 1950, 14). Marshall erottelee toisistaan historian kuluessa kehittyneet kansalaisoikeudet, poliittiset oikeudet sekä sosiaaliset oikeudet (Lister 2003, 16). Kestävyysmurros kuitenkin haastaa nykyisen planetaariset rajat ylittävän hyvinvointivaltiomallin ja siten laajentaa myös siihen liittyvää kansalaisuutta ympäristönäkökulmalla (Hirvilammi ym. 2023). Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa on käyty 1990-luvulta asti keskustelua mahdollisuuksista ”vihertää” kansalaisuutta (esim. Barry 1999; Dean 2001; Dobson 2003; Wolf ym. 2009), jolloin käsitys kansalaisten oikeuksista, velvollisuuksista ja valtiomittakaavasta laajenee (Dean 2001).

Kansalaisuuden ”vihertämisestä” eli ympäristökansalaisuudesta on erilaisia ymmärryksiä, joista käytetään erilaisia käsitteitä (Hirvilampi ym. 2023; Väkkärä ym. 2024; Wood ja Kallio 2020). Kirjallisuuskatsauksessa ympäristökansalaisuudesta Väkkärä ja kumppanit (2024) erottelevat toisistaan ympäristökansalaisuuden (*environmental citizenship*), ekologisen kansalaisuuden (*ecological citizenship*), kestävän kansalaisuuden (*sustainable citizenship*), planetaarisen kansalaisuuden (*planetary citizenship*) sekä vihreän kansalaisuuden (*green citizenship*). He toteavat, että millään näistä käsitteistä ei ole tiettyä määritelmää, vaan niiden määrittely riippuu esimerkiksi tieteenalasta. Ympäristökansalaisuus on näistä vakiintunein käsite kansainvälisessä monitieteisessä tutkimuksessa (Väkkärä ym. 2024). Se on vakiintunut käyttöön myös suomalaisessa kirjallisuudessa (esim. Albrecht ym. 2020; Pienimäki ym. 2021; Santaoja 2013; Väkkärä ym. 2024). Näin ollen käytän tätä käsitettä tutkielmassani¹. Ympäristökansalaisuus ei ole analyttisesti tarkka käsite, jolloin siitä puhuttaessa on tarkennettava kontekstuaalisesti, mitä sillä tarkoitetaan (Väkkärä ym. 2024).

Empiirisissä tutkimuksissa ympäristökansalaisuudelle on luotu tarkempia määritelmiä. Ympäristökansalaisuus voidaan käsittää esimerkiksi vastuullisena toimintana, joka on aktiivista ja osallistuvaa, ja jonka pohjana on kansalaisten arkinen suhde ympäristöön (Pienimäki ym. 2021). Ympäristökansalaisuus voidaan myös hahmottaa sen kautta, miten ihmiset ilmaisevat kriittistä toimijuuttaan arkisissa käytännöissä suhteessa kuluttamiseen ja ilmastonmuutokseen (Orman 2023, 328). Käsitteellä voidaan viitata myös hallinnon tukemaan aktiivisten kansalaisten osallistumiseen, jonka avulla saavutetaan kestävän kehityksen tavoitteita, ja jonka keskiössä ovat kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet sekä toiminnan piirit ja poliittiset tasot (Albrecht ym. 2020, 101). Lisäksi ympäristökansalaisuuden voidaan ymmärtää liittyvän siihen, miten ihmiset muodostavat itsensä kansalaisiksi ja käytäntöihin, joiden kautta ihmiset ilmaisevat velvollisuuksiaan ja luovat oikeuksia koskevia vaatimuksia (Zhan 2024, 1020). Voidaan myös hahmottaa, että ympäristökansalaisuus syntyy ympäristöpoliittisesta toiminnasta, jolloin se ymmärretään tavoitteellisena prosessina, jossa ihmisellä voi olla monia erilaisia ja keskenään ristiriitaisia toimijaroleja (Santaoja 2013, 67). Suomen Luontopaneeli on puolestaan

¹ Olen suomentanut aikaisemman tutkimuksen monet ympäristökansalaisuuteen viittaavat käsitteet selvyuden vuoksi tutkielmassani ympäristökansalaisuudeksi, jos näen, että alkuperäiskäsitteen mainitseminen ei ole sisällön kannalta relevanttia. Sen ollessa merkityksellistä, olen maininnut alkuperäisen käsitteen.

määritellyt kirjallisuuskatsauksessaan ympäristökansalaisen ihmiseksi, ”joka pyrkii vaikuttamaan omilla teoillaan myönteisesti ympäristön tilaan” (Väkkärä ym. 2024, 6). Yhteenvedona voidaan todeta, että empiirisissä tutkimuksissa ympäristökansalaisuus hahmotetaan usein laajempaan kuin lakisääteisenä kansalaisasemana, pääasiassa ihmisten ympäristön hyväksi tapahtuvan toiminnan kautta.

Ympäristökansalaisuuden määrittelyä arkiseksi käyttäytymiseksi, jossa ympäristötietoiset ihmiset välittävät vapaaehtoisesti ympäristöstä on kuitenkin kritisoitu, sillä se yksinkertaistaa käsitettä (Huttunen ym. 2019). Ympäristökansalaisuutta voidaan tarkastella laajemmin analyttisena välineenä, jolloin sille ei anneta tiettyä määritelmää vaan sen nähdään koostuvan monista ulottuvuuksista. Ympäristökansalaisuutta onkin jäsennetty tarkemmin esimerkiksi oikeuksien ja velvollisuuksien, toiminnan tilan ja piirin sekä toimijoiden ominaisuuksien ja luontosuhteen kautta (Huttunen ym. 2019). Samankaltaisen ympäristökansalaisuuden ulottuvuuksien jaottelun on tehnyt myös Vihersalo (2017) kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden pohjalta, kun hän tarkastelee ilmastokansalaisuutta. Hän hahmottelee seitsemän ulottuvuutta. Ensimmäinen on aktiivisuuden piiri, jolla viitataan siihen, harjoitetaanko ympäristökansalaisuutta julkisessa vai yksityisessä elämänpiirissä ja toinen on poliittinen tila, joka viittaa siihen, hahmotetaanko ympäristökansalaisuus paikallisesti, kansallisesti tai kansainvälisesti vai ajatellaanko sen liittyvän esimerkiksi ekologiseen jalanjälkeen (Vihersalo 2017, 346). Kolmantena ulottuvuutena hyveet viittaavat puolestaan ominaisuuksiin, joita ympäristökansalaisilta odotetaan, neljäntenä oikeudet ja velvollisuudet moraalisiin ja juridisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin sekä viidentenä toiminnan syvyys siihen, toimitaanko minimaalisesti ympäristön hyväksi vai pyritäänkö muuttamaan rakenteita, jotka tuottavat ympäristöongelmia (Vihersalo 346–347). Kuudentena ulottuvuutena on aktiivisuuden taso, joka viittaa siihen, missä toiminnassa kansalainen voi olla aktiivinen ja missä passiivinen sekä viimeisenä näkemys ympäristöstä, joka viittaa ympäristökansalaisen luontosuhteeseen (Vihersalo 2017, 347).

European Network for Environmental Citizenship (2018) on puolestaan luonut normatiivisen ja hyvin kattavan määritelmän ympäristökansalaisuudelle. Se määrittelee ensin ympäristökansalaisuuden kansalaisten ympäristöystävälliseksi käyttäytymiseksi. Lisäksi ympäristökansalaiset ovat määritelmän mukaan kansalaisia, jotka toimivat ja osallistuvat yhteiskunnassa muu-

toksentekijöinä kohti suuntaa, jossa nykyiset ja tulevat ympäristöongelmat pyritään ratkaisuun sekä pyritään saavuttamaan kestävyys ja terve luontosuhde. Tämä tapahtuu sekä yksityisessä että julkisessa elämänpiirissä ja paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla sekä yksilöllisten ja kollektiivisten toimien kautta. Määritelmän mukaan ympäristökansalaiset toteuttavat oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan, hahmottavat rakenteellisia syitä ympäristöongelmille sekä kehittävät halua ja kompetensseja kriittiseen sekä aktiiviseen osallistumiseen ja kansalaistoimintaan näiden rakenteellisten syiden muuttamiseksi. Ympäristökansalaiset toimivat määritelmän mukaan demokraattisesti ottaen huomioon sukupolvien sisäisen ja välisen oikeudenmukaisuuden (European Network for Environmental Citizenship 2018; myös Huang ja Cheah 2021, 91).

Määrittelen ympäristökansalaisuuden tutkielmassani edellä kuvatun kirjallisuuden pohjalta ihmisten toimintana ympäristön hyväksi, jota kehystää ymmärrys kansalaisten ympäristöä koskevista oikeuksista ja velvollisuuksista. Ajattelen, että tarkastelemalla kuvausta ympäristön hyväksi tapahtuvasta toiminnasta, voidaan jäsentää myös sitä, millaisena ympäristöä koskevat oikeudet ja velvollisuudet näyttäytyvät (esim. Viherhalo 2017; Zhan 2024). Löyhällä ympäristökansalaisuuden määritelmällä annan haastateltaville tilaa määritellä, mikä on heidän elämässään relevanttia toimintaa ympäristön hyväksi.

3 Näkökulmia ympäristökansalaisuuteen

Tässä luvussa esittelen tutkielmani teoreettiset näkökulmat ympäristökansalaisuuteen. Ensimmäisenä kuvaan ympäristökansalaisuutta toimintana, joka voi saada monenlaisia muotoja. Tämän jälkeen siirryn esittelemään ympäristökansalaisuutta oikeuksia ja velvollisuuksia käsittelevien erilaisten teoriaperinteiden kautta ja nostan esiin tutkimuskirjallisuudesta kumpuavan kritiikin vain yksilön velvollisuuksiin keskittymisestä ympäristökansalaisuudessa. Teoriaperinteiden ja yksilön velvollisuuden kritiikin pohjalta jäsennän kolme käsitystä ympäristökansalaisuudesta: liberaalin, republikaanin ja uusliberaalin, jotka tiivistävät ymmärrykseni eri teoriaperinteiden eroista. Viimeisenä esittelen ympäristökansalaisuudesta tehtyä aikaisempaa empiiristä tutkimusta.

3.1 Ympäristökansalaisuus toimintana: kansalaisuuden käytännöt ja teot

Lähestyn ympäristökansalaisuutta toimintana hyödyntäen Isinin (2009; 2012) kansalaisuudesta tekemää tulkintakehystä ja jaottelua. Tätä kansalaisuuden jaottelua tai sen osia on käytetty aikaisemminkin ympäristökansalaisuuden hahmottamisessa (Väkkärä ym. 2024; Pienimäki ym. 2021). Tulkintakehyksessä kansalaisuus jaotellaan kansalaisasemaan (*citizenship as status*), kansalaisuuden käytäntöihin (*practices of citizenship*) ja kansalaisuuden tekoihin (*acts of citizenship*) (Isin 2012, 132–134; Kallio 2018, 168; Wood ja Kallio 2020, 286–287). Asemalla viitataan virallisen kansalaisaseman mukanaan tuomiin juridisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin (Isin 2012, 132–133; Wood ja Kallio 2020, 286–287). Käytäntöinä voidaan pitää toimintaa suhteessa virallispoliittisiin järjestelmiin eli esimerkiksi äänestämistä (Isin 2012, 132–134; Kallio 2018, 168). Kansalaisuuden teot puolestaan tarkoittavat kansalaisen omiin näkemyksiin perustuvaa tarkoituksellista toimintaa virallispoliittisten käytäntöjen ulkopuolella arjessa (Isin 2012, 133–134; Kallio 2018, 168–169).

Käytän tutkielmassani ympäristökansalaisuuden käytännöistä ja teoista käsitettä toiminta, vaikka tiedostan, että esimerkiksi toiminnan (*action*) ja teon (*act*) käsitteellisistä eroavaisuuksista kansalaisuuden yhteydessä on käyty keskustelua (Isin 2009; 2012, 151–153). Lisäksi kansainvälisessä kirjallisuudessa käytetään usein käsitettä käytäntö (*practice*), kun viitataan erilaisiin tapoihin elää kestävästi (esim. Zhan 2024; Wolf ym. 2009), mutta omassa tutkielmassani

käytäntö viittaa edellä mainittuihin kansalaisuuden virallispoliittisiin käytäntöihin. Toinen kansainvälisessä kirjallisuudessa käytetty käsite on toimijuus (*agency*), jonka avulla keskitytään usein siihen, miten ihmiset kykenevät toimimaan kestävästi (esim. Wood ja Kallio 2020, 11; Orman 2023; Sáiz 2005, 176). Näen tutkielmassani, että haastateltavillani on kykyä toimia kestävästi, ja tätä kykyä vaikeuttavat ja edistävät erilaiset tekijät. Ajattelen, että analyysini kanalta edellä mainittujen käsitteellisten erojen tarkasteleminen ei ole relevanttia, vaan pyrin pikemminkin tarkastelemaan, liittyykö haastateltavien toiminta enemmän virallisiin vai arkisiin tapoihin toimia tunnistaen näin moninaista ympäristötoimintaa.

Ympäristökansalaisuus käytäntöinä pohjautuu usein johonkin kansalaisasemaan. Kansalaisasema liittyy erilaisten poliittisten yhteisöjen jäsenyyteen, ja sitä voidaan tarkastella useilla eri tasoilla, kuten kunnallisella, kansallisella ja Euroopan unionin tasolla (Kallio 2018, 168). Kaikkiin näihin tasoihin liittyy lainsäädäntöä, joka määrittelee kansalaisasemaan kuuluvia oikeuksia ja velvollisuuksia (Väkkärä ym. 2024, 18). Esimerkiksi valtiot tai Euroopan unioni pyrkivät myös määrittämään erilaisten poliittisten ohjelmien kautta, miten ja missä kansalaisten halutaan toimivan ympäristön hyväksi (Väkkärä ym. 2024, 18). Virallispoliittiset kansalaisuuden käytännöt määrittyvätkin välillisesti tai välittömästi suhteessa poliittiseen yhteisöön, kuten valtioon tai Euroopan unioniin (Väkkärä ym. 2024, 21–22). Esimerkiksi Suomen perustuslaissa (1999/731, 20 §) todetaan: ”Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.” Alle 29-vuotiaita koskevassa nuorisolaissa (2016/1285, 24 §) todetaan: ”Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa.”

Kansalaisuuden käytännöt ovat siis pääasiassa määritelty lailla, ja ne ovat julkisen vallan asettamia ja institutionalisoituneita käytäntöjä, kuten äänestämisen vaaleissa tai kansalaisten kuuleminen ja osallistaminen erilaisiin julkisen hallinnon suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseihin (Kallio 2018, 168). Ne voivat myös perustua siihen, että julkinen valta mahdollistaa julkisen mielipiteen ilmaisemisen, jolloin kansalaisuuden käytäntöinä voidaan pitää esimerkiksi mielenosoituksia (Kallio 2018, 168; Väkkärä ym. 2024, 21–22). Osa kansalaisuuden käytännöistä, kuten äänestämisen vaaleissa ja kansalaisaloitteiden allekirjoittaminen, vaativat jonkin tason kansalaisaseman, kun taas osa, kuten kuulemistilaisuudet tai mielenosoitukset, ovat lähtökohtaisesti avoimia jokaiselle asiasta kiinnostuneelle (Kallio 2018, 168). Käytännöt

tapahtuvat kuitenkin suhteessa johonkin viralliseen poliittiseen yhteisöön (Väkkärä ym. 2024, 21–22).

Erona kansalaisuuden käytäntöihin kansalaisuuden teoissa korostuu, että kaikki toiminnan muodot eivät ole julkisia, organisoituja, institutionalisoituja, laajasti tunnistettuja tai edes hyväksytyjä (Wood ja Kallio 2020, 287). Ympäristökansalaisuuden teot ovat siis kansalaisasemasta riippumattomia (Väkkärä ym. 2024, 28). Ne ovat tarkoituksellista toimintaa, joka perustuu kansalaisen omiin näkemyksiin eikä niinkään vakiintuneisiin käsityksiin poliittisuudesta, kuten puoluepolitiikkaan (Kallio 2018, 169). Kansalaisuuden teot politisoituvat erilaisten ja usein kiistanalaisten suhtautumisten, kohtaamisten, tapahtumien ja toiminnan kautta arkisessa elämässä (Kallio 2018, 169). Laajasti politisoituneina kansalaisuuden tekoina voidaan pitää esimerkiksi vaihtoehtoisten elämäntapojen toteuttamista tai graffiteja (Kallio 2018, 169). Laajasti politisoitumattomina kansalaisuuden tekoina voidaan taas pitää mitä tahansa erityisen merkityksellisiä tekoja, joita toteutetaan arkielämässä, ja joilla pyritään yhdessä tai yksin säilyttämään tai muuttamaan itselle keskeistä asiaa (Kallio 2018, 169).

Ympäristökansalaisuuden ymmärryksessä painotuksen siirtäminen kansalaisasemaan pohjautuvista kansalaisuuden käytännöistä myös kansalaisuuden tekoihin hahmottaa laajemman kirjjon ympäristötoimintaa (Wood ja Kallio 2020, 188). Jotta kaikilla on mahdollisuus olla kestävyysmurroksessa mukana, on tärkeää huomioida laajasti tapoja, joilla ihmiset pyrkivät toteuttamaan murrosta (Väkkärä ym. 2024, 13). Moninaisen toiminnan tunnistaminen on keskeistä erityisesti nuorten kohdalla, joiden arkiset kansalaisuuden teot, kuten toiminta lähipiirissä tai boikotit, saatetaan mitätöidä tai tulkita vääränlaiseksi aktiivisuudeksi (Honkatukia ym. 2020, 19). Viralliset kansalaisuuden käytännöt eivät nimittäin välttämättä tunnista yhteiskunnallisia muutospyrkimyksiä, jotka liittyvät arkisiin valintoihin ja tekoihin (Rytioja ja Kallio 2018).

3.2 Ympäristökansalaisuus oikeuksina ja velvollisuuksina: teoriaperinteet

Erilaisissa ympäristökansalaisuuden teoreettisissa perinteissä nähdään eri tavoin, millaista demokraattista mallia ja millaisia kansalaisia tarvitaan, jotta vältetään ympäristökatastrofi (Vihersalo 2017, 344). Teoreettisessa tutkimuskirjallisuudessa ympäristökansalaisuutta on lähes-

tytty tarkastelemalla esimerkiksi kansallisvaltion piiriin keskittyvää liberaalia (*liberal*) ja republikaania (*republican*) perinnettä² sekä kansallisvaltion ulkopuolelle ulottuvaa ympäristökansalaisuutta (Cao 2013; Cao 2015; Vihersalo 2017). Näissä perinteissä ympäristökansalaisuuden laajuus sekä ympäristökansalaisen oikeudet ja velvollisuudet ymmärretään eri tavoin. Erilisten perinteiden tulkinnat johtavat hyvin moninaiisiin teoreettisiin keskusteluihin (Gabrielson 2008; Melo-Escrihuela 2008; Vihersalo 2017, 344; Wood ja Kallio 2020), joiden kattava esittely on tämän tutkielman laajuuden ulkopuolella. Seuraavaksi esittelen pääpiirteitä liberaalista, republikaanista ja kansallisvaltion ulkopuolista lähtökohtaa edustavasta, ekologista jalanjälkeä painottavasta, tavasta hahmottaa ympäristökansalaisuutta. Teen tämän keskittymällä perinteitä kehittäneiden keskeisten teoreetikkojen ajatuksiin.

Liberaalissa ympäristökansalaisuuden perinteessä korostuvat kansalaisen oikeudet ja valinnanvapaus (Bell 2005; Gabrielson 2008). Perinteen teoriaa on kehittänyt erityisesti tutkija Derek R. Bell (Cao 2015, 73; Vihersalo 2017, 344). Liberaalin ympäristökansalaisuuden taustalla on ajatus ympäristöstä omaisuuden sijaan perustarpeiden tyydyttäjänä sekä asiana, josta voidaan olla eri mieltä (Bell 2005, 185). Koska ympäristö nähdään ihmisen perustarpeiden tyydyttäjänä, yksilöillä on oikeus siihen, että heidän tarpeensa tulevat tyydytetyksi esimerkiksi puhtaan juomaveden kautta (Bell 2005, 187). Ihmisillä on tällöin substantiaalisia oikeuksia ympäristöön (Bell 2005, 187). Perustarpeiden tyydyttämisen kautta yksilöillä on myös oikeus proseduraalisiin oikeuksiin eli oikeuksiin, joilla voidaan joko puolustaa olemassa olevia substantiaalisia oikeuksia tai vaatia uusia tällaisia oikeuksia (Bell 2005, 187). Tällöin ympäristökansalaisilla kuuluisi olla oikeus osallistua saavutettavasti poliittisiin prosesseihin, joiden avulla luodaan lakeja, jotka vaikuttavat heidän substantiaalisiin oikeuksiinsa (Bell 2005, 187). Liberaalissa ympäristökansalaisuudessa keskeistä on nähdä ympäristöystävällinen toiminta vapaaehtoisena. On siis otettava huomioon, että käyttäessään proseduraalista oikeuttaan osallistua poliittisiin prosesseihin liberaalit ympäristökansalaiset eivät välttämättä edistä ympäristön tilan parantamista (Bell 2005, 187). Tämä valinnanvapaus pätee myös henkilökohtaisiin oikeuksiin, jolloin liberaalit ympäristökansalaiset saavat itse valita, ottavatko toimintansa ympäristövaikutukset huomioon henkilökohtaisissa valinnoissaan vai eivät (Bell 2005, 187–188).

² Viitataan ympäristökansalaisuuden teoreettisiin perinteisiin suomentaen ne ”liberaaliksi” ja ”republikaaniksi” perinteeksi, kuten myös Huttunen ja kumppanit (2019) ovat tehneet jäsentämässään taulukossa.

Liberaali ympäristökansalaisuus ei ole pelkästään oikeuksiin ja vapaaehtoisuuteen sidottua. Perinteen mukaisella ympäristökansalaisella on esimerkiksi velvollisuus noudattaa vallitsevaa ympäristölainsäädäntöä, joka on muodostettu demokraattisesti ja kunnioittaa ajatusta ympäristöstä perustarpeiden tyydyttäjänä (Bell 2005, 188–189). Lisäksi liberaalilla ympäristökansalaisella on ”ympäristön kansalaisena” (*citizen of the environment*) velvollisuus edistää lakeja, jotka turvaavat ympäristöä koskevat substantiaaliset ja proseduraaliset oikeudet kaikille kansalaisille maailmassa (Bell 2005, 189). Tämän velvollisuuden voidaan kuitenkin nähdä olevan liian vaativa, sillä se edellyttäisi yksilöltä hänen koko elämänsä käyttämistä tähän (Bell 2005, 189). Siksi tälle velvollisuudelle on asetettava raja, jolloin kysymykseksi jää, mihin tämä raja asetetaan (Bell 2005, 189). Usein julkiseen piiriin sidotun liberaalin ympäristökansalaisen velvollisuudet voivat sisältää myös yksityisenä pidettyjä tekoja, jos ne ovat paras tapa edistää ympäristölakeja ja -politiikkatoimia (Bell 2005, 190). Tällöin ajatuksena on, että jos mahdollisimman moni esimerkiksi kierrättää, valtio voi ryhtyä tukemaan tätä toimintaa (Bell 2005, 190). Toinen syy yksityisiin velvollisuuksiin voi olla, että valtio kannustaa tietynlaiseen toimintaan luomalla velvollisuuksia (*duty making*), koska toimintaan pakottava laki rikkoisi esimerkiksi liberaalin kansalaisen oikeutta yksityisyyteen (Bell 2005, 191). Esimerkkinä tästä voisi olla kierrätysastioiden sijoittaminen lähelle asuntoja kierrättämisen kannustamiseksi (Bell 2005, 191). Ylipäättään valtio nähdään liberaalissa ympäristökansalaisuudessa tärkeänä tahona, jolla on usein velvollisuus turvata kansalaisten moninaiset oikeudet (Bell 2005, 188).

Republikaanissa perinteessä korostuvat puolestaan kansalaisen velvollisuudet ja hyveet sekä yhteisö ja yhteinen hyvä, millä pyritään vähentämään yksilöiden oman edun tavoittelusta johtuvia ympäristöongelmia (Gabrielson 2008, 433). Tämän perinteen teoriaa on kehittänyt tutkija John Barry (Cao 2015, 77; Vihersalo 2017, 344). Voidaan ajatella, että republikaani käsitys on vastakkainen liberaalille käsitykselle ympäristökansalaisuudesta (Barry 2006, 22). Se painottaa aktiivisia kansalaisia, jotka tekevät velvollisuutensa, osallistuvat ja puolustavat vapaan yhteisönsä kollektiivista elämäntapaa (Barry 2006, 26). Sen voidaan katsoa hyväksyvän monet näkemykset hyvästä elämästä, kunhan ne eivät uhkaa yhteistä hyvää (Barry 2006, 26). Perinteessä ympäristökansalaisuuden ei ajatella tulevan luonnostaan ihmisille, joten se on opittava (Barry 2006, 27). Näin ollen sen voi myös unohtaa, luisua omien etujen tavoitteluun ja menettää valppauden tavoitella yhteistä hyvää, joka todellisuudessa olisi myös yksilön oma etu (Barry 2006, 27).

Republikaanin perinteen mukaan voidaankin ajatella, että valtion on järjestettävä olosuhteet, joissa ihmiset voivat helposti muuttaa käytöstään ympäristöystävällisemmäksi ja harjoittaa kansalaisuuden hyveitä, sillä informaation lisääminen ympäristöaiheista ei ole aiheuttanut tarvittavaa muutosta (Barry 2006, 28). Jotta voidaan muodostaa valtio, joka järjestää hyvät olosuhteet ympäristöystävälliselle toiminnalle, keskeistä on ympäristökansalaisista muodostuvan kansalaisyhteiskunnan velvollisuus kriittiseen toimintaan, jolla pyritään muuttamaan valtion rakenteita ja politiikkatoimia (Barry 2006, 33). Barry onkin kehittänyt republikaania ympäristökansalaisuuden teoriaa erityisesti kestävän kansalaisuuden (*sustainability citizenship*) kautta, jolloin ympäristökansalaisuus keskittyy myös ympäristökriisien taustalla oleviin rakenteellisiin syihin sekä ympäristöulottuvuuteen kietoutuviin sosiaaliseen, taloudelliseen ja kulttuuriseen kestävyteen tavoitellen kokonaiskestävyyttä (Barry 2006, 24). Toisaalta valtio voisi republikaanin kansalaiskäsityksen mukaan jopa määrätä ihmisille jonkinlaisia pakollisia velvollisuuksia toiminnan, kuten joen puhdistuksen, muodossa, jos he eivät toimi yhteinen hyvä ja kokonaiskestävyys mielessään vapaaehtoisesti (Barry 2006, 28–30).

Kansallisvaltion ulkopuolelle ulottuva lähtökohta ympäristökansalaisuuteen on johdettu ajatuksesta, että ympäristöongelmat eivät pysy kansallisvaltioiden sisällä, joten ympäristökansalaisuuden täytyy ulottua kansallisvaltion ulkopuolelle (Dobson 2003, 97). Tällaista lähtökohtaa on kehittänyt paljon ympäristökansalaisuutta ylipäätään teoretisoinut tutkija Andrew Dobson (Cao 2015, 85–88; Viherhalo 2017, 344). Dobsonin (2003, 99) ajatus ympäristökansalaisuudesta pohjaa jälkikosmopolitanistiseen käsitykseen kansalaisuudesta (*post-cosmopolitan citizenship*), jossa kansalaisuus liittyy myös historiallisiin velvollisuuksiin eikä vain tässä ajassa eläviin ihmisiin. Tällaisen ympäristökansalaisen velvollisuus on siis sidottu valtion yhteiskuntasopimuksen sijaan yksilön ekologisen jalanjäljen kautta materialistiseen ymmärrykseen kansalaisen velvollisuudesta (Dobson 2003, 118–119). Näin velvollisuudet ylittävät materialistisesti kansallisvaltioiden rajat sekä ylettyvät historiaan ja tulevaisuuteen (Dobson 2003, 118–119). Ympäristökansalaisen velvollisuuden tulisi siis jakautua sen mukaan, kuinka suuren ekologisen jalanjäljen hän tuottaa (Dobson 2003, 133). Tärkeimpänä hyveenä Dobsonin ympäristökansalaisuudessa pidetäänkin oikeudenmukaisuutta, jonka toteuttamisessa huolenpito ja myötätunto hyveinä nousevat tärkeiksi (Dobson 2003, 133). Dobsonin (2003, 140) ymmärrykseen ympäristökansalaisuudesta kuuluu julkisen toiminnan lisäksi myös toiminta yksityisessä elämänpiirissä, sillä yksityisillä toimilla on julkisia seurauksia ympäristölle.

3.3 Ympäristökansalaisuus ja yksilön velvollisuuden kritiikki

Ympäristökansalaisuutta koskevassa tutkimuskirjallisuudessa on kritisoitu keskittymistä näkemykseen, joka painottaa yksilön velvollisuutta ympäristötoiminnassa (esim. Cao 2013; Gabrielson 2008; Melo-Escrihuela 2008). Esimerkiksi edellä esiteltyä Dobsonin (2003) ekologiseen jalanjälkeen perustuvaa ympäristökansalaisuuskäsitystä on kritisoitu siitä, että se jättää huomiotta, kuinka yksilöt toimivat tietyissä toimintaansa määrittävissä sosiaalisissa, taloudellisissa ja poliittisissa konteksteissa, jotka muokkaavat ja rajoittavat heidän kykyään toimia (Sáiz 2005, 176; myös Dobson 2003, 103). Lisäksi ekologiseen jalanjälkeen pohjautuva yksilön velvollisuus kohdistuu lähinnä liian suuren jalanjäljen omaaviin länsimaalaisiin, kun taas pienemmän jalanjäljen omaavat kuvautuvat passiivisina (Latta 2007, 384; Vihersalo 2017, 345).

Ympäristökansalaisuus nähdään kuitenkin erityisesti globaalissa pohjoisessa usein yksilön toiminnan kautta (Cao 2013, 160). Ympäristökansalaisuudessa, jossa painottuu henkilökohtainen velvollisuus, oletetaan, että kestävyys voidaan saavuttaa yhdistämällä yksilöiden tekoja (Melo-Escrihuela 2008, 121–122). Näin ympäristökansalaisia pidetään pääasiallisina toimijoina, jotka edistävät kestävyysmurrosta tekemällä sellaisia henkilökohtaisia valintoja, jotka vähentävät heidän omaa negatiivista vaikutustaan ympäristöön (Melo-Escrihuela 2008, 121–122). Tällöin kansalaisten elämäntavat nähdään ympäristöongelmien pääsyyinä (Melo-Escrihuela 2008, 121–122). Itsekurista tulee ympäristökansalaisen hyve (Melo-Escrihuela 2008, 121) ja kestävyys saavutetaan ”sisäisen vallankumouksen” kautta (Latta 2007, 380). Samaan aikaan kun suuret fossiilienergiaa tuottavat yhtiöt jatkavat ilmastopäästöjen aiheuttamista, yhteiskunnat ovat keskittyneet yksilöiden kulutusvalintoja painottavaan toimintaan (Kaaronen ja Pulkka 2022).

Kun kansalaisia näin kehoitetaan esimerkiksi valtion taholta toimimaan ”hyvinä kansalaisina” säästämällä vettä tai kierrättämällä, valtarakenteet ja kapitalistinen talousjärjestelmä, jotka uusintavat ekologisia ja sosiaalisia ongelmia, jäävät käsittelemättä (Melo-Escrihuela 2008, 124). Ympäristökansalaisuuteen liitettyjen henkilökohtaisen elämäntapamuutosten voidaan nähdä sopivan hyvin yhteen uusliberalististen tavoitteiden kanssa, joissa korostuu yksilön velvollisuus, kun valtio pyrkii pienentämään omaa vastuutaan (Cao 2013, 160; Cao 2015, 91; MacGregor 2006, 102; Melo-Escrihuela 2008, 122–123). Uusliberalismiin liitetty ympäristökansalaisuus ilmenee usein markkinoilla tapahtuvien kulutusvalintojen kautta (Cao 2015, 99–100).

Sitä voidaan tarkastella myös laajemmin suhteessa muihin ympäristökansalaisuusperinteisiin. Cao (2013, 162) hahmottaa uusliberaaliksi ympäristökansalaisuudeksi kutsumansa käsityksen korostavan republikaanin kansalaisuusperinteen mukaisesti velvollisuuksien painotusta sekä liberaalin perinteen mukaisesti yksilön painotusta, mutta vähättelevän republikaanin perinteen yhteisen hyvän ja liberaalin perinteen oikeuksien painotusta.

Edellä esiteltyjen ympäristökansalaisuuden perinteiden ja kirjallisuudesta kumpuavan yksilön velvollisuuden painotuksen kritiikin pohjalta jäsenän tutkielmassani ympäristökansalaisuudesta kolme käsitystä: liberaalin, republikaanin ja käsityksen, jota kutsun uusliberaaliksi (ks. Taulukko 1). Nämä tiivistävät ymmärrykseni teoriaperinteiden eroista. Jäsentämällä uusliberaalin kansalaisuuskäsityksen perinteisten liberaalin ja republikaanin rinnalle, nostan esiin yksilön velvollisuuden painotuksen haasteet, kun pyritään yhteiskuntien kokonaisvaltaiseen kestävyysmurrokseen. Uusliberaali kansalaisuuskäsitys liittyy siis esimerkiksi ajatukseen Dobsonin (2003) ekologisesta jalanjäljestä, jonka pienentäminen on yksilön velvollisuus. Uusliberaalissa käsityksessäni korostuvat yksilö, yksilön velvollisuudet ja itsensä kehittäminen yhä paremmaksi toimimaan ympäristön hyväksi, jolloin valtion rooli ympäristötoimien edistäjänä voi jäädä passiiviseksi ja markkinoiden rooli puolestaan kasvaa.

Liberaalissa ja republikaanissa jäsenyksessäni taas valtion rooli on suurempi. Liberaalissa käsityksessä korostuvat yksilö, yksilön oikeudet sekä valinnanvapaus, mutta ympäristökansalainen toimii kuitenkin lain mukaisesti. Lisäksi käsityksen mukaan ympäristökansalainen toimii kohtuullisuuden rajoissa. Tämä juontuu valinnanvapauden painotuksesta sekä Bellin (2005, 189) ajatuksesta, jossa nähdään liian vaativana, että yksilöllä on velvollisuus ”ympäristön kansalaisena” edistää substantiaaliset ja proseduraaliset oikeudet kaikille maailmassa turvaavia lakeja. Siksi tälle velvollisuudelle on asetettava jokin raja, jotta yksilön koko elämä ei kulu tähän (Bell 2005, 189). Liberaalissa käsityksessäni valtion roolina on yksilön oikeuksien turvaaminen lainsäädännöllä. Republikaanissa käsityksessäni puolestaan korostuvat yksilö osana yhteisöä, velvollisuudet sekä yhteisen hyvän tavoittelu. Ympäristökansalaisen voidaan ajatella pyrkivän yhteiseen hyvään vaikuttamalla ympäristöongelmien rakenteellisiin juurisyihin ja kokonaiskestävyyden toteutumiseen. Valtion rooli on laaja, sillä sen tulee järjestää otolliset olosuhteet toiminnalle ympäristön hyväksi tai jopa velvoittaa tällaiseen toimintaan.

Nämä kolme jäsentämääni käsitystä ympäristökansalaisuudesta ovat yksinkertaistettuja, jotta on mahdollista tuoda esiin eroavaisuuksia niiden välillä. Esimerkiksi liberaalissa ympäristökansalaisuudessa valtio voisi kannustaa ympäristöystävälliseen toimintaan luomalla velvollisuuksia (*duty making*) ja asettamalla esimerkiksi kierrätysastioita lähelle asutusta (Bell 2005, 191). Olen jäsenyyksessäni kuitenkin sijoittanut velvollisuuksien luomisen republikaaniin käsitykseen, koska näen sen liittyvän kiinteämmin siihen kuin oikeuksia painottavaan liberaaliin käsitykseen. Lisäksi sekä republikaanissa että uusliberaalissa käsityksessä voidaan ajatella velvollisuuksien olevan keskeisiä. Erotan käsitykset toisistaan painottaen, että uusliberaalissa käsityksessä velvollisuus koskee nimenomaan yksittäistä yksilöä oman toimintansa kehittäjänä ja republikaanissa velvollisuus koskee yksilöä osana yhteiseen hyvään pyrkivää yhteisöä. Lisäksi voidaan ajatella, että liberaali ja uusliberaali käsitys painottavat molemmat yksilön valinnan merkitystä: liberaalissa käsityksessä valinta on yksilön oikeus ja uusliberaalissa puolestaan yksilön velvollisuus esimerkiksi kuluttajana. Hahmotankin jäsenyyksessäni, että liberaali käsitys liittyy erityisesti yksilön oikeuteen valita, kun taas uusliberaalissa käsityksessä yksilön velvollisuus on kehittää itseään yhä paremmaksi omilla valinnoillaan. Tuottamalla yksinkertaistetun jäsenyyksen ympäristökansalaisuuskäsityksistä, minun on helpompi peilata niitä empiirisen analyysin tuloksiin tutkielmani johtopäätöksissä.

	Liberaali ympäristökansalaisuuskäsitys	Republikaani ympäristökansalaisuuskäsitys	Uusliberaali ympäristökansalaisuuskäsitys
Yksilön rooli	Yksilö	Osa yhteisöä	Yksilö
Keskeistä kansalaisuudessa	Oikeudet Valinnanvapaus	Velvollisuudet Yhteinen hyvä	Velvollisuudet Itsensä kehittäminen omilla valinnoilla
Esimerkki toiminnasta	Toiminta lain ja kohtuullisuuden mukaan	Toiminta vaikuttaen ympäristökriisien taustalla oleviin rakenteellisiin syihin	Toiminta vähentäen omaa negatiivista vaikutusta ympäristöön
Valtion rooli	Aktiivinen: Takaa oikeuksien toteutumisen lailla	Aktiivinen: Järjestää otolliset olosuhteet velvollisuuksien toteuttamiselle tai jopa velvoittaa niihin	Passiivinen

Taulukko 1. Jäsentämäni kolme käsitystä ympäristökansalaisuudesta.

3.4 Ympäristökansalaisuus empiirisen tutkimuksen valossa

Ympäristökansalaisuutta on empiirisessä ja laadullisessa tutkimuksessa lähestytty usein kansalaisten itsensä kautta. Wolf ja kumppanit (2009, 518) ovat todenneet, että ympäristökansalaisuutta toteuttavat ihmiset, jotka tunnistavat elämäntapansa resurssi-intensiivisyydestä johtuvan velvollisuuden ilmastonmuutoksen hillinnässä ja muuttavat käytöstään. Ympäristökansalaisuus näyttäytyy haastateltavien elämässä äänestämisen lisäksi kuluttamisena ja paikallisyhteisön kautta vaikuttamisena (Wolf ym. 2009, 518). Zhan (2024) taas on analysoinut kaikki tutkimansa kiinalaiset, kuluttamista vähentämään pyrkineet ihmiset, ympäristökansalaisina velvollisuudentuntoisiksi (vs. oikeuksia korostaviksi), käytännöllisiksi (vs. radikaaleiksi) sekä aktiivisiksi (vs. aktivistisiksi). Tutkittavat näkevät itsellään moraalisen velvollisuuden esimerkiksi vähentää kulutusta ja pienentää hiili- ja materiaalijalanjälkeään ympäristön ja tulevien sukupolvien takia. Kotitalouksissa tapahtuvan ympäristötoiminnan lisäksi monet osallistuvat kollektiiviseen toimintaan, kuten vapaaehtoiisiin ympäristötalkoihin. Aktiivinen toimiminen vastuullisena kansalaisena ja kollektiivisen edistyksen huomaaminen kasvattavat haastateltujen toimijuuden tunnetta keskellä voimattomuutta, jota valtion jatkuvat epäoikeudenmukaiset ympäristötoimet aiheuttavat (Zhan 2024, 1026, 1027, 1028).

Suomalaisten nuorten ympäristökansalaisuutta tutkineet Pienimäki ja kumppanit (2021) ovat jaotelleet yhdeksäsluokkalaisten ehdottamat keinot yllyttää toisia ympäristötekoihin kansalaisuuden käytäntöihin ja tekoihin. Tuloksena alaikäisten nuorten ympäristökansalaisuus liittyy pääasiassa yksityisessä elämänpiirissä elämäntapavalintoihin ja toisaalta ihmisiin heidän lähellään arjessa eli kansalaisuuden tekoihin (Pienimäki ym. 2021). Albrecht ja kumppanit (2020) ovat tutkineet nuorten ympäristökansalaisuuden muotoutumista sekä ilmastohuolta 16–26-vuotiaiden nuorten omaelämäkerrallisten kirjoitusten ja 16–19-vuotiaiden mikromuoveja ja kuluttamista käsitelleiden kirjoitelmien kautta. Tuloksena nuorten ympäristökansalaisuus liittyy arjen valintoihin ja kuluttajuuteen sekä toisaalta vaatimukseen uudenlaisesta talous- ja hyvinvointiajattelusta (Albrecht ym. 2020, 108).

Kansalaisten näkökulman lisäksi Vihersalo (2017) on tarkastellut ympäristökansalaisuuteen verrattavissa olevaa ilmastokansalaisuutta (*climate citizenship*) Euroopan komission ilmastokampanjassa erilaisten ympäristökansalaisuuskirjallisuudesta kumpuavien ulottuvuuksien, kuten oikeuksien ja velvollisuuksien, kautta. Tuloksena ympäristökansalaisuus hahmottuu yksin

tapahtuvana toimintana, jossa toteutetaan pieniä käyttäytymismuutoksia yksityisessä elämänpiirissä eikä olla aktiivisia perinteisen politiikan keinoin (Vihersalo 2017). Tällaisen vapaaehtoisen toiminnan, kohtuullisuuden ja oikeuden tavoitella omaa näkemystään hyvästä elämästä, voidaan nähdä liittyvän liberaaliin ympäristökansalaisuuden perinteeseen (Vihersalo 2017, 357). Toisaalta kansalaiset nähdään EU-kansalaisina, ja toiminta tapahtuu yksityisessä elämänpiirissä, joten yhtäläisyyksiä on myös Dobsonin (2003) ekologista jalanjälkeä painottavaan ymmärrykseen ympäristökansalaisuudesta (Vihersalo 2017, 357).

Ajattelen, että aiempi tutkimus, joka koskee ympäristökansalaisuutta toimintana, laajenee myös tutkimuksiin, joissa ei suoraan käytetä ympäristökansalaisuutta käsitteenä, vaan hahmotetaan tekijöitä, jotka edistävät ja toisaalta vaikeuttavat tai estävät ihmisten ympäristötoimintaa. Näiden tekijöiden käsittely on tärkeää, kun pohditaan yksilön velvollisuuden kysymystä ympäristökriisien ratkaisussa, sillä ne asettavat rajat yksilön toiminnalle. Edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä voidaan jaotella laajempiin kategorioihin, kuten yksilön ”sisäisiin” (*internal*) ja ”ulkoisiin” (*external*) tekijöihin, kuten on tehty kirjallisuuskatsauksessa ympäristöystävällistä käyttäytymistä estävistä tekijöistä (Dioba ym. 2024). ”Ulkoisia” tekijöitä voivat olla esimerkiksi institutionaaliset, taloudelliset ja sosiaaliset tekijät, kun taas sisäisiä esimerkiksi omien tavoitteiden ristiriitaisuus ympäristötoiminnan kanssa sekä tiedonpuute (Dioba ym. 2024). Tällainen jako on kuitenkin yksinkertaistava, sillä ”sisäiset” ja ”ulkoiset” tekijät ovat usein kolikon kaksi eri puolta; esimerkiksi pyöräilyä työpaikalle voi vaikeuttaa siihen kuluva pitkä aika, minkä voi hahmottaa välimatkoista riippuvaksi ulkoiseksi tekijäksi tai toisaalta vaikeuttavana voidaan nähdä se, että ihmisen sisäisistä tavoitteista johtuen pyöräilyyn ei olla valmiita käyttämään aikaa (Dioba ym. 2024, 14).

Dayton ja kumppanit (2024, 6) ovat tutkineet, että ympäristöorganisaation piirissä toimivien yhdysvaltalaisien aikuisten ilmastoaktivismia vaikeuttavia tekijöitä ovat puutteelliset taidot osallistua toimintaan esimerkiksi kirjoittamalla poliitikoille sekä emotionaalinen uupumus. Lisäksi toimintaa vaikeuttaa ohjeiden puute ilmastoteoista (Dayton ym. 2024, 5). Vaikeuttavana tekijänä jäsennetään myös se, että poliittinen aktivismi ei ole normi haastateltavien lähipiirissä, eikä heillä myöskään ole aktivismiin aikaa, mikä liittyy asioiden välttämättömään priorisointiin omassa elämässä (Dayton ym. 2024, 6–7). Edistäviä tekijöitä ovat puolestaan tottumus toimia ja aktivismin sopiminen yhteen omien arvojen ja identiteetin kanssa sekä mahdollisuus

olla osana samanhenkisten ihmisten yhteisöä (Dayton ym. 2024, 8–9). Paikallinen toiminta hahmottuu myös edistävänä tekijänä, sillä siitä saa helposti vahvistuksen toiminnan vaikutuksista (Dayton ym. 2024, 9). Sekä edistäviä että vaikeuttavia tekijöitä ovat ilmastoahdistus, joka saattoi lamaannuttaa tai johtaa toimintaan sekä havainnot oman toiminnan vaikutuksista (Dayton ym. 2024, 9–11). Lisäksi toimintaa edistää tai vaikeuttaa asuinpaikka, sillä isommissa kaupungeissa oli enemmän mahdollisuuksia yhteisölliseen toimintaan (Dayton ym. 2024, 11–12). Toiminnan muodon sopivuus itselle, kuten lähi- tai etätoiminta, myös vaikeuttaa tai edistää toimintaa (Dayton ym. 2024, 10).

Kestäviin elämäntapoihin pyrkivien australialaisten toimintaa puolestaan vaikeuttaa eläminen yhteisöissä, joissa ei ole samanhenkisiä ihmisiä (Boetto ja Bowles 2017, 199–200). Lisäksi he näkevät paradoksaalisena tilanteen, jossa heidän pitää osallistua vallitsevaan kestävämmään talousjärjestelmään, jotta he voivat rahoittaa kestävän elämäntapansa (Boetto ja Bowles 2017, 199). Työn tekemiseen käytetty aika on myös haastateltavien näkemysten mukaan pois ajasta, jonka he pystyvät käyttämään kestävään toimintaan (Boetto ja Bowles 2017, 199). On myös todettu, että kestävyteen pyrkivät ihmiset tekevät pääasiassa sellaisia käyttäytymisen muutoksia, jotka eivät vaikuta heidän elintasoonsa ja ovat helposti toteutettavissa (Wolf ym. 2009, 518). Tämän voidaan tulkita kertovan sosiokulttuuristen normien ja rakenteiden tuottamista esteistä, joita ihmiset kohtaavat pyrkiessään elämään kestävästi (Wolf ym. 2009, 518).

Kestävyteen pyrkivien ihmisten lisäksi tutkimuksissa on haastateltu laajempia ihmisryhmiä. Yhdysvaltalaiset 18–21-vuotiaat opiskelijat näkevät sekä vaikeuttavaksi että motivoivaksi ympäristöystävälliselle toiminnalleen sen, kuinka paljon ympäristöaiheet koskettavat itseä, oman toiminnan vaikutukset, saavutettavien ja kätevien vaihtoehtojen tarjonnan sekä läheisten ihmisten toiminnan näkyvyyden (Mudaliar ym. 2021, 141–143). Pelkkänä vaikeuttavana tekijänä hahmottuu koulutuksen puute aiheesta (Mudaliar ym. 2021, 143). Motivoivina tekijöinä nähdään hallituksen ja yritysten toiminta, huoli tulevaisuudesta sekä se, jos ympäristökriisit saisivat enemmän näkyvyyttä (Mudaliar ym. 2021, 141–143). Maaseudulla ja isoissa kaupungeissa asuvien ympäristöystävällistä käyttäytymistä vaikeuttavat tekijät eroavat osin toisistaan puolalaisten 16–19-vuotiaiden haastatteluissa (Dąbrowski ym. 2022). Luonteenpiirteistä laiskuus

nähdään pyöräilyä vaikeuttavana ja unohtelevaisuus energiansäästöä vaikeuttavana erityisesti maaseudulla ja pienissä kaupungeissa (Dąbrowski ym. 2022, 10–11). Muovin vähentäminen nähdään pienissä kaupungeissa vaikeana rahanpuutteen vuoksi ja muun kokoisissa kaupungeissa se nähdään vaikeana valinnanvaran vähäisyyden vuoksi (Dąbrowski ym. 2022, 10). Julkisen liikenteen käyttöä taas vaikeuttaa isoissa kaupungeissa kulkuvälineiden ruuhkaisuus ja maaseudulla julkisen liikenteen puute (Dąbrowski ym. 2022, 10). Lisäksi pienten paikkakuntien koko vaikeuttaa ilmastoprotestien tehokasta järjestämistä, isoissa kaupungeissa ajanpuute vaikeuttaa osallistumista protesteihin ja keskikokoisista kaupungeista on vaikeaa lähteä protesteihin (Dąbrowski ym. 2022, 11–12). Axon (2017) on hahmotellut haastattelujen pohjalta tekijöitä, jotka edistäisivät kestäviä elämäntapoja. Näihin kuuluvat esimerkiksi tapahtumat ja kampanjat, jotka lisäävät kiinnostusta tylsiksi koettuihin ympäristötekoihin, taloudellinen tuki, taloudelliset palkinnot ja sanktiot sekä kollektiivinen toiminta (Axon 2017, 21–22). Hallitusten ja organisaatioiden parempi toiminta yksilöiden toiminnan ohella nähdään myös kestäviä elämäntapoja edistäväksi, sillä näillä tahoilla on suuri vaikutus kestävyteen (Axon 2017, 23).

Suomessa on tehty viime vuosina pro gradu -tutkielmia nuorten ympäristökansalaisuuteen liittyen. Porkkala (2023) on tutkinut määrällisesti poliittisen sosialisoinnin vaikutusta ilmasto-kansalaisuuteen. Leppäkoski (2019) on taas tutkinut esseiden avulla 16–19-vuotiaiden toisen asteen opiskelijoiden ympäristökansalaisuutta liittyen kuluttajuuteen ja mikromuoveihin. Toimijuuden käsitteellä ympäristökansalaisuuteen liittyviä teemoja ovat lähestyneet Halonen (2024) ja Ahola (2021). Halonen (2025) on tarkastellut suomalaisten ja eurooppalaisten 19–24-vuotiaiden nuorten ympäristöaktiivien toimia ja tekoja, niiden motivaattoreita ja vaikuttamia sekä ympäristötoimijuuden merkityksellisyyttä. Ahola (2021) taas on tutkinut 15–19-vuotiaita ilmastoaktiivisia nuoria ryhmähaastatteluiden kautta kysyen miten ja millaista toimijuutta nuoret rakentavat yhteiskunnallisten reunaehtojen puitteissa sekä millaisia toimijuutta tukevia ja ehkäiseviä tekijöitä nuoret tunnistavat. Oma tutkielmani eroaa edellisistä siten, että tarkastelen toimintaa ympäristön hyväksi nimenomaan ympäristökansalaisuuden käsitteen kautta, näen toiminnan muunakin kuin kuluttamisena sekä haastattelen ympäristökysymyk-
sistä kiinnostuneita ja iältään 19–28-vuotiaita yksilöhaastatteluilla.

4 Tutkimusasetelma

Tässä luvussa esittelen ensin tutkielmani tavoitteen sekä tarkemmat tutkimuskysymykset. Lisäksi perustelen valintani haastatella Luontoliitossa toimivia nuoria aikuisia, kerron haastateltavistani sekä aineiston keräämisestä. Tämän jälkeen esittelen teoriaohjaavaa sisällönanalyysia analyysimenetelmänä ja avaen oman analyysiprosessini. Luvun lopuksi tarkastelen tutkimuseettisiä kysymyksiä tutkielmassani.

4.1 Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkielmani tavoitteena on tarkastella nuorten aikuisten ympäristökansalaisuutta kestävyysmurroksen kontekstissa. Päästäkseni tutkielmani tavoitteeseen vastaan kahteen tarkempaan tutkimuskysymykseen: 1) Miten nuoret aikuiset toimivat ympäristön hyväksi? ja 2) Mitkä tekijät edistävät tai vaikeuttavat nuorten aikuisten toimintaa ympäristön hyväksi? Empiirisessä analyysissäni keskityn siis ympäristökansalaisuuteen toimintana. Lisäksi pohdin johtopäätöksissä, mitä empiirisen analyysini tulokset kertovat laajemmin nuorten aikuisten ympäristökansalaisuuteen liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista kestävyysmurroksen kontekstissa käyttäen apuna jäsentämiäni ympäristökansalaisuuskäsityksiä (Taulukko 1). Näin vielä syvennän vastausta tutkielmani tavoitteeseen.

Halusin keskittyä tutkielmassani ympäristöjärjestö Luontoliiton toiminnassa mukana oleviin nuoriin aikuisiin. Luontoliitto on Suomen luonnonsuojeluliiton, Suomen suurimman ympäristöjärjestön, itsenäinen nuorisjärjestö, jossa on noin 6800 henkilöjäsentä (Luontoliitto ei pvm.). Luontoliiton säännöissä sen tarkoituksena on ”koota luonnosta ja ympäristövaikuttamisesta kiinnostuneet lapset ja nuoret toimimaan yhdessä” (Luontoliitto 2024, 1). Tutkielmani nuoret aikuiset ovat siis lähteneet mukaan järjestötoimintaan rikkoen toimintansa yksilökeskeisyyttä. Ympäristökansalaisuutta on kritisoitu nimenomaan yksilön velvollisuuksien, erityisesti henkilökohtaisten elämäntapavalintojen, painottamisesta (esim. Melo-Escrihuela 2008). Lisäksi kestävyysmurroksen kontekstissa on oleellista huomioida yhteiskunnallisen muutoksen laaja-alaisuus ja rakenteellisen muutoksen tarve (Laako ym. 2024; Siivonen ym. 2022). Halusin haastateltavieni joukolla saada viitteitä siitä, millaista voisi olla ympäristökansalaisuus, joka laajenee myös yksilön omien suorien ympäristövaikutusten vähentämisen yli, ja jonka

myötä nuorilla aikuisilla saattaisi olla näkemyksiä siitä, millaista rakenteellista muutosta yhteiskunnissa kaivattaisiin. Ympäristöasioita edistävään ryhmätoimintaan on osallistunut vain 23 % suomalaisista 15–29-vuotiaista nuorista (Kiilakoski ja Laine 2021, 38) eli tässä mielessä haastateltavani ovat edelläkävijöitä ympäristötoiminnassa. Tämän vuoksi ajattelen, että heidän tapansa toimia ympäristön hyväksi voivat olla muutenkin melko moninaisia. Siten heidän toimintansa tarkastelu auttaa laajentamaan kuvaa mahdollisista ympäristökansalaisuuden muodoista sekä toimintaa edistävästä ja vaikeuttavista tekijöistä, joita ympäristökysymyksistä kiinnostuneet hahmottavat toiminnalleen, kun yhteiskunnissa pyritään kestävyysmurrokseen.

Luontoliitto on yksi valtakunnallisista valtionapukelpoisista nuorisoalan järjestöistä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2025), jotka toteuttavat nuorisolain lähtökohtia ja tarkoitusta saaden toimintaansa rahoitusta valtiolta (Opetus- ja kulttuuriministeriö ei pvm.). Nuorisolain (2016/1285, 2§) tavoitteena on esimerkiksi ”edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa” ja lain eräänä lähtökohtana on kestävä kehitys. Luontoliiton säännöissä sen tavoitteeksi puolestaan todetaan ”luonnon kanssa tasapainossa elävä ja luontoa kunnioittava yhteiskunta” (Luontoliitto 2024, 1). Järjestön tarkoituksena on esimerkiksi kehittää jäsentensä valmiuksia havaita ympäristössä tapahtuvia muutoksia ja ymmärtää tekijöitä, jotka vaikuttavat niihin sekä ”toimia näiden ongelmien poistamiseksi niin omilla teoilla ja valinnoilla sekä kansalaistoimintaan osallistumalla kuin käyttämällä perinteisiä yhteiskunnallisia vaikuttamiskeinoja” (Luontoliitto 2024, 1).

Näin ollen Luontoliitto on suomalaisessa kontekstissa hyvä väylä tavoittaa ympäristöongelmista kiinnostuneita ja niiden ratkaisemiseksi toimivia nuoria aikuisia, jotka eivät toimi pelkätään yksin omassa elämässään. En kuitenkaan ole tutkielmassani kiinnostunut Luontoliiton toiminnasta sinällään vaan näen järjestön väylänä tavoittaa edellä kuvaillun kaltaisia nuoria aikuisia. Nuorilla aikuisilla voi olla paljon muitakin tapoja toimia elämässään ympäristön hyväksi kuin järjestäytyneet toiminta Luontoliitossa, ja näitä tapoja on tärkeää tunnistaa.

4.2 Aineisto ja sen kerääminen

Tutkimusaineistonani toimivat kahdeksan Luontoliiton toiminnassa mukana olevan nuoren aikuisen yksilöhaastattelut. Rekrytoin haastateltavat ottamalla yhteyttä Luontoliittoon sekä

omien kontaktieni kautta. Ensin lähetin sähköpostitse viestin Luontoliiton vanhemmalle järjestöpäällikölle selvittääkseni tarvitsenko haastattelujen tekemiseen tutkimuslupaa Luontoliitolta. Tutkimuslupaa ei tarvittu, joten olin sähköpostilla yhteydessä yhteensä kolmeen Luontoliiton työntekijään, jotka jakoivat haastattelukutsuani (Liite 1) Luontoliiton sisäisissä viestintäkanavissa, joista voitiin tavoittaa kohderyhmäni ikäisiä eli 18–28-vuotiaita nuoria aikuisia. Olin helmikuun 2025 lopussa yhteydessä kahteen työntekijään ja maaliskuun puolivälissä vielä yhteen, koska tarvitsin lisää haastateltavia. Näiden kanavien kautta sain haastateltavaksi neljä henkilöä. Lisäksi saadakseni enemmän haastateltavia olin yhteydessä ihmiseen, jonka tiesin toimivan Luontoliitossa. Hän ohjasi minua ottamaan yhteyttä eräisiin Luontoliitossa toimiviin ihmisiin, jotka voisivat olla kiinnostuneita osallistumaan haastatteluihini, ja jakoi myös haastattelukutsuani Luontoliiton sisäisiin viestintäkanaviin. Hänen kauttaan sain neljä haastateltavaa. Lopulta tein kaikki kahdeksan haastattelua vuoden 2025 maalis- ja huhtikuussa.

Haastateltavat olivat iältään 19–28-vuotiaita, mutta ikähaarukka painottui iältään vanhempiin, sillä haastateltavista kuusi oli 26–28-vuotiaita. Haastateltavista opiskelijoita oli kolme, työelämässä neljä sekä yksi hiljattain työttömäksi palkkatöistä jäänyt. Heistä neljä asui suuressa kaupungissa (yli 250 000 asukasta vuonna 2024) ja neljä asukasluvultaan pienemmässä kunnassa (yli 14 000 mutta alle 67 000 asukasta vuonna 2024) (Tilastokeskus ei pvm.). Taustatietona pääasiallinen toimeentulon muoto taustoittaa haastateltavien arjen rakentumista ja asuinpaikka sen tuottamia esteitä ja mahdollisuuksia suhteessa haastateltavien toimintaan ympäristön hyväksi. Haastateltavat olivat kaikki mukana Luontoliiton toiminnassa jollain tavalla: osa oli ollut aktiivisempia aikaisemmin, mutta he olivat edelleen kiinnostuneita toiminnasta, osa oli tällä hetkellä aktiivisia ja osa oli vasta hiljattain lähtenyt mukaan toimintaan.

Valitsin haastattelut tavaksi kerätä tutkielmani aineiston, sillä haastattelujen avulla voidaan lähestyä vähän kartoitettuja aiheita, joista saatavia vastauksia halutaan selventää tai syventää (Hirsjärvi ja Hurme 2022, luku 3.1). Haastattelun avulla voidaan esimerkiksi saada esiin motiiveja vastausten taustalla, ja vuorovaikutustilanne antaa mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa haastattelun aikana (Hirsjärvi ja Hurme 2022, luku 3.1). Ympäristökansalaisuudesta ei ole Suomen kontekstissa tehty paljon tutkimusta (Väkkärä ym. 2024, 60), joten oli perusteltua valita aineistonkeruumenetelmä, jolla voi joustavasti keskittyä siihen, minkä haastateltavat

näkevät tärkeäksi vastauksissaan ja siten kartoittaa ilmiötä. Tein haastattelut teemahaastatteluina. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, sillä yksi sen osa eli teemat, ovat kaikille samat, mutta kysymykset eivät ole tarkkaan muotoiltuja tai tietyssä järjestyksessä (Hirsjärvi ja Hurme 2022, luku 4.2.3). Teemahaastattelussa haastattelu etenee tiettyjen ennalta päätettyjen teemojen, eikä yksittäisten kysymysten varassa (Hirsjärvi ja Hurme 2022, luku 4.2.3). Omassa haastattelurungossani oli neljä teemaa, jotka käsittelin kaikkien haastateltavien kanssa (Liite 2). Haastattelujen keskiössä oli saada tietoa haastateltavien näkemyksistä koskien heidän ympäristötoimintaansa, sillä tämä toiminta on keskeistä ympäristökansalaisuuden määrittelylle tutkielmassani.

Jäsensin haastatteluteemat aikaisemman aihetta koskevan teorian ja tutkimustiedon perusteella, mutta melko väljästi, kuten on suositeltu (Hirsjärvi ja Hurme 2022, luku 5.5.2), sillä halusin antaa haastateltaville tilaa tuottaa omaa ymmärrystään ympäristökansalaisuudestaan. Ensimmäisessä teemassa kysyin suoraan haastateltavien toiminnasta ympäristön hyväksi (esim. Wolf ym. 2009; Zhan 2024). Toiseksi kysyin heidän toimintaansa vaikeuttavista ja edistävästä tekijöistä (esim. Dayton ym. 2024; Wolf ym. 2009). Kolmannessa teemassa keskityin haastateltavien näkemyksiin heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan ympäristöön liittyen, mikä taustoitti heidän toimintaansa (esim. Wolf ym. 2009; Zhan 2024). Neljäntenä kysyin heidän näkemyksiään yleisesti ympäristöongelmista ja kestävyysmurroksesta (esim. Albrecht ym. 2020; Wolf ym. 2009). Teemani olivat siis melko laajat, sillä halusin kokonaisvaltaisesti ymmärtää haastateltavien ympäristökansalaisuutta. Minulla oli ennalta muotoiltuja kysymyksiä jokaiseen teemaan, joiden avulla etenin haastatteluissa. Teemahaastattelun mukaisesti en kuitenkaan kysynyt kaikilta haastateltavilta tiettyyn teemaan liittyviä kysymyksiä samassa järjestyksessä, vaan etenin haastateltavien kertoman mukaisesti hyödyntäen esimerkiksi heidän käyttämiään termejä ja kysyen uusia tarkentavia kysymyksiä (Hirsjärvi ja Hurme 2022, luku 4.2.3). Yksittäisten kysymysten sijaan teemojen avulla haastattelu voikin tuoda tutkittavien äänen paremmin kuuluviin (Hirsjärvi ja Hurme 2022, luku 4.2.3). Tein myös etukäteen esihaastattelun eli kokeilin haastattelurunkoani haastattelemalla tuttavaani, joka ei ole mukana lopullisten haastateltavien joukossa. Sen avulla tarkastelin kysymysteni toimivuutta ja muokkasin niitä saamani palautteen mukaisesti. Esihaastattelu voidaankin nähdä teemahaastattelun välttämättömäksi osaksi (Hirsjärvi ja Hurme 2022, luku 5.7).

Tein kaikki haastattelut etäyhteyksin Microsoft Teams -sovelluksen välityksellä pystyäkseeni kustannuksiin ja ajankäyttöön liittyvistä syistä haastattelemaan maantieteellisesti laajalla alueella asuvia ihmisiä. Lisäksi ajattelin, että nuorille aikuisille haastattelu etäyhteyksin voi jopa madaltaa kynnystä osallistua haastatteluun, sillä osallistua voi haluamastaan paikasta, ja nuoret aikuiset ovat todennäköisesti tottuneet käyttämään teknologiavälitteisiä tapoja kommunikoida. Teknologiavälitteinen haastattelu ei välttämättä olekaan haastateltavalle mitenkään erikoista, jos hän on tottunut käyttämään haastattelussa hyödynnettäviä alustoja, mutta teknologiavälitteisyys voi silti vaikeuttaa vuorovaikutusta haastattelussa (Seitz 2016). Vuorovaikutusta voidaan helpottaa pyytämällä haastateltavaa hakeutumaan rauhalliseen paikkaan sekä valitsemalla itse rauhallinen paikka haastattelulle, jolloin mahdolliset ulkoiset häiriötekijät eivät häiritse vuorovaikutusta niin paljon (Seitz 2016, 231). Lisäksi haastattelijan non-verbaalinen viestintä, kuten nyökyttely, on tärkeää, jotta haastateltava tietää, että yhteys toimii (Seitz 2016, 231–232). Toimin haastatellessani edellä mainittujen neuvojen mukaan. Haastatteluissa ei ollut suurempia teknisiä haasteita, joten näimme kaikkien haastateltavien kanssa toisemme koko haastattelun ajan ja pystyimme keskustelemaan sujuvasti.

Haastatteluiden kesto vaihteli noin 58 minuutin ja 84 minuutin välillä keskiarvon ollessa 70 minuuttia. Nauhoitin haastattelut Microsoft Teamsin avulla ja loin niistä samalla Microsoft Teamsin tekemät automaattiset litteraatit. Litteroin haastattelut kuuntelemalla nauhoitteet ja korjaamalla Teamsin luomat litteraatit oikeiksi. Tein litteroinnin sanatarkasti merkiten myös naurahdukset, sillä ne saattoivat muuttaa puheen sisällön esimerkiksi ironiseksi. Helpotin luettavuutta poistamalla samojen sanojen peräkkäin toistoa sekä täytesanoja, kuten ”niinku”. Koska olen kiinnostunut enemmän haastateltavien puheen sisällöstä kuin siitä, miten he puhuvat, tämä tarkkuus oli riittävä analyysini tekemiseksi (Ruusuvoori ja Nikander 2017). Litteroitujen haastattelujen pituus vaihteli noin 18 liuskasta 25 liuskaan fontin ollessa Times New Roman 12 ja rivivälin 1,15. Koko aineiston pituus edellä mainituilla asetuksilla oli 157 liuskaa.

4.3 Sisällönanalyysi analyysimenetelmänä

Analysoin aineistoni käyttäen analyysimenetelmänä laadullista teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Sisällönanalyysilla pyritään kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä yleisessä ja tiivistetyssä muo-

dossa (Tuomi ja Sarajärvi 2018, luku 4.4). Halusinkin analyysillani tiivistää tietoa haastateltavien ympäristötoiminnasta sekä toimintaa edistävästä ja vaikeuttavista tekijöistä. Sisällönanalyysillä voidaan analysoida kirjallisia dokumentteja, myös haastatteluja, jolloin se sopii hyvin litteroidun haastatteluaineiston analysointiin (Tuomi ja Sarajärvi 2018, luku 4.4). Sisällönanalyysia on mahdollista tehdä kolmella tavalla: aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti riippuen siitä, kuinka suuri merkitys aikaisemmalla teorialla on analyysissa (Silvasti 2014; Tuomi ja Sarajärvi 2018, luku 4.4.2). Käyttämässäni teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa yhdistellään teoreettisia malleja ja aineistolähtöisyyttä (Tuomi ja Sarajärvi 2018, luku 4.2). Sitä voidaan kutsua myös abduktiiviseksi sisällönanalyysiksi siinä hyödynnettävän päättelytavan mukaan (Silvasti 2014, 43). Abduktiivisessa päättelyssä ja siten teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa voidaan jäsentää aineistosta yllättäviäkin havaintoja, koska niiden ei tarvitse sopia tiettyyn teoriaan, vaan teoria toimii analyysissa apuna (Timmermans ja Tavory 2022, 1–3).

Vaikka käytin molempiin tutkimuskysymyksiin vastatessani teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, toisen tutkimuskysymyksen kohdalla analyysi oli aineistolähtöisempi. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi tarkoittaa, että aikaisemmilla tutkittavasta ilmiöstä tehdyillä havainnoilla tai teorioilla ei pitäisi olla tekemistä analyysin toteuttamisen tai lopputuloksen kannalta (Tuomi ja Sarajärvi 2018, luku 4.2). Huomioin kuitenkin, että aineistolähtöistä analyysia on vaikeaa toteuttaa, koska tutkija on valinnut tietyt käsitteet ja tutkimusasetelman, jotka vaikuttavat tuloksiin, jolloin ei ole olemassa objektiivisia ”puhtaita” havaintoja (Tuomi ja Sarajärvi 2018, luku 4.2). Esimerkiksi aikaisempi tutkimus ympäristötoimintaa vaikeuttavista ja edistävästä tekijöistä muodostaa teoreettisen taustan, jonka luettuani hahmotin aineistoani osin sen valossa. Näin en aineistolähtöisen analyysin tavoin luonut puhtaasti teoreettisia käsitteitä aineistosta vaan toin analyysiin mukaan ilmiöstä jo muodostettua teoriaa (Tuomi ja Sarajärvi 2018, luku 4.4.5). Tein siis teoriaohjaavaa analyysia myös toisen tutkimuskysymyksen kohdalla, vaikka teorian merkitys oli siinä pienemmässä osassa kuin ensimmäisessä kysymyksessä.

Aloitin analyysiprosessini jo litteroidessani aineistoani, kun perehdyin sen sisältöön ja kirjoitin samalla alustavia ajatuksiani ylös. Aineiston keräämisen ja litteroimisen jälkeen aineisto onkin tutkijalle hyvin tuttu (Silvasti 2014, 38). Luin aineiston silti vielä litteroinnin jälkeen läpi, jotta pystyin kunnolla keskittymään sen sisältöön ja hahmottamaan isoja linjoja. Tämän jälkeen

aloitin alustavan koodauksen. Koodauksella tarkoitetaan sisällönanalyysin vaihetta, jossa aineistoa jäsennetään rivi riviltä, ja tiettyyn aineiston osaan kiinnitetään merkitys eli koodi, joka kuvaa erityisen hyvin tiettyä aineiston osaa (Silvasti 2014, 39). Näin tutkija paikantaa tutkimusongelman kannalta kiinnostavat asiat (Silvasti 2014, 39). Huomionarvoista on, että vaikka olin kysynyt suoraan haastattelurungossa tutkimuskysymyksiini mukaisesti toiminnasta ympäristön hyväksi sekä sitä edistävistä ja vaikeuttavista tekijöistä, koodasin otteita molempiin tutkimuskysymyksiini kaikista haastattelujen teemoista hyödyntäen kaikkea haastattelumateriaalia. Koodauksen pohjalta muodostetaan erilaisia teemoja tai luokkia, jolloin tietyt koodit on mahdollista nähdä yleisemmän teeman tai luokan variaationa (Silvasti 2014, 44–45). Tätä vaihetta voidaan kutsua myös ryhmittelyksi, jonka myötä syntyy alaluokkia, joista syntyy yläluokkia ja niistä puolestaan pääluokkia (Tuomi ja Sarajärvi 2018, luku 4.4.3; luku 4.4.5). Tuloluissa olen käyttänyt näiden luokkien havainnollistamiseen aineisto-otteita³.

Seuraavaksi kuvaan molempien analyysieni koodaus- ja ryhmittelyprosessit. Ensimmäisessä analyysissä jäsenin aineistostani vastausta tutkimuskysymykseen: ”Miten nuoret aikuiset toimivat ympäristön hyväksi?” Aloitin koodauksen värikoodaamalla Word-tiedostoon tekstiä aina, kun ajattelin sen kuvaavan koherentisti konkreettista toimintaa ympäristön hyväksi. Lisäksi kirjoitin tekstin perään pelkistetyn ilmauksen sen sisältämästä informaatiosta. Otin mukaan myös kuvaukset menneessä tapahtuneesta toiminnasta, sillä ajattelen, että kaikki tapahtunutkin kuvaa haastateltaviani ympäristökansalaisina. Suljin pois liian abstraktit kuvaukset, kuten *”Valistan itseäni tietämättömämpiä ja sitten yritän itse toimia jollain tavalla oikein”*, sillä niistä ei voinut päätellä tarkemmin, minkälaiseen toimintaan haastateltava viittaa. Koodatessani otin mukaan toiminnan kuvauksen lisäksi perusteluja siitä, miksi joku toiminta on toimintaa ympäristön hyväksi. Esimerkiksi työuran valinnassa haastateltavat perustelivat usein toimintaansa, koska ympäristövaikutus ei ollut suora vaan tapahtui esimerkiksi yhteiskunnallisten rakenteiden muutoksen kautta. Ottamalla perusteluja mukaan analyysiin, pystyin paremmin hahmottamaan, minkälaisen toiminnan haastateltavat näkivät ympäristötoimintana, ja hahmottamaan tutkimusongelmani kannalta kiinnostavat kohdat aineistosta.

³ Kaikki leipätekstin sisällä lainausmerkeissä olevat kursivoidut aineisto-otteet ovat katkelmia haastateltavien puheenvuoroista. Leipätekstistä irrallisten aineisto-otteiden tapauksessa olen [...] -merkillä merkinnyt, kun olen katkaissut tiivistämisen ja olennaisen ajatuksen esiin tuomisen vuoksi haastateltavan puheenvuoron. Teksti hakasulkeiden sisällä tarkoittaa, että olen lisännyt tekstiin sen ilmauksen, johon haastateltava puheessaan viittaa tai poistanut kohdan, josta haastateltavan voi tunnistaa.

Tämän jälkeen siirryin ryhmittelyvaiheeseen, jossa jäsensin ensin alaluokat melko aineistolähtöisesti. Suurimman osan alaluokista muodostin lukuisten aineisto-otteiden perusteella, mutta erityisesti *yhteyden ottaminen kuntaan ja toimiminen vastuuasemassa osana poliittista yhteisöä* olivat suppeita, sillä niitä kuvasivat muutamat yksittäisestä haastattelusta poimitut otteet. Ne kuitenkin poikkesivat sisällöllisesti muista alaluokista, joten ne oli perusteltua ottaa mukaan, jotta aineiston sisältämää informaatiota ei kadonnut. Muodostaessani yläluokkia myös aikaisempi tutkimus vaikutti luokitteluun. Esimerkiksi *ekologinen kuluttaminen* ja *lähi-piiriin vaikuttaminen* oli helppo muodostaa yläluokiksi aiemman ympäristökansalaisuuden tutkimuksen perusteella (esim. Pienimäki ym. 2021). Aikaisempi teoria näkyi analyysissä erityisesti, kun muodostaessani pääluokat liitin aineiston niiden kautta teoreettisiin käsitteisiin. Näitä käsitteitä olivat kansalaisuuden käytännöt ja teot (esim. Väkkärä ym. 2024) sekä sovellettuna Vihersalon (2017) ympäristökansalaisuuden ulottuvuuksista toiminnan syvyys (ks. luku 5.1). Muodostamani luokka *omien tietojen ja taitojen kartuttaminen* ei sopinut näihin käsitteisiin, mutta jäsensin sen teoriaohjaavaan analyysiin kuuluvan abduktiivisen päättelyn mukaisesti omaksi luokaksi, jonka lopulta hahmotin muun toiminnan lähtökohdaksi (vrt. Timmermans ja Tavory 2022). Analyysiprosessissa huolehdin, että muodostin yläluokat variaatioiksi pääluokista ja alaluokat yläluokista. Esimerkiksi pääluokka *ympäristöongelmien vähentäminen omassa elinpiirissä* koostui kahdesta yläluokasta: *huolenpito lähiympäristöstä* ja *ekologisesti kuluttaminen*. Yläluokka *huolenpito lähiympäristöstä* puolestaan koostui kahdesta alaluokasta: *roskien kerääminen* ja *talkoisiin osallistuminen* (ks. luokkien muodostamisesta Liite 3).

Toisen analyysin kohdalla tarkastelin aineistoa mielessäni tutkimuskysymys: ”Mitkä tekijät edistävät tai vaikeuttavat nuorten aikuisten toimintaa ympäristön hyväksi?” Samaan tiedostoon, johon olin värikoodannut ensimmäisen analyysin, aloin koodata kuvauksia tekijöistä, jotka vaikeuttavat tai edistävät haastateltavien ympäristötoimintaa. Minulle muotoutui analyysin kuluessa lista siitä, millä kriteereillä kuvaukset vastasivat kysymykseeni. Ensimmäiseksi koodasin sekä tiettyyn toimintaan liittyviä että yleisempiä edistäviä tai vaikeuttavia tekijöitä, sillä haastateltavat eivät aina liittäneet tekijöitä tiettyyn toimintaan. Toiseksi koodasin sekä tekijöitä, jotka liittyvät suoraan haastateltavien omaan toimintaan, mutta myös laajemmin yhteiskunnallisiin ilmiöihin tai järjestelmiin, jotka vaikeuttavat tai edistävät yhteiskuntien tavoitetta toimia ympäristön hyväksi. Ajattelen, että laajemmat tekijät edistävät tai vaikeuttavat myös haastateltavien tavoitetta toimia ympäristön hyväksi. Lisäksi niiden huomiointi tuo esiin

nuorten kriittisen äänen kestäväntä yhteiskuntaa kohtaan, mikä on keskeistä kestävyysmurroksessa. Viimeisenä tietyt kuvaukset oli helppoa koodata edistäviksi tai vaikeuttaviksi tekijöiksi, sillä olin haastatteluissa suoraan kysynyt tällaisista tekijöistä, mutta lisäksi tulkitsin haastateltavien puhetta esimerkiksi tunnesanojen avulla. Kuvauksia esimerkiksi lamaantumista ja ahdistumista aiheuttavista tekijöistä tulkitsin usein vaikeuttaviksi ja merkityksellisyttä ja motivaatiota tuottavista puolestaan toimintaa edistäviksi.

Koodauksen jälkeen siirryin ryhmittelyvaiheeseen toisessa analyysissäni. Ryhmittelyssä auttoi, että olin kirjoittanut aina aineisto-otteen viereen pelkistetyn ilmauksen siitä, mikä siinä oli keskeistä. Näin samankaltaiset otteet muodostivat alaluokan. Yhdistin melko aineistolähtöisesti otteita alaluokiksi ja niitä yläluokiksi. Aikaisemman tutkimuksen vaikutus näkyi kuitenkin analyysissä, sillä osa yläluokista, kuten *ajan ja rahan määrä* tai *asuinpaikan tarjoamat mahdollisuudet*, löytyivät teemoina aihetta käsitelleistä tutkimuksista (esim. Dąbrowski ym. 2022; Dayton ym. 2024), jolloin ne oli helppo paikantaa omasta aineistostani. Osan yläluokista taas hahmotin aineistolähtöisemmin, kuten *kohtuullisuuden itseään kohtaan*. Osan luokista jäsenisin kuvaamaan vain edistäviä tai vaikeuttavia tekijöitä. Esimerkiksi *kohtuullisuus itseään kohtaan* -luokka hahmottui edistävänä, mutta suurin osa yläluokista sisälsi sekä edistäviä että vaikeuttavia tekijöitä. Lopulta muodostin yläluokista pääluokat. Pääluokat eivät varsinaisesti liittyneet tiettyyn teoriaan, mutta ne kiinnittivät huomion aikaisemman tutkimuksen tavoin sekä yksilöstä riippuvaisempiin ”sisäisiin”, mutta myös ”ulkoisiin” tekijöihin, jotka vaikeuttivat ja edistivät yksilön ympäristötoimintaa (esim. Dayton ym. 2024; Dioba ym. 2024; Sáiz 2005, 176).

4.4 Tutkimusetiikka

Tutkielmassani olen sitoutunut hyvän tieteellisen käytännön periaatteisiin pyrkimällä luotettavuuteen, arvostukseen, rehellisyyteen ja vastuunkantoon (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 11). Yksi yleinen ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisistä periaatteista on tutkittavien ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7). Lähettämällä haastateltavilleni tutkimustiedotteen (Liite 4) ja tietosuojailmoituksen ennen haastatteluja olen varmistanut, että he ovat tietoisia tutkielmani tavoitteista ja oikeuksistaan haastateltavina. Ennen haastatteluja annoin haastateltaville mahdolli-

suuden kysyä tutkielmastani heitä askarruttavia asioita. Lisäksi kysyin haastateltavilta suullisen suostumuksen haastatteluihin osallistumiseen haastattelurungossa (Liite 2) kuvatulla tavalla korostaen vapaaehtoisuutta ja tallentaen suostumuksen osaksi haastattelutallennetta.

Toinen yleinen ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisistä periaatteista on toteuttaa tutkimus niin, että se ei aiheuta merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja tutkittavana oleville (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7). Olen säilyttänyt aineistoni tutkielmaprosessin ajan Tampereen yliopiston hallinnoimassa One Drive -pilvipalvelussa, ja tutkielmani valmistuttua tuhoan keräämäni aineiston sekä henkilötiedot. Asianmukaisen aineistohallinnan lisäksi tutkimuksen tekemisen lähtökohtana on suojata tutkittavia mahdollisilta negatiivisilta seurauksilta, joita voi aiheutua, jos heidät tunnistetaan tutkimusjulkaisusta (Kuula 2011). Olen pyrkinyt tunnistamattomuuteen siten, että litteroidessani poistin aineistosta kaikki suorat tunnistet, kuten nimet, jotka yksin riittävät haastateltavan tai aineistossa mainitun kolmannen henkilön tunnistamiseen (Ranta ja Kuula-Luumi 2017). Lisäksi kategorisoin tunnistetiedot, kuten asuinpaikan, yleisemmälle tasolle aineistoa kuvatessani (Ranta ja Kuula-Luumi 2017). Yhenäistin myös aineistoa häivyttämällä siitä murteellisia ilmaisuja.

Haastateltavien tunnistamisen minimoimiseksi en mainitse analyysin aineisto-otteiden yhteydessä, mikä ote on mistäkin haastattelusta. Päädyin tähän ratkaisuun, sillä Luontoliitossa toimivat nuoret aikuiset ovat verrattain rajattu ryhmä, ja haastatteluissa kysyn esimerkiksi, miten he Luontoliitossa tai elämässään toimivat ympäristön hyväksi. Näin ollen tunnistamisen riski suurenee, jos lukijalla on mahdollisuus yhdistää eri aineisto-otteita toisiinsa. Valikoin myös otteet niin, että niistä on vaikeaa tunnistaa yksittäistä henkilöä, ja sisällönanalyysitulukoissa karkeistin toiminnan tapoja, jos ne olivat hyvin spesifejä (Liite 3). Vaikka en ole merkinnyt, mikä ote on mistäkin haastattelusta, mikään haastatteluista ei erityisesti korostunut tai jäänyt huomiotta analyysissa, vaikka eri toiminnan tavoissa sekä edistävissä ja vaikeuttavissa tekijöissä on painotuseroja eri haastatteluiden välillä.

Tutkimuksen eettisyyttä tarkasteltaessa on kiinnitettävä huomiota myös tutkijan asemaan ja valtakysymyksiin, jotka voivat määrittää haastattelutilanteita ja niissä tuotettua tietoa (Honkatukia 2018). Haastattelussa haastattelijalla on kaksitahoinen tehtävä: hän helpottaa informaation jäsentämistä ja kulkua sekä toisaalta motivoi haastateltavaa (Hirsjärvi ja Hurme 2022,

luku 6.4). Haastattelija ei saa ottaa tilanteessa auktoriteetin asemaa (Hirsjärvi ja Hurme 2022, luku 6.3.2). Pyrinkin motivoimaan haastateltavia ja tekemään tilanteesta tasavertaisemman toteamalla haastatteluiden alussa, että kaikki haastateltavan sanomat asiat ovat oikein ja olen kiinnostunut kaikesta, mitä hän sanoo (ks. Honkatukia 2018). Vaikka pyrin jäsentämään informaatiota ja ohjaamaan haastattelua kysymällä tarkentavia kysymyksiä, yritin välttää syyllistämistä. Syyllistäminen voi olla riski normatiivisia ympäristökysymyksiä käsiteltäessä, ja siitä voi aiheutua haittaa haastateltaville. Kysyin jokaisen haastattelun jälkeen kommentteja haastattelusta. Ne olivat positiivisia, jolloin ajattelen, että haastatteluista ei aiheutunut ainakaan merkittävää haittaa haastateltaville. Haastateltavat kommentoivat haastatteluja esimerkiksi näin:

”Hei tää oli ihan tota kiva. [...]”

”No mun mielestä tosi hyviä kysymyksiä ja tää on mulle tosi sydäntä lähellä oleva aihe ja tää oli tämmöinen terapeutin keskustelutuokio, kun sain jotenkin purkaa sydäntäni. [...]”

”Joo, mun mielestä tää oli oikein hyvä. Toki osa just kinkkisiä kysymyksiä, että kun yrittää tälleen töiden jälkeen miettii sillee (naurahtaa).”

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline, jolloin pääasiallinen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse sekä tutkijan kirjoittama tutkimusraportti (Eskola ja Suoranta 1998, luku 5). Tutkielmani on normatiivinen ja kuvaa omaa ympäristökansalaisuuttani: kirjoittaminen on minulle tapa toimia ympäristön hyväksi ja pyrkiä kestävyysmurroksen edistämiseen. Tutkijan lisäksi on tarkasteltava, miten tutkimus esittää tutkittavat (Kallinen ym. 2018, 169–170). Ajattelen, että on tärkeää luoda tutkielmani avulla mahdollisuus nuorten aikuisten äänen esille pääsemiseen sekä asettua heidän puolelleen tilanteessa, jossa he pyrkivät toimimaan ympäristön hyväksi kestävässä yhteiskunnassa. Haastateltavani ovat ympäristökysymyksistä kiinnostuneita ja ympäristöongelmien ratkaisemiseksi toimivia itseni ikäisiä ihmisiä eli näiltä osin itseni kaltaisia. Ajattelen, että tämä auttoi rakentamaan luottamusta haastattelutilanteissa ja loi haastateltaville turvallisemman tilan kertoa ajatuksistaan. Toisaalta asemani voi vaikeuttaa nuorten aikuisten tilanteen näkemistä ”ulkopuolelta”. Luontoliitto oli kuitenkin minulle järjestönä tuntematon, jolloin sain tutustua siihen ”ulkopuolisena”. Pyrin kuvamaan analyysiprosessini mahdollisimman läpinäkyvästi, jotta lukijalla on mahdollisuus siten arvioida tutkielmani luotettavuutta.

5 Tulokset

Tässä luvussa esittelen tutkielmani tulokset. Ensimmäisessä alaluvussa (5.1) vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni kuvaamalla aineistosta jäsentämäni nuorten aikuisten tavat toimia ympäristön hyväksi. Aluksi esittelen toiminnan tavoista muodostuvat yläluokat ja pääluokat, jotka olen tiivistänyt muodostamaani nelikenttään. Avaan myös logiikan nelikentän muodostamisen taustalla. Tämän jälkeen kuvaan yksi kerrallaan jäsentämäni ympäristötoiminnan tavat. Toisessa alaluvussa (5.2) vastaan toiseen tutkimuskysymykseeni esittelemällä aineistosta paikantamani tekijät, jotka edistävät tai vaikeuttavat nuorten aikuisten toimintaa ympäristön hyväksi.

5.1 Nuorten aikuisten ympäristötoiminnan tavat

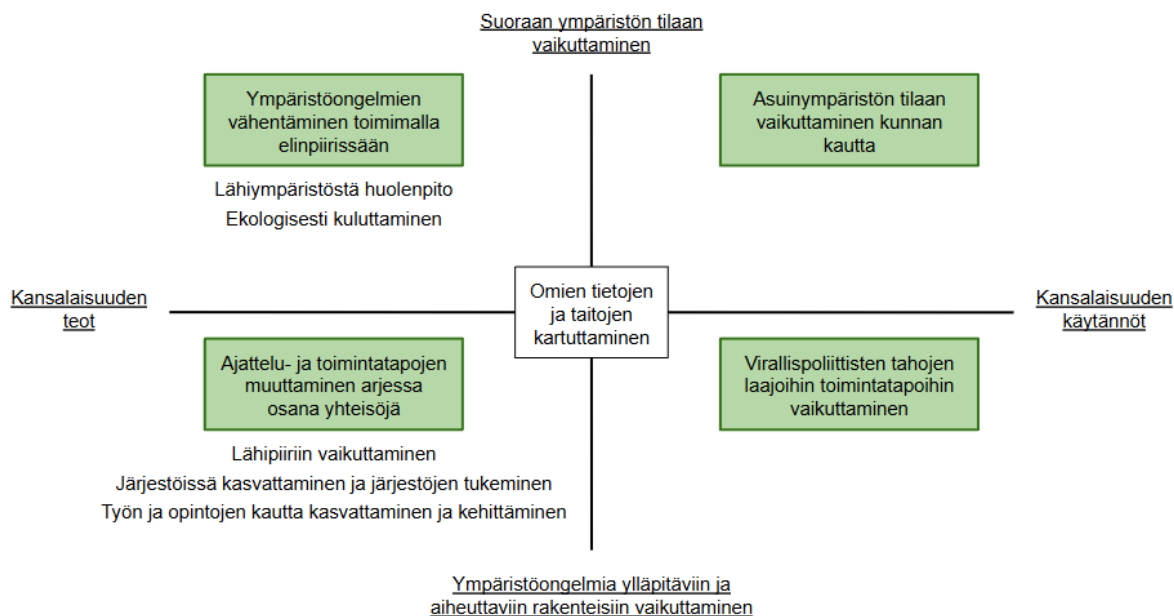
Muodostin aineistosta viisi erilaista tapaa toimia ympäristön hyväksi teoriaohjaavan sisällönanalyysin perusteella (Liite 3). Toiminnan tapoja kuvaavat pääluokat ovat: 1) *ympäristöongelmien vähentäminen toimimalla elinpiirissään*, 2) *ajattelu- ja toimintatapojen muuttaminen arjessa osana yhteisöjä*, 3) *asuinympäristön tilaan vaikuttaminen kunnan kautta* ja 4) *virallispoliittisten tahojen laajoihin toimintatapoihin vaikuttaminen*. Lisäksi jäsensin kaikkia näitä toiminnan tapoja informoivaksi yläluokaksi 5) *omien tietojen ja taitojen kartuttamisen*.

Pääluokkien muodostuksessa hyödynsin ajatusta nuorten aikuisten toiminnasta sekä kansalaisuuden käytäntöinä suhteessa virallispoliittisiin järjestelmiin että arkisina kansalaisuuden tekoina (esim. Isin 2012; Väkkärä ym. 2024). Näin on mahdollista tavoittaa moninaisia tapoja toimia ympäristökansalaisena. Toiseksi käytin pääluokkien muodostuksessa apunani ajatusta ympäristökansalaisen toiminnan syvyydestä. Se voidaan hahmottaa yhtenä ympäristökansalaisuuden ulottuvuutena, jonka kautta on mahdollista tarkastella erityisesti toiminnan tavoitetta (Vihersalo 2017, 347). Perinteisesti toiminnan syvyyden avulla voidaan pohtia, keskittyykö ympäristökansalaisen toiminta kapeasti vain ympäristöteemoihin vai syvenee se käsittelemään kokonaiskestävyyden nimissä myös ympäristöongelmien rakenteellisia syitä sekä ympäristöulottuvuuteen kietoutuvaa sosiaalista, taloudellista ja kulttuurista kestävyyttä (Barry 2006, 23–24). Sovellan tätä ajatusta tutkielmassani, jonka kysymyksenasettelussa on

rajaamisen vuoksi kysytty vain toiminnasta ympäristön hyväksi. Toiminnan syvyyden huomiioon ottaminen tarkoittaa tutkielmani tapauksessa sen jäsentämistä, pyritäänkö toiminnalla vaikuttamaan suoraan ympäristön tilaan vai toisaalta ympäristöongelmia ylläpitäviin ja aiheuttaviin yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Erityisesti rakenteisiin vaikuttamisen voidaan nähdä olevan kestävyysmurroksen edistämisen kannalta keskeistä (esim. IPBES 2024; Laako ym. 2024), mutta kyse ei ole tämän toiminnan arvottamisesta suoraan ympäristön tilaan vaikuttamista ”arvokkaammaksi”. Sen sijaan toiminnan syvyyden tarkastelu auttaa kiteyttämään aineistoa ja tunnistamaan edelleen moninaisia ympäristötoiminnan tapoja.

Kansalaisuuden käytäntöjen ja tekojen sekä toiminnan syvyyden avulla tuloksiani voidaan muodostaa nelikenttä, jonka olen kuvannut Kuviossa 1. Vaaka-akselin toisessa päässä kansalaisuuden käytännöt tapahtuvat suhteessa johonkin virallispoliittiseen tahoon, kuten kuntaan tai valtioon, kun taas toisessa päässä kansalaisuuden teot ilmenevät arkisena toimintana. Pystyakselin avulla puolestaan tarkastelen toimintaa sen syvyyden kautta. Akselin toisessa päässä toiminnan tavoitteena on vaikuttaa suoraan ympäristön tilaan sekä ympäristöongelmiin ja toisessa päässä tavoitteena on vaikuttaa ympäristöongelmia ylläpitäviin ja niitä aiheuttaviin yhteiskunnan rakenteisiin.

Nelikentän avulla kuvaan, kuinka pääluokka *ympäristöongelmien vähentäminen toimimalla elinpiirissään* muodostuu kahdesta yläluokasta: lähiympäristöstä huolenpidosta sekä ekologisesti kuluttamisesta. *Pääluokka ajattelu- ja toimintatapojen muuttaminen arjessa osana yhteisöjä* puolestaan koostuu kolmesta yläluokasta: lähipiiriin vaikuttamisesta, järjestöissä kasvattamisesta ja järjestöjen tukemisesta sekä työn ja opintojen kautta kasvattamisesta ja kehittämisestä. Pääluokat *asuinympäristön tilaan vaikuttaminen kunnan kautta* ja *virallispoliittisten tahojen laajoihin toimintatapoihin vaikuttaminen* muodostin vain yhdestä yläluokasta, joka on siten sama kuin pääluokka, sillä tällaisten toiminnan tapojen kuvaus on aineistossa melko vähäistä verrattuna muihin luokkiin. Siksi Kuviossa 1 näkyy yläluokkia vain kansalaisuuden tekojen puolella. Viimeinen yläluokka, joka kuvaa *omien tietojen ja taitojen kartuttamista*, asettuu nelikentän keskelle ikään kuin kaikkien pääluokkien alle sen informoidessa kaikkia tapoja toimia. Seuraavaksi avaan tuloksiani yksi pääluokka kerrallaan ja lopuksi käsittelen kaikkien pääluokkien alle sijoittuvan yläluokan *omien tietojen ja taitojen kartuttaminen*.

Kuvio 1. Nelikenttä nuorten aikuisten toiminnasta ympäristön hyväksi.

5.1.1 Ympäristöongelmien vähentäminen toimimalla elinpiirissään

Tämä pääluokka jäsenyy nelikentässä kuvaamaan toimintaa arkisina kansalaisuuden tekoina tavoitteenaan vaikuttaminen suoraan ympäristön tilaan. Tämä hahmottuu konkreettisenä huolenpitoa omasta elinympäristöstä, jolloin toiminta ja sen ympäristövaikutukset ovat paikallisia. Toisaalta toiminta hahmottuu myös ekologisesti kuluttamisena, jolloin toiminnan poliittinen tila ei ole paikallinen vaan abstraktimmin oma jalanjälki (Vihersalo 2017, 346). Tällöin toiminta tapahtuu omassa elinpiirissä, mutta sen tavoitteena on oman negatiivisen ympäristövaikutuksen, kuten hiilijalanjäljen tai ekologisen jalanjäljen, vähentäminen globaalissa mitakaavassa. Tämä kuvaa ympäristötoiminnalle tyypillistä ajatusta globaalista ajattelusta ja paikallisesta toiminnasta (ks. Lähde 2022). Ekologisesti kuluttamisessa toiminnan tavoite voi olla myös ekologisten tuotantotapojen tukeminen oman jalanjäljen pienentämisen lisäksi.

Lähiympäristöstä huolenpito

Toimintana lähiympäristöstä huolenpito jäsenyy aineistossa roskien keräämisellä sekä osallistumisena erilaisiin talkoisiin ympäristön hyväksi. Roskien keräämistä kuvaillaan toimintana, joka tapahtuu yksin, kun esimerkiksi *”mä välillä keräilen just roskia tuolla pihalla kun mä kävelen jossain”*. Talkoissa taas keskeinen osa on toimia muiden ihmisten kanssa vaikuttaen

konkreettisesti ympäristön tilaan. Aineistossa kuvataan osallistumista Luontoliiton kautta vieraslajitalkoisiin ja metsän ennallistamishankkeisiin. Eräs haastateltava kertoo lisäksi järjestäneensä kaveriporukkinsa kanssa vieraslajitalkoot huomattuaan vieraslajin lähiympäristönsään, kuten seuraava aineisto-ote kuvaa:

[...] Sit me vaan nähtiin niitä [vieraslajia], me oltiin sillee, että mitä me tehdään näille, että ei me voida niitä vaan jättää. Sit me oltiin vaan sillee, että haetaan ämpäri ja lapio ja aletaan itse poistaa niitä täältä ja sillee, että miksi ei. Että jotenkin, että jos se ees vähän tavallaan jotenkin voi hillitä sitä vieraslajin leviämistä, niin miksi me ei tehtäisi sitä tai silleen, niin.

Huolen pitäminen lähiympäristöstä hahmottuu aineistossani kansalaisuuden tekoina, sillä huolen pitäminen kuvaa haastateltaville merkityksellisiä tekoja, joilla he pyrkivät yhdessä tai yksin muuttamaan asiaa, joka on itselle keskeinen (Kallio 2018, 169). Edellisestä aineisto-otteesta voi tulkita vieraslajin leviämisen estämisen haastateltavalle keskeiseksi asiaksi, jota hän haluaa muuttaa, kun hän esimerkiksi toteaa ”ei me voida niitä vaan jättää”. Tässä luokassa keskeisenä muutettavana asiana ovat siis lähiympäristön ympäristöongelmat. Toiminta on arkista eikä suoraan tapahdu suhteessa mihinkään viralliseen poliittiseen yhteisöön, kuten kuntaan, toisin kuin kansalaisuuden käytäntöjen tapauksessa (Kallio 2018, 168; Väkkärä ym. 2024, 21–22). Usein kansalaisuuden teot voidaan nähdä esimerkiksi organisoimattomina (Wood ja Kallio 2020, 287), kuten tässä luokassa näen roskien keräämisen, mutta toisaalta omaehtoiset ja erityisesti Luontoliiton talkoot ovat organisoidumpia. Ajattelen organisoinnin tason liittyvän siihen, toimitaanko yksin vai yhdessä, sillä yhteisössä toimiminen vaatii enemmän organisointia, vaikka teot olisivat arkisia. Kaiken kaikkiaan pitämällä huolta omasta lähiympäristöstä vähennetään konkreettisesti ympäristöongelmia omassa elinpiirissä, jolloin se kuvaa nelikentässä vaikuttamista suoraan ympäristön tilaan.

Ekologisesti kuluttaminen

Ekologisesti kuluttaminen koostuu henkilökohtaisista elämäntapavalinnoista, kuten ekologisesta syömisestä, liikkumisesta ja asumisesta. Lisäksi siihen kuuluvat jätteiden ja omien tavaroitten kierrättäminen sekä ekologiset ostotottumukset. Kuluttaminen ekologisesti on jokaiselle haastateltavalle ainakin joiltain osin tyyppillinen tapa toimia ympäristön hyväksi, mikä on

yhdenmukaista aiemman nuorten ympäristötoimintaa käsittelevän tutkimuksen kanssa (esim. Albrecht ym. 2020; Kiilakoski ja Laine 2021, 30).

Ekologinen liikkuminen näyttäytyy aineistossa kävelyn ja pyöräilyn suosimisena jopa niin, että haastateltava kuvaa, kuinka *”kuljen pyörällä kaikki matkat käytännössä kaupungissa.”* Lisäksi matkojen taittamiseen käytetään julkista liikennettä, kimppekyytejä sekä junamatkustusta lentämisen korvaajana. Ekologinen asuminen liittyy liikkumiseen, sillä aineistossa kuvataan, kuinka *”meillä on vaikka asuinsijainti aika paljon määrätynyt sen mukaan, että mä pystyn kulkemaan jalkaisin ja pyörällä ja just julkisilla”*. Lisäksi aineistossa mainitaan asuminen asuinieliöiltään pienissä asunnoissa, minkä tavoitteeksi tulkitseen kodin energiankulutuksen minimoimisen. Ekologinen syöminen puolestaan liittyy aineistossa siihen, että ei syö lihaa, suosii kasvisruokaa tai on vegaani. Lisäksi se ilmenee ruuan hankkimisena itse esimerkiksi metsästyksen, kalastuksen ja sienestämisen keinoin tai ruuan kasvattamisena. Nämä nähdään ekologisina ruoanhankinnan muotoina toisin kuin esimerkiksi massatuotettu liha:

No kyllä varmaan mun tärkeimmät teot on just toi oma ruoan metsästys... tai yrittää metsästä omaa ruokaa ja tota kalastaa, että se on varmaan se. Kun mä oon kova syömään lihaa ja lihan massatuotanto on kuulemma tosi pahaksi luonnolle, niin se nyt on varmaan mun toimista se semmoinen kriitt-, tai silleen teen varmaan sen suurimman eron.

Haastatteluissa on myös mainintoja kierrättämisestä, kuinka esimerkiksi *”yritän kierrättää joka tapauksessa mahdollisimman hyvin”*. Kierrätys liittyy usein jätteiden kierrättämiseen kotona, omien tavaroiden myymiseen eteenpäin tai harrastuksiin, kuten käsitöiden tekemiseen kierrätysmateriaaleista. Lisäksi haastateltavat kuvaavat pyrkivänsä ekologiseen ostokäyttämiseen esimerkiksi käymällä kirpputoreilla. Eräs haastateltava kuvaa tavaroiden ja vaatteiden hankintaansa siten, että *”lähtökohtaisesti pyrin aina hankkimaan käytettynä”*. Toisaalta aineistossa on myös mainintoja siitä, että *”pyrin tavallaan elämään aika sellaista vähäkulutuksellista elämää”*. Ekologisen kuluttamisen tavoitteeksi kuvataan myös ekologisten tuotantotapojen tukeminen esimerkiksi kiinnittämällä huomiota kotimaisuuteen ja sertifikaatteihin. Seuraavassa aineisto-otteessa tukemistavoite käy hyvin ilmi:

[...] Että mä itse pyrin kyllä tekemään sellaisia valintoja, joissa mä korostan niitä mun omia arvoja ja esimerkiksi kulutusvalinnoissa pyrin tukemaan tavallaan sellaisia toimijoita, jotka ottaa ympäristöasioita huomioon ja muuta. Että kyllä mä sanoisin, että ehkä kulutuksellisesti se ehkä näkyy jotenkin se mun oma ekologisuus ja ympäristöystävällisyys. [...]

Välillä aineistosta on haastavaa hahmottaa, onko ekologisen kuluttamisen tavoitteena ajatus oman negatiivisen ympäristövaikutuksen vähentämisestä, ekologisten tuotantotapojen tukemisesta, epäekologisista tuotantotavoista irtautumisesta esimerkiksi metsästyksen ja kalastuksen tapauksessa vai jopa kaikista edellä mainituista. Toiminta tapahtuu osin markkinoiden kautta, jolloin kuluttamalla tai kuluttamatta jättämisellä voidaan ajatella vaikutettavan siihen, millaisia tuotantorakenteita tukee tai toisaalta jättää tukematta. Tulkitseen kuitenkin toiminnan pääasialliseksi tavoitteeksi huolehtimisen oman negatiivisen ympäristövaikutuksen pienentämisestä. Siksi liitän tämän luokan suoraan ympäristön tilaan vaikuttamiseen nelikentässä toisin kuin seuraavassa alaluvussa esiteltävät toiminnan muodot, joissa toiminnan tavoitteena on itsen ulkopuolisten tahojen ajattelu- ja toimintatapojen muuttaminen eikä niinkään ympäristön tilaan vaikuttaminen suoraan. Ekologisesti kuluttaminen hahmottuu nelikentässä arkiseen elämään liittyvinä kansalaisuuden tekoina, jotka eivät ole julkisia tai organisoituneita (Wood ja Kallio 2020, 287), vaan nuorten aikuisten omiin näkemyksiin perustuvaa tarkoituksellista toimintaa (Kallio 2018, 168–169).

5.1.2 Ajattelu- ja toimintatapojen muuttaminen arjessa osana yhteisöjä

Tämä pääluokka kuvaa nelikentässä toimintaa arkisina kansalaisuuden tekoina tavoitteena vaikuttaminen ympäristöongelmia ylläpitäviin ja aiheuttaviin rakenteisiin eli tässä tapauksessa itsen ulkopuolisten tahojen ajattelu- ja toimintatapoihin. Aineistossa hahmotan tämän toiminnan kolmen yläluokan kautta, jotka liittyvät erilaisiin yhteisöihin: lähipiiriin, ympäristöjärjestöihin sekä työn ja opiskeluiden kautta muodostuviin yhteisöihin.

Lähipiiriin vaikuttaminen

Lähipiiriin vaikuttaminen on aineistossa laajasti kuvailtu tapa toimia ympäristön hyväksi. Aineistossa kuvataan toimintaa keskusteluna lähipiirin kanssa, mutta se saa erilaisia painotuksia. Joskus keskustelu on enemmän tiedollista valistamista läheisille ja esimerkiksi omille vanhemmille, joita ”on yrittänyt sitten vähän ohjata”, ja joilla ”välttämättä ei ole tarpeeksi tietoa siitä

edelleenkään, että mitä näille nyt tapahtuu näille [jätteille] ja mitä se auttaa, että kierrätetään”. Toisaalta omista valinnoista ja näkemyksistä keskustellaan läheisten ihmisten kanssa. Seuraavassa aineisto-otteessa haastateltava on iloinen, että hänen kumppaninsa on vienyt ympäristökasvatustoimintaa myös omalle työpaikalleen heidän puhuttuaan aiheesta:

[...] Niin se on mun mielestä ihanaa jotenkin, että hän [kumppani] on jotenkin innostunut niistä samoista asioista sitten. Ja sitten me saatetaan jakaa yhdessä niitä meidän jotain ohjelmaa ja toimintaa mitä me ollaan pidetty ja se on ollut jotenkin tosi kiva huomata.

Ylipäättään toimiminen esimerkkinä on yksi aineistosta hahmottamani tapa vaikuttaa omaan lähipiiriin. Mainintoja on esimerkiksi siitä, kuinka yhdessä eläessä myös kumppaniin on *”tarttunut”* ekologisia toimintatapoja. Toisaalta haastateltavat toimivat aktiivisesti yhdessä lähipiirinsä kanssa kannustaen heitä toimimaan ympäristön hyväksi esimerkiksi siten, että *”vedän mun kaveritkin mukaan kaikkialle kirpputorireissuille”*. Lisäksi mainitaan, että liikkuesssa luonnossa pyrkii havainnoimaan sitä yhdessä lähipiirin kanssa, *”jotta hekin oppii huomaamaan niitä hienoja asioita luonnossa ja sitten kun oppii jotenkin pitää sitä luontoa tärkeänä, niin sitten tietysti tekee mieluummin niitä asioita luonnon hyväksi”*. Näin he osana arkista elämänsä tarkoituksellisesti pyrkivät vaikuttamaan lähipiirinsä näkemyksiin ja toimintaan.

Osa haastateltavista vaikuttaa myös sosiaalisen median tiliensä kautta. Tällainen toiminta ei kuitenkaan hahmotu laajana aineistossani, sillä monet haastateltavat eivät ole aktiivisia sosiaalisessa mediassa poiketen siitä, että sosiaalisen median on todettu olevan keskeinen alusta esimerkiksi nuorten ilmastotoiminnassa (Kaaronen ja Pulkka 2022, 205). Ne haastateltavat, jotka toimivat sosiaalisen median kautta, jakavat siellä seuraajilleen tietoa ympäristöaiheista esimerkiksi käyttämällä Instagramia *”erilaisten mun mielestä kiinnostavien postausten jakamiseen”* ja eräs mainitsee ottavansa kantaa *”harhaanjohtavaan viestintään”* ja *”klikkiotsikkoihin”* ympäristöasioista. Aineistossa on myös kuvauksia toimintamahdollisuuksien jakamisesta muille, kuten esimerkiksi metsänsuojeluvetoomusten allekirjoitusmahdollisuuksista. Lisäksi eräs haastateltava kuvaa, että hänen junamatkailuun liittyvä sisältönsä Instagramissa on saanut jotkut ihmiset kiinnostumaan aiheesta ja kertomaan yhteisöllisyyden tunteesta, kun he *”omassa lähipiirissä kokee olevansa tosi yksin [ympäristöasioiden kanssa]”*. Haastateltava siis jakaa sosiaalisessa mediassa hyvin konkreettisia vinkkejä junamatkailuun:

[...] Mutta sitten vaikka noilta reileiltä, niin mä oon tehnyt välillä sitten sellaista tavallaan vähän myday -tyyppistä postausta, missä mä sitten kerron ihan tavallaan tosi konkreettisesti, että miten mä oon päässyt minnekin tai mistä mä oon ostanut jonkun lipun tai semmoista, mistä voi olla hyötyä jollekin, joka harkitsee vaikka reilille lähtöä. Ja aina jaan, jos on vaikka reilille liput alennuksessa tai jotain tän tyyppistä. [...]

Olen yhdistänyt toiminnan sosiaalisessa mediassa osaksi lähipiiriin vaikuttamista, sillä haastatteluissa ei käynyt ilmi, että kenelläkään haastateltavista olisi poikkeuksellisen suurta seuraajamäärää tai heidän käyttävän muita kuin henkilökohtaisia tilejä. On kuitenkin huomioitava, että vaikuttaminen lähipiiriin sosiaalisessa mediassa on laajempaa kuin vaikuttaminen lähipiiriin muuten tässä yläluokassa. Aineiston perusteella haastateltavat pyrkivät vaikuttamaan erityisesti lähipiiriin kulutuskäyttäytymiseen, kuten kierrättämiseen tai matkustamiseen. Toisaalta he kannustavat allekirjoittamaan vetoamuksia tai jakavat ympäristökasvatuskäytäntöjä töihin. Hahmotan lähipiiriin vaikuttamisen kansalaisuuden tekoina, jotka eivät ole organisoituja tai institutionalisoituja (Wood ja Kallio 2020, 287), vaan joissa nuoret aikuiset oman elämänsä puitteissa pyrkivät muuttamaan erityisesti omaan arkeensa liittyvien ihmisten ajattelu- ja toimintatapoja. Ajattelen, että ihmisten ajattelu- ja toimintatavat nähdään rakenteina, jotka ylläpitävät ympäristöongelmia, jolloin niihin pyritään vaikuttamaan. Tämän vuoksi vaikuttaminen lähipiiriin liittyy nelikentässä vaikuttamiseen ympäristöongelmia ylläpitäviin ja aiheuttaviin rakenteisiin.

Järjestöissä kasvattaminen ja järjestöjen tukeminen

Toiminta ympäristöjärjestöjen kautta on luonnollisesti vahvasti havaittavissa aineistossani, sillä tavoitin haastateltavani ympäristöjärjestö Luontoliitosta. Haastateltavat kuvaavat usein toimintaansa Luontoliitossa ympäristökasvatuksena. Ympäristökasvatuksen osa-alueina ymmärretään kasvatusta ympäristöstä eli ympäristöä koskeva tieto, kasvatusta ympäristössä sekä kasvatusta tai toimintaa ympäristön puolesta (Cantell ym. 2020, luku 1). Aineistossa kerrotaan, kuinka haastateltavat toimivat ”*lasten ja nuorten, sille vapaa-ajan toiminnan ohjaajana*” joko säännöllisesti tai erilaisilla retkillä ja tapahtumissa. Edellä mainittujen ympäristökasvatuksen osa-alueiden mukaisesti haastateltavat kertovat käsittelevänsä tietoa ympäristöaiheista lasten ja nuorten kanssa ikätasoisesti ja usein luonnossa tapahtuvan toiminnan kautta. Tulkitseen,

että luonnossa toimiminen nähdään keskeisenä tapana rakentaa luontosuhdetta, minkä ajatellaan tukevan toimintaa ympäristön hyväksi, kuten käy ilmi seuraavasta aineisto-otteesta:

[...] Että tavallaan se, että jos edes muutaman lapsen ja nuoren mieleen jäisi jotakin ydinmuistoja jostain leikeistä ja seikkailuista jossain [paikan nimi poistettu] metsissä tai mitä ikinä, niin se on mun mielestä silleen jo voitto luonnolle ja myös ihmisille itselleen. [...] Mä näen sen tosi tärkeänä tavallaan, että sitä luontosuhteen syntymistä tuetaan mahdollisimman paljon, koska tavallaan se, että miksi ihminen olisi kiinnostunut esimerkiksi luonnonsuojelusta tai ympäristöarvoista, jos sillä ei ole minkäänlaista suhdetta siihen luontoon alkujaankaan, että mun mielestä silleen luontokasvatus on ihan tosi merkittävä ympäristöteko myös.

Ohjaustoiminnan lisäksi toinen tapa toteuttaa ympäristökasvatusta on erään haastateltavan mainitsema Luontoliiton lehteen kirjoittaminen, jolla hän haluaa ”haastaa ihmisiä ajattelemaan” eli ympäristökasvatuksen osa-alueiden mukaisesti lisätä tietoa ympäristöstä (Cantell ym. 2020, luku 1). Kolmas hahmottamani ympäristökasvatuksen tapa on kouluttautuminen ja toimiminen Luontoliiton kouluvierailijana erilaisten ympäristöteemojen puitteissa. Vierailujen tavoitteeksi kuvataan lasten ja nuorten tietoisuuden laajentaminen ympäristöteemoista ja heidän tämänhetkisen toimintansa seurauksista sekä asuinpaikkakunnalla ympäristötoimintaan liitettyjen stereotyyppien purkaminen. Nimenomaan lapsiin ja nuoriin keskittymistä pidettiin tärkeänä, kuten seuraavasta aineisto-otteesta käy ilmi:

Haastateltava: [...] Luontoliitolla on se, että se keskittyy nimenomaan lapsiin ja nuoriin. Mikä on todella kriittinen tulevaisuuden kannalta, että siellä on se tavallaan, mikä mun mielestä tekee Luontoliitosta tosi tärkeän ja eri lailla tärkeän kuin monista muista ympäristö- ja luonnonsuojeluliikkeistä tai näistä järjestöistä.

Haastattelija: Joo, miksi sä ajattelet että se on just tärkeätä niitä lapsia ja nuoria kohdata?

Haastateltava: [...] sehän on tulevaisuutta, että ne on ne ihmiset, jotka tulee ottamaan todella pahasti vastaan tämänhetkisen... miten asioita hoidetaan ja toimitaan, niin se on tavallaan se, ne ryhmät ja ne on samat ryhmät, joilta vaaditaan varmasti tän ratkaisuja ja niitä paineita huomattavasti enemmän. [...]

Edellisestä aineisto-otteesta tulkitsen, että nuoria on valmisteltava siihen, että ympäristötoimet ovat nyt riittämättömiä, mikä voi siirtää toimimisen velvollisuuden tämänhetkisiltä aikui-

silta tulevaisuuden nuorille. Näin uusinnetaan tyypillistä ajatusta nuorista tulevaisuuden kansalaisina, jotka toimivat tulevaisuudessa eivätkä niinkään tässä hetkessä (Honkatukia 2020, 18). Lisäksi esimerkiksi edellisen otteen kohta *”ne ihmiset [lapset ja nuoret]”* kuvaa laajemminkin havaintoani, että haastateltavat eivät välttämättä haastatteluissa lue itseään nuoriksi, koska he esimerkiksi toteuttavat ympäristökasvatusta Luontoliitossa heitä nuoremmille.

Luontoliiton ympäristökasvatuksen lisäksi toinen aineistosta jäsentämäni tapa toimia järjestöjen kautta on tukea ympäristöjärjestöjen ajamia tavoitteita yhteiskunnassa esimerkiksi siten, että välillä tekee *”lahjoituksia WWF:lle ja Greenpeacelle”* tai on *”allekirjoittanut ja kirjoittanut ihan hirveästi varsinkin tuonne Greenpeacelle [aloitteita].”* Tällöin toimitaan edellä esiteltyä ympäristökasvatusta löyhemmin sitoutuneena järjestöön, mutta kuitenkin järjestön muodostaman yhteisön kautta. Eräs haastateltava kertoo menevänsä *”vaikka bongaan lintuja (nauhahtaa)”* ja sen jälkeen kirjaavansa havaintonsa lintujärjestön tietokantaan, josta voi olla hyötyä esimerkiksi muuttolintuja ja ilmastonmuutosta käsittelevässä tutkimuksessa. Tulkitsen seuraavan otteen perusteella, että toimiminen osana linnuista tietoa tuottavia vapaaehtoisia on haastateltavasta yhteiskunnallisesti tärkeää:

[...] No esimerkiksi puhutaan vaikka miten saadaan, vaikka esimerkiksi tilastotietoja joistain lajeista Suomessa ja muuta, niin se on tosi paljon myös vapaaehtoisten harteilla jotenkin, että mä kyllä uskon semmoiseen perinteiseen luontojärjestötoimintaan myös tosi paljon. [...]

Sekä ympäristökasvatuksessa että ympäristöjärjestöjen tukemisessa toiminnan tapaa kehystävät järjestöjen puitteet ja tarkoitus vaikuttaa rakenteellisiin tekijöihin; joko vaikuttamalla tiettyjen lasten ja nuorten ajatus- ja toimintatapoihin nyt ja tulevaisuudessa tai toisaalta ympäristöjärjestöjen ajamiin tavoitteisiin yhteiskunnassa. Olenkin sijoittanut tämän tavan toimia nelikentässä ympäristöongelmia ylläpitäviin ja aiheuttaviin rakenteisiin vaikuttamiseen. Verrattuna edelliseen luokkaan keskeistä on, että haastateltavat toivovat oman toimintansa vaikutuksen ulottuvan omaa lähipiiriään pidemmälle. Ajattelen tämän luokan kuvaavan kansalaisuuden tekoja, sillä vaikka toiminta on organisoitua järjestökytköksen takia, se ei kuitenkaan ole institutionalisoitunutta tai selkeästi suhteessa virallisiin poliittisiin tahoihin (Wood ja Kallio 2020, 287; Väkkärä ym. 2024, 21–22). Haastateltavat eivät nimittäin tuoneet selkeästi niiden järjestöjen tavoitteita, joita he esimerkiksi tukivat rahallisesti, joten on vaikea arvioida, pyrkivätkö he lopulta vaikuttamaan järjestöjen kautta esimerkiksi valtioihin laajemmin.

Työn ja opintojen kautta kasvattaminen ja kehittäminen

Aineistossa haastateltavat kuvaavat toimintaansa ympäristön hyväksi myös työelämän ja siihen tähtäävien opintojen kautta. Keskiössä on tuleva tai nykyinen työyhteisö tai yhteisö, johon vaikutetaan työn kautta. Aineistossa kuvataan monipuolisesti ympäristökasvatuksen toteuttamista sekä lyhyt- että pitkäaikaisemmissa töissä kasvatusalalla esimerkiksi siten, että *”on me sitten tehty jotain ympäristöaitetta”, ”ollaan tehty roskienkeruuretkiä”, ”pyrin opettamaan lapsia kunnioittamaan sitä jo olemassa olevaa tavaraa ja materiaa” ja ”opetetaan lapsille se, että miten tavallaan vuoden sykli toimii suhteessa luontoon”*. Lapsille pyritään siis opettamaan ekologisia toimintatapoja sekä lisäämään heidän ymmärrystään luonnosta ja ihmisen suhteesta siihen. Haastateltavien kertomasta hahmotan, että he kiinnittävät huomiota ympäristökasvatukseen osana kasvatustyötään, johon kuuluu paljon muutakin. Eräs haastateltava kuvaa kuitenkin työkseen aikuisten ympäristökasvatuksen erilaisissa työpaikoissa, minkä tavoitteena on luopuminen kestäättömistä normeista ja niiden muuttaminen *”sellaiseksi, joka sitten tuottaisi hyvinvointia ja suojelisi meidän olemassa olevia luonnonvaroja”*.

Ympäristökasvatuksen lisäksi eräs haastateltava mainitsee toimintatapojen kehittämisen oman työpaikkansa sisällä esimerkiksi niin, että suunniteltaessa toimintaa hän tuo esiin *”miten tämän asian voi toteuttaa niin, että se olisi vaikka ekologisesti kestävä”*. Toinen kertoo olleensa mukana korkeakoulunsa vaikuttamiselimissä, joissa näki tärkeäksi, että *”akateeminen yhteisö tekisi enemmän [ympäristöasioissa]”*. Lyhyen maininnan vuoksi on vaikeaa tulkita, onko vaikuttamiselimissä toimimisessa ollut kyse enemmän kansalaisuuden käytäntöihin viittaavasta institutionalisoituneesta toiminnasta, jossa vaikuttaminen pohjautuu vakiintuneisiin käsityksiin politiikasta (Kallio 2018, 169). Olen kuitenkin sijoittanut toiminnan tavan tähän kansalaisuuden tekoja kuvaavaan luokkaan, koska siinä on vahva kytkös oman opiskelupaikan toiminnan kehittämiseen eikä niinkään toiminta esimerkiksi suhteessa viralliseen poliittiseen yhteisöön, kuten valtioon (Väkkärä ym. 2024, 21–22). Nykyisen työ- tai opiskelupaikan toiminnan kehittämistä laajemmin haastateltavat kertovat kuitenkin hakeutuneensa tiettyyn opiskelupaikkaan, joka mahdollistaa toiminnan ympäristön hyväksi. Eräs haastateltava kertoo hakeutuneensa kesätöihin myyntityöhön työpaikkaan, joka tavoitteena on metsien suojelu. Tulkitsen hänen näin tukevan organisaatiota ja olevan itse osana ekologisesti kestävämpien toimintatapojen kehittämistä. Lisäksi haastateltavilla on opiskelualan valinnan tavoitteena

työskentely ympäristön hyväksi tulevaisuudessa, jolloin ympäristötoiminta läpäisee heidän koko työuransa. Seuraavissa otteissa vielä opiskelevat haastateltavat kuvaavat tulevaa työuraansa tärkeimmäksi ympäristötoiminnan tavaksi elämässään, sillä sen avulla voi esimerkiksi vaikuttaa muihin ja kehittää ekologisia toimintatapoja:

[...] kun arjessa tulee nyt tehtyä semmoisia pieniä juttuja, kierrätettyä ja vältettyä auton käyttöä ja näin, mutta en mä näe, ehkä että niillä nyt niin isoa merkitystä koko maailman mittakaavassa sitten nyt kuitenkin on. Että vaikka ne on tärkeitä juttuja, varsinkin jos monet tekee sitä samaa, niin sillä on vaikutusta ja näin. Mutta että ehkä se on kuitenkin se tavallaan, että omistaa sitten sen elämäntyönsä ja sen sille ympäristönsuojelulle, niin sillä mä koen, että on ehkä vielä enemmän sitten vaikutusta kokonaisuudessaan.

Kyllä mä koen ehkä tällä hetkellä, että se [tärkein tapa toimia ympäristön hyväksi] on nimenomaan nyt tämä mun tän hetkinen opiskelu ja urasuunta. Että mä oon menossa vahvasti niitä kohti, että mulla on... sillä lailla pystyn vaikuttamaan itseni lisäksi myös muihin ja kehittämään erilaisia vaikka prosesseja tai toimintatapoja paremmiksi jossain siinä kohtaa, kun mä johonkin sinne työelämään päädyn, minne päädynkään. Niin se, että mä oon nyt tavallaan oikealla tiellä siitä näkökulmasta.

Kun haastateltavat kuvaavat toimintaansa opintojen kautta, he muodostavat samalla itsensä tulevaisuuden kansalaisia, jotka voivat vaikuttaa sitten, kun ovat opiskelleet. Tämä vahvistaa ajatusta nuorista vasta tulevaisuuden kansalaisina (Honkatukia 2020, 18). Haastateltavat kertovat pohtineensa, miten työelämässä voisivat vaikuttaa eniten ympäristön hyväksi. Eräs haastateltava toteaa opiskelualavalintansa taustalla olevan, että ”mä oon itse ollut enemmän huolissani jopa aikuisten toimettomuudesta tai epätoivosta kuin lasten”, minkä tulkitsen kertovan, että vaikuttavinta on muuttaa nykyisten aikuisten toimintatapoja. Muutama haastateltava pohtii työnsä olevan esimerkiksi omia kulutusvalintojaan tärkeämpi tapa toimia, sillä esimerkiksi ”mun työ liittyy kokonaisuin organisaatioihin, joilla voi olla aika isoja vipuvarsivaikutuksia sitten heidän toiminnoillaan”. Eräs haastateltava taas on pohtinut opettajan työn vaikutusmahdollisuuksia ja päätynyt siihen, että ”politiikan kautta” työ voisi olla vaikuttavampaa:

[...] Että en mä nyt mihinkään eduskuntaan tässä ole lähdössä (naurahtaa), mutta että ehkä pääsisi semmoiseen asemaan, missä oikeasti olisi konkreettisesti vaikutusta tai mahdollisuus vaikuttaa. [...]

Kuten edellisessä otteessa, kaikille työn kautta syntyvä tulevaisuuden konkreettinen tapa vaikuttaa ympäristön hyväksi ei ole aivan selvä opintojen ollessa kesken. Nuorten aikuisten moninaisia elämäntilanteita ja haastateltavieni laajaa ikähaarukkaa kuvaa muutenkin se, että ympäristötoiminnan tavat poikkeavat toisistaan hieman: toiset ovat omistaneet koko työuransa ympäristökasvatukselle, toiset opiskelevat ja toiset kehittävät toimintatapoja työ- ja opiskelupaikoissaan sekä niiden kautta. Tulkitsen, että yhteistä tälle toiminnalle on pyrkii vaikuttamaan ympäristöongelmia ylläpitäviin ja aiheuttaviin rakenteisiin ympäristökasvatuksen keinoin ihmisten ajattelu- ja toimintatapoihin vaikuttamalla sekä kehittämällä ekologisempia toimintatapoja työpaikalla sekä työn kautta yhteiskunnassa. Näen nämä tavat kansalaisuuden tekoina, vaikka opiskelu ja työnteko on organisoitua ja osin institutionalisoitua (Wood ja Kallio 2020, 287), ja muutama haastateltava haluaa myös joskus tulevaisuudessa vaikuttaa virallisiin poliittisiin yhteisöihin (Väkkärä ym. 2024, 21–22). Toiminta perustuu kuitenkin keskeisesti kansalaisuuden tekojen tavoin haastateltavien tarkoituksellisiin omiin näkemyksiin eikä tapahdu suoraan suhteessa virallisiin poliittisiin tahoihin (Kallio 2018, 168; Väkkärä ym. 2024, 21–22).

5.1.3 Asuin ympäristön tilaan vaikuttaminen kunnan kautta

Haastateltavat kuvaavat aineistossa pyrkivänsä vaikuttamaan myös asuinkuntaansa, kun he haluavat parantaa lähiympäristönsä tilaa. Tällaisen toiminnan ympäristön hyväksi hahmotin aineistosta esimerkiksi yhteydenottona kuntaan omassa lähiympäristössä tapahtuvien metsähakkuiden vuoksi. Eräs haastateltava kuvaa laittaneensa asiasta viestiä kuntapoliitikoille ja monille hakuista vastuussa oleville kunnan tahoille. Toiminta on siis vahvasti kytköksissä tiettyyn asuin ympäristöön, joka hakkuiden myötä *”alkaa muistuttamaan tosi tiukasti sitä sellupuu-farmia”*. Alue on haastateltavan mukaan tärkeä hänelle itselleen ja lisäksi *”mä yritin perustella kaupungille, että luonnon kannalta olisi tosi tärkeätä, että ette tulisi hakkaamaan”*. Kunnan perusteluja lähimetsän kaatamiseksi haastateltava kuvaa epäselviksi, joten hän kertoo pyytäneensä kunnalta selvitystä heidän metsänhoitostrategiastaan. Kun yritetään vaikuttaa oman lähimetsän tilaan, toiminta syventyykin tarkastelemaan myös laajemmin kunnan tavoitteita oman asuin ympäristön metsien hoidossa, kuten olen tulkinnut seuraavasta aineisto-otteesta:

[...] Mä olen myös pyytänyt kaupungilta, että ne antaa mulle semmoisen selostuksen, mikä niitten metsänhoitostrategia on, ja että miten [asuinpaikan nimi poistettu] kaupunki hoitaa niiden kaupunkien metsiä. [...]

Suoran kuntaan kohdistuvan yhteydenoton lisäksi aineistossa kuvataan muodollisten kansalaisosallistumisen kanavien käyttöä asuinympäristön tilaan vaikuttaessa esimerkiksi niin, että on allekirjoittanut aloitteita ”*vaikka esimerkiksi tän paikallisen lähiluonnon säilyttämisen puolesta*”. Niukasta maininnasta jää hieman epäselväksi onko kyseessä kuntalaisaloite, mutta päättelen niin paikallisuuden painotuksen vuoksi. Lisäksi eräs haastateltava mainitsee kunnan asukaskyselyyn vastaamisen, jossa on saanut kertoa mielipiteensä esimerkiksi ympäristöön ja lähiluontoalueisiin liittyen. Haastateltava epäilee hieman kyselyiden tulosten vaikuttavuutta, mutta näkee sen väylänä tuoda esiin omia ajatuksiaan, joten tulkitsen kyselyyn vastaamisen tapana vaikuttaa suoraan ympäristön tilaan asuinpaikallaan:

[...] Ja siellä [kyselyssä] on ollut kysymyksiä esimerkiksi just tästä ympäristöstä ja lähiluonnosta ja puistoista ja muista. Niin ne on ollut, jotenkin mulle on tullut sellainen olo, että okei, täällä [asuinpaikan nimi poistettu] nää haluaa oikeasti tietää, että miten meillä asukkailla menee ja mitä me toivotaan ja mitä me halutaan. Että tulee semmoinen olo, että tulee periaatteessa kuulluksi. Toki en mä tiedä sitten, että kuinka paljon ne kyselyt oikeasti vaikuttaa siihen, että mitä täällä on sitten tehty (naurahtaa). En tiedä, mutta ainakin sitten on tullut sellainen olo, että annetaan se mahdollisuus tuoda niitä ajatuksia esiin.

Kokonaisuudessaan asuinympäristön tilaan vaikuttaminen kunnan kautta on pääluokkana melko suppea, mutta hahmottuu kuitenkin muista pääluokista erillisenä nelikentässä. Se kuvaa kansalaisuuden käytäntöjä, joissa toimitaan suhteessa kuntaan eli viralliseen poliittiseen yhteisöön (Väkkärä ym. 2024, 21–22). Aineistossa mainitut aloitteet ja kyselyt kuvaavat tyypillisiä julkisen vallan asettamia institutionalisoituja käytäntöjä, jotka tähtäävät kansalaisten kuulemiseen ja osallistamiseen (Kallio 2018, 168). Keskeistä tässä tavassa toimia on, että vaikuttamalla kunnan kautta pyritään konkreettisiin ja näkyviin vaikutuksiin oman asuinympäristön tilassa, aineistossa usein lähiluonnon säilyttämiseen liittyen. Lähimetsän kaataminen voi herättää kiinnostusta myös yleisesti kunnan metsähoitostrategioihin tai asuinpaikan kyselyyn vastaamisella voi pyrkiä vaikuttamaan laajemmin kunnan tapaan kehittää alueitaan. Tulkitsen kuitenkin aineistossa kuvatun toiminnan pääasiassa lähiluonnon tilaan vaikuttamiseksi, jolloin sen tavoitteena ovat ympäristön konkreettiset muutokset tai niiden estäminen eivätkä niinkään rakenteelliset tai strategiset muutokset esimerkiksi kuntien aluekehittämisessä. Tämän vuoksi se sijoittuu nelikentässä suoraan ympäristön tilaan vaikuttamiseen.

5.1.4 Virallispoliittisten tahojen laajoihin toimintatapoihin vaikuttaminen

Haastateltavat kertovat myös ympäristötoiminnastaan, jolla he pyrkivät vaikuttamaan virallisten poliittisten tahojen, kuten kuntien tai Suomen valtion, laajoihin ympäristöä koskeviin toimintatapoihin edellä mainitun omaan asuinympäristöön keskittymisen sijaan. Tämän hahmotan tapahtuvan vaikuttamalla muodollisten kansalaisosallistumisen kanavien kautta, kuten myös edellisessä pääluokassa, jossa vaikuttaminen asuinympäristöön tapahtui kunnan kautta. Tähän pääluokkaan liittämässäni kuvauksissa mainittiin puolestaan luonnonsuojeluun liittyvien kansalaisaloitteiden allekirjoittaminen. Lisäksi monet mainitsivat ottavansa ympäristöteemat huomioon äänestäessään erilaisissa vaaleissa, ja omalla äänestyskäyttäytymisellä pyrkivät ”*vaikuttamaan jotenkin vähän laajemmin niihin [ympäristö]asioihin*”. Esimerkiksi seuraavassa otteessa kuvataan, että on jopa oma velvollisuus äänestää ehdokkaita, jotka tuovat luonnon ja eläinten näkökulmaa ihmis- ja talouskeskeiseen politiikkaan:

No esimerkiksi nyt kun on nää vaalitkin tulossa, niin mä ajattelen, että koska siellä politiikassa ihmiset jotenkin käy läpi asioita tai päättää asioista, joiden tarkoitus on olla meidän ihmisten hyväksi ja talouden hyväksi (naurahtaa). Mutta mä koen, että siellä on ehdottomasti pakko miettiä myös sitä, että mikä on luonnon hyväksi ja eläinten hyväksi. Ja siellä on oltava niitä ihmisiä, jotka miettii nimenomaan niitä asioita, koska luonto ja eläimet ei voi itse marssia politiikkaan päättämään asioista (naurahtaa), niin sitten mä koen, että esimerkiksi mun velvollisuus on vaikka sitten näissä vaaleissa äänestää sellaisia ehdokkaita, joiden mä tiedän, että ne miettii näitä asioita. [...]

Aineistossa on myös yksittäisiä mainintoja toimimisesta vastuuasemassa osana jonkinlaista poliittista ryhmää, jonka kautta voidaan vaikuttaa myös virallisten poliittisten tahojen toimintatapoihin. Eräs haastateltava kuvaa järjestäneensä esimerkiksi korkeatasoista nuorten ympäristötapahtumaa, jolla pyrittiin vaikuttamaan Suomen valtion toimintaan ympäristökriisien ratkaisuihin. Lisäksi aineistossa kuvataan vastuuasemassa toimimista ehdokkaan vaalityössä. Vaalityöhön osallistumista kuvataan tapana saada oma huoli ja ääni kuulumaan toisen ihmisen kautta demokraattisessa järjestelmässä, ja siten vaikuttaa julkisen sektorin tekemiin päätöksiin, kuten olen tulkinnut seuraavasta aineisto-otteesta:

[...] Että se [vaalityössä mukana oleminen] on ollut myös mulle semmoinen tapa edistää niitä asioita, mitkä on mulle tärkeitä myös poliittisesti. Vaikka mä en ole itse ollut ehdokkaana, niin mä koen, että mä saan mun huoleni ja ääneni kuulumaan sitten toisen ihmisen kautta.

Virallisepoliittisten tahojen laajoihin toimintatapoihin vaikuttaminen kuvaa toimintaa kansalaisuuden käytäntöjen kautta eli suhteessa johonkin viralliseen poliittiseen yhteisöön (Väkkärä ym. 2024, 21–22), joista aineiston pohjalta hahmotin kunnat, hyvinvointialueet sekä Suomen valtion. Osa tästä toiminnasta, kuten kansalaisaloitteen allekirjoittaminen tai eduskuntavaaleissa äänestäminen edellyttää virallisen kansalaisaseman Suomessa (Kallio 2018, 168). Tällainen vaikuttaminen on siis siitä maininneille haastateltaville mahdollista, sillä heillä on toimintansa kuvauksen perusteella tämä kansalaisasema. Vaalityössä tai ympäristötapahtuman järjestämisen tapauksessa kansalaisuuden käytännöt eivät puolestaan vaadi haastateltavilta virallista kansalaisasemaa (Väkkärä ym. 2024, 21). Tässä pääluokassa toiminnassa on keskeistä sen tavoite vaikuttaa laajasti yhteiskunnallisiin rakenteisiin, joita viralliset poliittiset tahot voivat esimerkiksi päätöksillään muuttaa. Näin toiminta sijoittuu nelikentässä vaikuttamiseen ympäristöongelmia ylläpitäviin ja aiheuttaviin rakenteisiin.

5.1.5 Omien tietojen ja taitojen kartuttaminen

Haastateltavat kertovat myös toiminnasta, jonka tavoitteeksi hahmotan omien tietojen ja taitojen kartuttamisen liittyen ympäristöteemoihin. Tämä toiminta yläluokkana kuuluu kaikkien aikaisemmin esiteltyjen pääluokkien alle, sillä tulkitsen tietojen ja taitojen kasvattamisen informoivan toimintaa kaikissa pääluokissa. Omien tietojen kasvattaminen tapahtuu esimerkiksi kuluttamalla monenlaisia medioita. Eräs haastateltava mainitsee katsovansa ympäristöteemoja jotenkin käsitteleviä dokumentteja ja sarjoja sekä toivovansa *”aina tosi paljon kaikilta sisällöltä, mitä mä kulutan sitä, että se tavallaan herättää mut ajattelee jotain”*.

Lisäksi muutama haastateltava mainitsee sosiaalisen median alustana, jonka avulla voi lisätä tietonsa määrää esimerkiksi kysymällä vinkkejä kestävään kuluttamiseen seuraajiltaan tai seuraamalla ympäristövaikuttajia, koska *”vaan kiinnostaa sen [vaikuttajan] arki ja minkälaista se on sitten käytännössä”*. Lisäksi mainitaan ympäristöjärjestöjen ja -journalismin seuraaminen sosiaalisessa mediassa, jotta pysyy *”ajankohtaisista asioista kärryillä”*. Tietoisuuden lisäämiseksi ajankohtaisista asioista hahmotan myös kuvaukset ympäristöaiheisten uutisten seuraamisesta. Esimerkiksi seuraavassa otteessa kuvataan, kuinka ymmärtämisen tarve on niin suuri, että uutissivustot ryhtyvät syöttämään ympäristöongelmia koskevia uutisia muiden joukosta, koska haastateltava valitsee luettavakseen juuri niitä:

[...] Ja sitten toihan menee ihan sille tasolle, että rupeaa klikkailemaan just niitä uutisia, jotka kertoo ympäristöongelmista. Että se on semmoinen... Itsestään tää tavallaan tää koneisto rupeaa syöttämään semmoista asiaa, mikä ihmisiä kiinnostaa kullekin yksilölle. Niin mun tapauksessa ne on varmasti toi ympäristöongelmat, että kyllä Hesarin uutisvirrasta aina ne ensimmäisenä yleensä avaa.

Toisaalta omaa tietopohjaa ja taitoja laajennetaan osallistumalla erilaisten yhteisöjen järjestämään koulutustoimintaan. Aineistossa mainitaan esimerkiksi osallistuminen ympäristöaiheisiin luentotapahtumiin. Muutama haastateltava kertoo, että *”oon ollut Elokapinan tämmöisessä perehdytyskokouksessa”*, jonka kautta on opittu esimerkiksi kansalaistottelemattomuudesta vaikuttamisen keinona. Lisäksi kuvauksia kouluttautumisesta on Luontoliiton kursseilta ja kouluvierailukoulutuksista, joissa on opittu esimerkiksi luonnon monimuotoisuudesta. Kouluvierailukoulutuksia kuvataan siten, että niissä oppii taitoja vierailujen pitämiseen, mutta kouluttautuminen on myös *”oman tietoisuuden kasvattamista”* vierailun aiheesta. Siten tulkitsemme koulutusten kartuttavan myös haastateltavien tietoja siitä, miten he voivat itse elämässään vaikuttaa vierailun aiheeseen, kuten luonnon monimuotoisuuden säilymiseen.

Kokonaisuudessaan yläluokka kuvaa ympäristötoimintaa, jonka tavoitteena on omien tietojen ja taitojen kartuttaminen eikä suoraan ympäristön tilaan tai ympäristöongelmia aiheuttaviin ja ylläpitäviin rakenteisiin vaikuttaminen. Tämä toiminta informoi konkreettisesti esimerkiksi ekologista kuluttamista tai kouluvierailijana toimimista. Lisäksi tulkitsemme, että tietojen ja taitojen kartuttaminen esimerkiksi uutisten ja erilaisten koulutusten kautta voi toimia perustana sekä kansalaisuuden käytännöille että teoille eli jokaiselle pääluokalle, oli kyse sitten vieraslajien poistamisesta, äänestämisestä tai ympäristökasvatuksesta, vaikka tällaisia suoria päätteilyketjuja ei aineistossa esitettykään. Tietojen ja taitojen kartuttamisen ajatus sopii European Network for Environmental Citizenship -verkoston (2018) määritelmään ympäristökansalaisista, jotka kehittävät kompetensseja kriittiseen ja aktiiviseen osallistumiseen sekä kansalaistoimintaan (myös Huang ja Cheah 2021, 91). Koska olen sijoittanut tämän yläluokan kaikkien pääluokkien alle, se kuvaa, että omien tietojen ja taitojen kartuttamista voidaan pitää muun ympäristötoiminnan lähtökohtana.

5.2 Nuorten aikuisten ympäristötoimintaa edistävät tai vaikeuttavat tekijät

Vastatakseni toiseen tutkimuskysymykseeni jäsenin aineistosta teoriaohjaavan sisällönanalyysin perusteella viisi pääluokkaa, jotka kuvaavat nuorten aikuisten ympäristötoimintaa edistäviä tai vaikeuttavia tekijöitä (Liite 3). Muodostamani pääluokat ovat 1) *hyvinvointi*, 2) *omat resurssit*, 3) *saavutettavuus*, 4) *sosiaalinen arvostus* sekä 5) *poliittinen ja taloudellinen järjestelmä*. Näistä tekijöistä hyvinvointi pääasiassa edistää nuorten aikuisten toimintaa ympäristön hyväksi ja muut tekijät voivat toimia sekä edistävinä että vaikeuttavina. Avaan tarkemmin sitä, miten tekijät edistävät tai vaikeuttavat ympäristötoimintaa kuvaamalla niiden alle sijoittuvia yläluokkia. Seuraavaksi esittelen tulokseni yksi pääluokka kerrallaan.

1.1.1 Hyvinvointi

Aineiston perusteella haastateltavien toimintaan ympäristön hyväksi liittyvät keskeisesti kysymykset heidän omasta hyvinvoinnistaan. Hyvinvoinnin pääluokkaan kuuluu tekijöitä, jotka pääasiassa edistävät haastateltavien ympäristötoimintaa. Sen alle yläluokiksi hahmottuvat kohtuullisuus itseä kohtaan sekä mielihyvän saaminen.

Ensimmäisenä kohtuullisuus itseä kohtaan ympäristötoimintaa edistävänä tekijänä näkyy haastateltavien puheessa ajatuksena *”ehkä justiin siitä, että pystyn tehdä jotain ja se riittää sitten se, mitä itse tekee mahdollisimman hyvin ja parhaansa kaiken eteen, niin se motivoi”*. Haastateltavat pohtivat omaa pienuuttaan ja vaikutusmahdollisuuksiaan osana Suomea ja Eurooppaakin, joka on *”pieni läiskä”* maailmassa. Kuitenkin he kääntävät katseensa asioihin, joihin he pystyvät vaikuttamaan, jotta säilyisivät toimintakykyisinä. Omaa jaksamista ja toimintakykyä edistää myös ympäristötoimintaan liittyvästä täydellisyyden tavoittelusta luopuminen. Haastateltavat kuvaavat kokevansa esimerkiksi *”tosi paljon huonoa omatuntoa”* erityisesti kulutukseen liittyvistä kestäättömistä valinnoista, mutta kuitenkin peräänkuuluttavat armollisuutta itseltään, jotta *”pystyy elämään itsensä kanssa”* ja välttämään ahdistumista kaikesta. Eräs haastateltava pohtii kriittisesti omaa käsitystään velvollisuudesta toimia ympäristön hyväksi:

[...] Että kyllä mä koen sen [velvollisuuden] aika lailla sisäistettynä. Ja no mä tiedän itse siis näitä eri valtateorioita ja esimerkiksi tän sisäistetyn vallan käsitteen ja oon välillä miettinyt

sitäkin, että onko tää nyt... tässä samantyyppinen logiikka kuin vaikka jossain neoliberalismissa. Ja saattaa olla, en mä tiedä (naurahtaa). Että kyllä se välillä totta kai vaatii myös selaista reflektointia, että mikä on kohtuullista. Ja mikä on tavallaan järkevää ja semmoista oikeasti sitä hyvinvointia edistävää eikä semmoista jotain kituutusta tai näin. [...]

Edellinen aineisto-ote on poikkeavan kriittinen pohdinta kohtuullisuuden osoittamisesta itseä kohtaan, sillä haastateltava pohtii, että hänen sisäistämänsä vaatimukset saattaisivat johtua uusliberalismin logiikasta. Tätä logiikkaa on haastateltavan mukaan hyvä kyseenalaistaa, jotta oma toiminta pysyy hyvinvoinnin puolella ja siten tulkitsekin, että kohtuullisuuden harjoittaminen auttaa jaksamaan ja jatkamaan toimintaa ympäristön hyväksi. Lisäksi osa haastateltavista kuvaa suojelevansa itseään negatiivisilta ympäristöuutisilta tai negatiivisilta ympäristöasioihin liittyviltä kommenteilta esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, jolloin on *"tasaisempi olo niitten [ympäristöongelmien] suhteen"* eikä lamaanu tai masennu.

Toiseksi jäsenen mielihyvän saamisen aineistossa pääosin toimintaa edistävänä tekijänä. Haastateltavat kuvaavat pitävänsä tekemistään esimerkiksi *"mielenkiintoisena"* viitaten toimintaan Luontoliitossa tai *"siistinä"* viitaten reilaamiseen. Eräs haastateltava kuvaa, kuinka pyrki ensin tekemään kasvisruuasta mahdollisimman hyvää, minkä jälkeen ei kokenut luopuvansa mistään jättäessään lihan pois. Aineistossa kuvataan myös ympäristötoiminnasta saatavia synergiaetuja ja niiden tuottamaa mielihyvää. Tällaisia ovat esimerkiksi käytettyihin vaatteisiin pukeutuminen, joka auttaa ilmaisemaan omaa tyyliä, säästää rahaa ja luontoa. Lisäksi hahmotin aineistosta, että konkreettisen toiminnan vaikutus ja siitä saatavan mielihyvän määrä saattaa joko edistää tai vaikeuttaa toimintaa. Eräs haastateltava kuvaa, kuinka piti pitkän tauon roskien keruusta, kun lamaantui siitä, että samat paikat olivat aina uudelleen täynnä roskia. Paikallinen toiminta on kuitenkin aikaisemmassa tutkimuksessa todettu esimerkiksi ilmastoaktivismia edistäväksi tekijäksi, koska sen positiiviset vaikutukset voivat olla helposti huomattavissa (Dayton ym. 2024, 9). Eräs haastateltava kuvaakin vieraslajitalkoista saatavaa välitöntä vaikutuksen tunnetta *"voimaannuttavaksi kokemukseksi"* ja jatkaa seuraavasti:

[...] konkreettinen, jotenkin semmoinen ruumiillinen työ tavallaan sen luonnon eteen, niin mun mielestä se kyl todellakin tuottaa sellaista merkityksellisyyden tunnetta.

Lisäksi haastateltavat kuvaavat saavansa mielihyvää, kuten turvaa ja syyllisyyden tunteen poistumista, elämisestä omien ympäristöarvojen mukaan. Osa haastateltavista pohtii oman toimintansa, kuten roskien keruun tai äänestämisen, merkitystä, mutta näkee arvojen mukaan elämisen tuottavan itselleen helpotusta, joten toimintaa jatketaan. Esimerkiksi ilmastoaktivismiin tapauksessa omien arvojen yhteensopivuus aktivismin kanssa on jäsenetty toimintaa edistäväksi tekijäksi, mutta sitä ei niinkään liitetty mielihyvän saamiseen ja jaksamiseen vaan kykyyn priorisoida aktivismia elämän vaatimusten keskellä (Dayton ym. 2024, 8). Seuraavassa aineisto-otteesta haastateltava kuvaa, kuinka eläminen omien arvojen mukaisesti auttaa häntä jaksamaan kestäättömän ylikulutuksen keskellä:

[...] että jotenkin, vaikka mä en ehkä suoranaisesti usko siihen, että tavallaan tällaisessa nykyisessä taloudessa, missä me esimerkiksi eletään, niin yksilön valinnoilla olisi tavallaan niin suurta merkitystä. Mutta jotenkin se, että mä elän tavallaan mun omien arvojen mukaisesti auttaa mua jotenkin kestäämään paremmin tätä (naurahtaa). Tätä ympäröivää jotenkin ylikulutuksellista meininkiä, joka meidän luontoa myöskin tuhoaa. [...]

Haastateltavat myös kuvaavat luontoa mielihyvän ja hyvinvoinnin lähteenä, josta saa esimerkiksi ”energiaa ja tosi paljon just toivoo” sekä ”juurevuutta ja turvaa”. Luonnossa olon ja hyötymisen luonnon hyvinvointivaikutuksista kuvataan toimivan vastapainona myös suurille ympäristöongelmille ja niistä lamaantumiselle. Eräs haastateltava yksinkertaisesti kuvaa, kuinka halu toimia ympäristön hyväksi kumpuaa siitä, että ”tykkään olla siellä [luonnossa]”. Luonnossa oleminen ja luontoyhteys on siis tärkeää haastateltaville, ja siten myös edistävä tekijä ympäristötoiminnalle, kuten myös aikaisemmassa tutkimuksessa (Helne 2022).

Olen nimennyt tämän pääluokan hyvinvoinniksi, sillä luokassa puhutaan pääasiassa hyvinvointia ja sitä kautta ympäristön hyväksi tapahtuvaa toimintaa edistävästä tekijöistä. Luokassa oman toiminnan vaikutus, ilmastoahdistus ja huoli tulevasta hahmottuvat osassa haastateltavien puheesta toimintaa vaikeuttavina tekijöinä. Aikaisemmassa tutkimuksessa oman toiminnan vaikutus on nähty sekä edistävänä että vaikeuttavana (Dayton ym. 2024, 11; Mudaliar ym. 2021, 143), kuten myös ilmastoahdistus (Dayton ym. 2024, 9–10), mutta huoli tulevaisuudesta on näyttäytynyt vain motivoivana tekijänä (Mudaliar ym. 2021, 143). Lisäksi haastateltavat kertovat aikaisemman tutkimuksen tapaan esimerkiksi emotionaalisesta uupumuksesta,

jonka voidaan nähdä vaikeuttavan toimintaa (Dayton ym. 2024, 6). Haastateltavat eivät kuitenkaan tässä pääluokassa oikeastaan korostaneet näitä vaikeuttavia tekijöitä vaan keskittyivät sen sijaan hyvinvointiinsa liittyviin tekijöihin, joilla edellä mainituista vaikeuttavista tekijöistä voi päästä eteenpäin, jolloin ne eivät vaikeuta toimintaa. Hyvinvointi hahmottuu luokassa haastateltavista riippuvaisena ”sisäisenä” tekijänä. Haastateltavat sopivat itsensä kanssa kohtuullisuudesta ja hakeutuvat mielihyvää aiheuttavan toiminnan sekä luonnon ääreen, mikä tuo heille hyvinvointia ja auttaa jaksamaan toimiessa ympäristön hyväksi.

5.2.1 Omat resurssit

Omien resurssien pääluokkaan kuuluu tekijöitä, jotka sekä edistävät että vaikeuttavat haastateltavien toimintaa ympäristön hyväksi. Sen alle hahmottuvat pääasiassa toimintaa edistävät haastateltavien omat luonteenpiirteet ja moraaliset sitoumukset luontoa kohtaan. Lisäksi olen hahmottanut pääluokkaan kuuluvaksi sekä edistävänä että vaikeuttavana tekijänä oman tiedon määrän ympäristöteemoista sekä ajan ja rahan määrän.

Haastateltavat kuvaavat omien luonteenpiirteidensä lähes aina edistävän toimintaansa ympäristön hyväksi toisin kuin aiemmassa tutkimuksessa (Dąbrowski ym. 2022, 10–11). He kuvaavat itseään esimerkiksi ”toimeliaaksi” sekä suuren ”tahtotilan” ja ”draivin” omaaviksi. Eräs haastateltava kertoo, kuinka hänellä on ”sisäinen ääni, joka sanoo, että älä ole tekopyhä”, jolloin hän kulkee mahdollisimman usein pyörällä, kuten hän neuvoo muitakin tekemään. Tulkitsen edellä mainitun kertovan tarmokkuudesta, joka edistää haastateltavien toimintaa ympäristön hyväksi. Tätä kuvaa myös seuraava aineisto-ote, jossa haastateltava ei lannistu vaan jaksaa olla positiivinen ympäristöasioiden suhteen:

Mutta siis mua on suhteellisen vaikea lannistaa kaikesta tästä räntistä huolimatta, mitä mä oon tähän tuonut. Että sillä lailla mä herään joka aamu siihen samaan ja mä teen niitä tiettyjä asioita. Mä pyrin elämään paremmin ja mä oon hirvittävän aina positiivinen ja innostunut uusista asioista. Että sillä lailla lannistunut... Olen todella turhautunut, vihainen, kyllästynyt, väsynyt, varmaan aika hyvin viikoittain on sitäkin, mutta samaan aikaan mä oon kuitenkin tosi sellainen peruspositiivinen. Että sitten kuitenkin aina tulee se, että jos en mä itse just tee niitä asioita, niin kuka muu? Ei kukaan tee niitä mun puolestani. [...]

Lisäksi hahmotin haastatteluista innovatiivisuuden luonteenpiirteenä, joka edistää toimintaa. Muutama haastateltava kuvaa esimerkiksi olevansa *”itseni oma tutkimuskohde”* tai tekevänsä *”kokeellista tutkimusta (naurahtaa) itseni kautta”*. He siis kokeilevat uusia tapoja toimia ympäristön hyväksi, koska haluavat ymmärtää paremmin itseään ja ekologista tapaa elää. Halu kehittyä ja innovatiivisuus siis edistävät ympäristötoimintaa. Ne ovat jopa edellytys toiminnalle pienemmillä paikkakunnilla, joissa täytyy esimerkiksi *”kehittää välillä luovia ratkaisuja jos haluaa vaikka jotenkin julkisia käyttöä”*. Myös rohkeus mainitaan tekijänä, jonka suuri määrä auttaa kritisoimaan esimerkiksi kestävämpiä elämäntapoja tai lähestymään samanhenkisiä ihmisiä. Toisaalta sen puute voi olla toimintaa vaikeuttava tekijä, kuten seuraavasta aineisto-otteesta voi huomata:

[...] Oma rohkeus pitää ääntä [rajoittaa toimintaa ympäristön hyväksi], oma rohkeus puhua vaikeista asioista ääneen ja oma rohkeus just niinku näyttää... ei nyt näyttää suuntaa, mutta näyttää omalla toiminnalla sitä että tälleenkin voi tehdä ja kaikkien ei ole pakko ostaa uusinta H&M:ää tai tilata Sheiniltä tai muuta vastaavaa. Ehkä se on se suurin haaste, että se oma pää tavallaan.

Lisäksi haastateltavat kuvaavat moraalisia sitoumuksiaan luontoa kohtaan, joiden tulkitsen olevan toimintaa edistäviä tekijöitä, sillä ne motivoivat toimintaa. Osa haastateltavista kertoo, että heidän tietoisuutensa taso ympäristön huonosta tilasta synnyttää velvollisuuden myös toimia ympäristön hyväksi. Lisäksi he kuvaavat, kuinka heillä on velvollisuus puolustaa ihmistä *”hiljaisempaa”* luontoa ja *”ei pelkästään tuntevia eläimiä vaan justiin kaikki kasvit ja puut ja monimuotoisuus ja kaikki elävä luonto ympärillä”*. Eräs haastateltava tiivistää motivoituvansa toimimaan säälistä ja syyllisyyden tunteesta luontoa kohtaan. Haastateltavien yhteys luontoon hahmottuu siis myötätuntona luontoa kohtaan, ja siten periaatteena pitää siitä huolta, kuten myös aikaisemmassa nuoria koskevassa tutkimuksessa (Helne 2022). Haastateltavat myös kertovat vastavuoroisesta *”diilistä”* itsensä ja luonnon välillä. Sitä kuvaa esimerkiksi seuraava aineisto-ote, jossa haastateltava kertoo, mikä häntä motivoi toimimaan ympäristön hyväksi:

[...] koska se [luonto] antaa mulle niin paljon, niin mullakin on myöskin ehkä vähän ikään kun... Ei velvollisuus, mutta melkein, myöskin auttaa sitäkin takaisinpäin.

Kolmantena tekijänä, joka sekä vaikeuttaa että edistää ympäristötoimintaa, hahmotin tiedon määrän ympäristöön ja sen hyväksi tapahtuvaan toimintaan liittyen. Haastateltavat kuvaavat, kuinka heillä ei ole tarpeeksi tietoa erilaisista ympäristötoiminnan tavoista, mikä vaikeuttaa niiden toteuttamista. Samanlaisia tuloksia on saatu aiemmassakin tutkimuksessa (Dayton ym. 2024, 5; Mudaliar ym. 2021, 143). Tiedonpuute liittyy esimerkiksi terveelliseen tapaan syödä vegaanisesti ja mielenosoituksiin osallistumiseen, joka on hankalaa siksi, *”ettei vaan ole koskaan ollut, niin ei oikein tiedä, että millaista se on. Ja miten siihen valmistaudutaan ja tämmöinen”*. Toisaalta haastateltavat kertovat, kuinka koulutuksen kautta omaksuttu tieto *”helpottaa sitä toimimista”* ja tiedon kautta saa myös paremman mahdollisuuden vaikuttaa muihin ihmisiin. Esimerkiksi eräs haastateltava kuvaa, että vaikuttamiseen ympäristöasioissa liittyy pystyvyyden tunne, joka hänellä on opinnoistaan saamansa tiedon myötä:

[...] Että mulla itsellä esimerkiksi on tosi vahva kokemus siitä, että mä pystyn osallistumaan tähän yhteiskuntaan. Mä ymmärrän mitä täällä tapahtuu ja jotenkin tiedän, miten asiat täällä toimii, mutta se myös johtuu sitten tästä, että mä olen opiskellut jotain [alan nimi poistettu] yliopistossa (naurahtaa). [...]

Viimeiseksi haastateltavat kuvaavat ajan ja rahan määrää tekijöinä, jotka liittyvät siihen, miten he voivat toimia ympäristön hyväksi. Käytettävissä olevan ajan määrästä puhutaan erityisesti Luontoliiton toimintaan osallistumisen yhteydessä. Opinnot ja työt kerrotaan syyksi siihen, että on esimerkiksi *”tosi paineistettu”* eikä ole ehtinyt olla mukana, mutta toisaalta kiireettömämpi hetki opinnoissa sai erään haastateltavan lähtemään mukaan Luontoliiton toimintaan. Rahan määrä puolestaan liittyy haastateltavien puheessa erityisesti kestävään kuluttamiseen. Haastateltavat kertovat tekevänsä rahan puutteen takia kompromisseja, koska aina ei ole varaa esimerkiksi kestävämpään ruokaan. He myös haaveilevat suuremmasta määrästä rahaa, jotta voisivat esimerkiksi ostaa hybridi-auton tai metsää suojeltavaksi, mikä *”antaa sulle sitä sellaista asemaa käydä niitä keskusteluja siitä, että miten toimitaan [ympäristön hyväksi] enemmän”*. Toisaalta osa haastateltavista kuvaa taloudellista tilannettaan hyväksi, mikä mahdollistaa ympäristöystävälliset valinnat. Ajan ja rahan määrä liittyvät myös yhteen aineistossa. Ilmastoaktivismia on aikaisemmassa tutkimuksessa huomattu vaikeuttavan ajanpuute, joka liittyy asioiden välttämättömään priorisointiin omassa elämässä (Dayton ym. 2024, 6–7). Eräs haastateltava kuvaakin, kuinka elämässä on pakko priorisoida muita asioita kuin luonnonsuojelua, jotta tulee taloudellisesti toimeen:

[...] täytyy ottaa aina huomioon se oma tavallaan silleen, vaikka pitkäaikainen taloudellinen turva ja tällainen, kun esimerkiksi valitsee just jotain vaikka työpaikkoihin ja opiskeluun käytetyn ajan suhteuttaminen sitten tavallaan niihin... siihen luonnonsuojeluun ja muihin juttuihin käytettävään aikaan [...]

Olen nimennyt tämän pääluokan omiksi resursseiksi, sillä se kuvaa haastateltavista riippuvia eli ”sisäisempiä” resursseja, joiden puitteissa he toimivat ympäristön hyväksi. Omat luonteenpiirteet sekä moraaliset sitoumukset luontoa kohtaan hahmotan pääasiassa edistävinä tekijöinä. Omien luonteenpiirteiden kuvataan auttavan toiminnan ylläpitämisessä ja kehittämisessä toisin kuin aikaisemmassa tutkimuksessa (Dąbrowski ym. 2022, 10–11) ja moraaliset sitoumukset synnyttävät pohjan motivaatiolle toimia aikaisemman tutkimuksen mukaisesti (Helne 2022). Lisäksi tiedonpuute on aikaisemmassakin tutkimuksessa näyttäytynyt erityisesti ympäristötoimintaa vaikeuttavana tekijänä (Dayton ym. 2024; Mudaliar ym. 2021). Aineistosani erityisesti koulutuksen määrä hahmottui kuitenkin myös toimintaa edistävänä. Näen, että edistävinä ja vaikeuttavina tekijöinä ajan ja rahan määrä eivät ole yhtä ”sisäisiä” tai haastateltavista niin riippuvaisia resursseja kuin muut pääluokan resurssit. Tässä luokassa niistä kuitenkin puhutaan asioina, jotka ovat kiinni omasta tilanteesta toisin kuin pääluokassa poliittinen ja taloudellinen järjestelmä, jossa ne hahmotetaan ”ulkoisina” ja rakenteellisina ongelmina.

5.2.2 Saavutettavuus

Saavutettavuuden pääluokkaan kuuluvat toimintaa edistävinä ja vaikeuttavina tekijöinä valinnanvara kuluttaessa, asuinpaikan tarjoamat mahdollisuudet sekä yhteisöjen toimintatavat. Nämä kuvaavat käytännönläheisiä tekijöitä, jotka tekevät toiminnasta ympäristön hyväksi helpompaa haastateltaville, mutta toisaalta niiden myötä mahdollisuus toimintaan voi karata haastateltavien ulottumattomiin.

Saavutettavuus liittyy valinnanvaraan kuluttaessa, joka voi olla sekä toimintaa edistävä että vaikeuttava tekijä. Muutama haastateltava kertoo vaikeudesta välttää muovia ja mikro-muovia, sillä *”kauppaan ei voi mennä ostaa oikeastaan melkein mitään, ilman että siinä olisi muovia”*. Yksi haastateltava näkeekin epäreiluna, että kokee huonoa omatuntoa muovin ostamisesta, koska suuri osa yrityksistä valitsee tehdä tuotteensa muovista eikä vaihtoehtoja

kestävämpään kuluttamiseen ole paljon. Valinnanvaran puute tuotteista ilman muovipakauksia hahmottuu toimintaa vaikeuttavaksi myös aikaisemmassa tutkimuksessa (Dąbrowski ym. 2022, 10). Lisäksi ruokaan liittyen haastateltavat kertovat ekologisten vaihtoehtojen tarjonnan laajuudesta, mutta toisaalta siitä, että välillä ekologista vaihtoehtoa ei ole saatavilla tai se on huono. Toisaalta oman ekologisen kuluttamisen todetaan olevan Tori.fi-palvelun kautta erityisesti kaupungissa *”korostetun helppoa”*. Ekologista liikkumista vaikeuttavana tekijänä mainitaan taas muutaman kerran helpous valita auto kulkuvälineeksi.

Mainintoja asuinpaikan tarjoamista mahdollisuuksista toimia ympäristön hyväksi on aineistossa erityisesti toimintaa vaikeuttavana tekijänä, sillä osa haastateltavista asuu verrattain pienissä kunnissa. Erityisesti pitkät välimatkat pyöräiltäviksi ja aikaisemmassakin tutkimuksessa (Dąbrowski ym. 2022, 8) maaseudulla asuvien haasteeksi jäsennetty joukkoliikenteen puute vaikeuttavat kestävää liikkumista. Suuremmilla paikkakunnilla asuvat haastateltavat puolestaan kuvaavat edistäviksi tekijöiksi kätevät kierrätysmahdollisuudet sekä asuntokannan, joka mahdollistaa asumisen keskustassa, jossa *”on just tosi hyvä julkinen liikenne ja lyhyet etäisyydet ja suht hyvä kevyen liikenteen verkosto”*. Lisäksi pienemmillä paikkakunnilla asuvat kertovat, että yhteisölliseen ympäristötoimintaan, kuten Luontoliiton toimintaan, on heidän kotoaan pitkät välimatkat, mikä vaikeuttaa heidän osallistumistaan. Aikaisemmassa tutkimuksessa esimerkiksi ilmastoprotesteihin lähteminen keskisuurista kaupungeista oli toimintaa vaikeuttava tekijä (Dąbrowski ym. 2022, 8). Eräs haastateltava kuvaa omaa tilannettaan seuraavasti:

[...] kävisin mielelläni enemmän näissä [Luontoliiton] tapahtumissa ja muutenkin vaikuttamassa konkreettisesti. Mut tälleen kun asun pienemmällä paikkakunnalla niin sitten vaikka auto, niin se oma kaikki kyytien järjestäminen aina vie aikaa ja tällä lailla vaivaa [...]

Viimeisenä tekijänä saavutettavuuteen liittyvät toimintatavat erilaisissa yhteisöissä, joiden puitteissa voi osallistua toimintaan ympäristön hyväksi. Ympäristöyhteisöjen ilmapiiri voi sekä edistää että vaikeuttaa toimintaa. Eräs haastateltava kuvaa helpottavaksi, että Luontoliittoon oli *”tosi helppo mennä mukaan”*, siellä saa *”vapaat kädet”* toiminnan toteuttamiseen, ja hänelle tärkeää on esimerkiksi järjestön avoin puhe *”kapitalistista kulutusyhteiskuntaa vastaan”*. Toisaalta toimintaa vaikeuttavina tekijöinä kuvataan ympäristöjärjestöjen jatkuvaa soittelu-

rahan lahjoittamisen jälkeen, mikä saa pitämään tauon lahjoittamisesta tai haastetta päästä mukaan sisäänpäin kääntyneisiin metsästysseuroihin ekologinen ruuanhankinta mielessä. Mahdollisuuden osallistua etäyhteyksin yhteisöjen, kuten Luontoliiton tai Elokapiinan, toimintaan erityisesti pienillä paikkakunnilla asuvat taas kuvaavat omaa toimintaansa helpottavana. Lisäksi eräs haastateltava pohtii, kuinka etätyö voisi auttaa häntä tekemään haluamaansa työtä ympäristön hyväksi omasta pienemmästä asuinkunnastaan käsin tulevaisuudessa.

Saavutettavuuden pääluokka kuvaa haastateltavien elämän käytännönläheisiä tai konkreettisia ”ulkoisia” tekijöitä, jotka asettavat raamit heidän ympäristötoiminnalleen edistäen tai vaikeuttaen sitä. Tulokseni ovat linjassa aikaisemman tutkimuksen kanssa, jossa on todettu eroja eri kokoisilla paikkakunnilla asuvien ympäristötoimintaa edistävissä ja vaikeuttavissa tekijöissä (Dąbrowski ym. 2022; Dayton ym. 2024, 11–12). Oman asuinpaikan tarjoamat toiminnan mahdollisuudet ja toisaalta ympäristöyhteisöjen toimintatavat liittyvät myös osin saavutettavuuden luokassa yhteen. Hahmotin ympäristöyhteisöjen toimintatavoista esimerkiksi etäosallistumismahdollisuuden haastateltavien toimintaa edistävänä tekijänä, jonka erityisesti pienemmillä paikkakunnilla asuvat nostivat esiin. Toiminnan muodon sopivuus itselle onkin yksi esimerkiksi ilmastoaktivismia edistävä tekijä (Dayton ym. 2024, 10). Lisäksi aikaisemmassa tutkimuksessa toimintaa edistäväksi tekijäksi todettu saavutettava ja kätevä kestävien vaihtoehtojen tarjonta (Mudaliar ym. 2021, 142–143) sopii hyvin yhteen sen kanssa, että hahmotin aineistostani toimintaa edistäväksi tekijäksi valinnanvaran kuluttaessa.

5.2.3 Sosiaalinen arvostus

Sosiaalisen arvostuksen pääluokka liittyy haastateltavien elämässä oleviin muihin ihmisiin ja heidän suhtautumiseensa haastateltavien toimintaan ympäristön hyväksi. Ensimmäisenä toimintaa edistävänä ja vaikeuttavana tekijänä olen jäsentänyt aineistosta haastateltavien omat yhteisöt. Ne kuvaavat verkostoja ja yhteisöjä, joiden keskellä haastateltavat toimivat ympäristön hyväksi. Toisena edistävänä ja vaikeuttavana tekijänä olen hahmottanut muiden ihmisten reaktiot haastateltavien ympäristötoimintaan.

Omat yhteisöt liittyvät ympäristön hyväksi toimiviin ihmisiin tai heidän puutteeseensa haastateltavien elämässä. Haastateltavat kertovat samalla tavalla toimivien ihmisten lähipiirissään

helpottavan ympäristötoimintaansa, kun esimerkiksi toisten kestävästä kuluttamisesta saa mallia. Lisäksi osa kuvaa omaa kotikasvatustaan kestävään toimintaan ja *”luontorakkauteen”* kannustavana. Läheisten ihmisten ympäristötoiminnan näkyvyys onkin yksi omaa ympäristötoimintaa motivoiva tekijä (Mudaliar ym. 2021, 142). Uusien samanhenkisten ihmisten tapamista kuvataan myös esimerkiksi *”inspiroivaksi”* ja *”voimaannuttavaksi”*. Eräs pienemmällä paikkakunnalla asuva haastateltava kuvaa, kuinka samanhenkiset ihmiset *”kasaantuvat”* kaupunkiin, mikä johtaa siihen, että *”on hirveän itsekseen”* ympäristöasioiden kanssa. Hän kertoo, että tilannetta ja omaa toimintaa helpottaisivat muut ihmiset, joiden kanssa olisi *”turvallinen olo”* keskustella.

Haastateltavat kertovat myös omien verkostojensa merkityksestä yhteisöllisessä ympäristötoiminnassa. Esimerkiksi eräs pienemmällä paikkakunnalla asuva pohtii, että asuinpaikkansa vuoksi esimerkiksi elokapinan toimintaan hänellä ei ole *”edellytyksiä lähtee”*, koska *”ei ole niitä ihmisiä ympärillä”*. Aikaisemmassa tutkimuksessa ilmastoaktivismia on myös vaikeuttanut se, että poliittinen aktiivisuus ei ole normi omassa lähipiirissä (Dayton ym. 2024, 7). Lisäksi haastateltava kertoo, hänen osallistumisestaan yhteisölliseen ympäristötoimintaan on vaikeuttanut ja toisaalta edistänyt se, tunteeko ihmisiä kyseisistä yhteisöistä. Mahdollisuus toimia verkostoissaan yhteisöllisesti muiden kanssa kuvataan aineistossa omaa toimintaa edistäväksi, koska esimerkiksi omat kontaktit laajenevat, tietoa voi jakaa ja uusien ihmisten mukaan saamisesta innostuu. Kollektiivinen toiminta nähdäänkin kestäviä elämäntapoja edistävänä tekijänä (Axon 2017, 22).

Lisäksi omiin yhteisöihin liittyy niissä vallitseva ymmärrys arvostettavista asioista. Se kuvaa yleistä ilmapiiriä, jota haastateltavat kuvaavat toimintaansa edistäväksi tai vaikeuttavaksi. He kertovat toimintaansa helpottavaksi ja motivoivaksi, kuinka *”mä huomaan, että joku muukin tavallaan tekee jotakin paremmin”*. He puhuvat esimerkiksi muiden ihmisten arkisesta toiminnasta, työnantajan linjauksista tai järjestöjen onnistuneesta vaikuttamistyöstä, joissa heillä ei ole ollut osaa. Kollektiivisen edistyksen huomaaminen on aikaisemmassa tutkimuksessa todettu tekijäksi, joka kasvattaa tunnetta myös omasta kyvystä toimia ympäristön hyväksi (Zhan 2024, 1028). Eräs haastateltava näkee tärkeänä *”kollektiivisen tajun”* kehittämisen siitä, että luonto on *”meidän yhteinen”*, jota *”pitäisi vaalia”*. Tämä voisi hänen mukaansa edistää nuor-

ten aikuisten mahdollisuuksia ympäristötoimintaan erityisesti paikallisella tasolla. Pienemmillä paikkakunnilla asuvat kuvaavat toimintaansa vaikeuttavaksi, kuinka heidän asuinpaikallaan *”tavallaan tämä koko elämäntapa, tyyli, on tosi vastakkainen [toiminnalle ympäristön hyväksi]”*. Tämän todetaan liittyvän esimerkiksi alueella harjoitettavaan kestävämpiin elinkeinoihin, joita arvostetaan, sillä ne tuovat alueen ihmisille elannon. Eräs haastateltava kuvaakin, kuinka tukea toiminnalle ympäristön hyväksi, kuten metsänsuojelulle, ei ole, sillä kestävämmät elinkeinot ovat niin sidoksissa asukkaiden elannon hankkimiseen:

[...] täällä missä ne avohakkuut ja metsät ja paperitehtaat on se arki. Koko kylä elää sen yhden tehtaan voimin, minkä ideana on, että ne kaataa puuta, niin ei se... Ei sille [ympäristötoiminnalle] ole ihan hirveästi tukea.

Toisena tekijänä haastateltavat kuvaavat ihmisten reaktioita omalle ympäristötoiminnalleen. Monet korostavat tukea lähipiiriltä toimintaa helpottavana, jolloin *”ei ainakaan kovin säännöllisesti tarvitse vääntää kenenkään kanssa”*. Toisaalta haastateltavat kuvaavat myös toimintaansa koskevaa vähättelyä sekä lähipiiristään että myös yleisesti yhteiskunnan taholta. Tämän tulkitsen toimintaa vaikeuttavaksi, koska he joutuvat toimiessaan vastakkain kestävämmien sosiaalisesti arvostettavien asioiden kanssa, kuten eräs haastateltava, joka kuvaa ettei *”halua alistua niille tietyille odotuksille ja vaatimuksille, mitä ehkä mulle yhteiskunta ja sosiaaliset ympäristöt asettaa”*. Haastateltavat kertovat, kuinka muiden voi olla vaikea nähdä heidän toimintansa merkityksellisyyttä heille itselleen. Nuorten tapoja toimia heille tärkeiden asioiden puolesta saatetaankin usein sivuuttaa tai mitätöidä (Honkatukia ym. 2020, 19). Eräs haastateltava kuvaa, että hänen toimintaansa suhtaudutaan vähättelevästi lähipiirissä myös hänen ikänsä takia, mikä voi johtua yleisestä nuoria ja ympäristötoimintaa koskevasta vähättelevästä keskustelusta:

[...] ja vähän sellaista asennetta, että ihan niinku mä en ymmärtäisi elämän vaatimuksia ja realiteetteja justinsa. Ja näin, että miksi sä teet tuota, kun sä voisit tehdä jotain hyödyllisempää tai jotain. Ja on se ehkä muutenkin, kun aina kun jos on mennyt justiin vaikka Elokapiina tai Greta Thunberg tai joku tällainen, niin sekin, että siinä tosi paljon käytetään sitä ikää esimerkiksi lyömäaseena suoraan sanottuna vaikka mediassa ja näin. Niin se, että se ehkä tulee sieltä laajemmasta ja mä huomaan, että mä joudun... olen kohdannut yksilönäkin yhtä lailla, niin se on tosi ikävää.

Lisäksi haastateltavat kertovat tilanteista, joissa ovat saaneet suoraa palautetta toiminnastaan. Usein nämä ovat positiivisia ja motivoivia kokemuksia, kun on he ovat opettaneet jostain asiasta muille ja muut ovat pitäneet sitä kiinnostavana tai satunnainen ihminen on kehumut heitä. Toisaalta aineistossa mainitaan myös ihmisten vihainen palaute vaalien katukampanjoinnissa, mikä *”heikentää turvallisuuden tunnetta”*, ja siten tulkitsem, että myös vaikeuttaa toimintaa. Muiden reaktioista kumpuava paine toiminnan sosiaaliselle hyväksyttävyydelle voi jossain tapauksissa vaikeuttaa ja joissain tapauksissa edistää haastateltavien toimintaa. Osa haastateltavista kertoo, kuinka mukautuu sosiaalisesti hyväksytyyn ympäristötoimintaan välttääkseen stigmaa, mikä vaikeuttaa toimintaa rajaamalla tietyt mahdollisuudet pois. Esimerkiksi eräs haastateltava kertoo, ettei halua olla *”hankala”*, joten luopuu välillä vegaanisesta ruokavaliostaan oman kotinsa ulkopuolella. Osa ei ole lähtenyt esimerkiksi Elokapinan julkiseen toimintaan, puoluepolitiikkaan tai metsäkoneiden sabotoimiseen, koska ei halua, että toiminta määrittäisi esimerkiksi heidän työuraansa. Lisäksi riski leimautumisesta ja riitihin joutumisesta liittyy siihen, että eräs haastateltava ei halua pitää ympäristöaiheista sosiaalisessa mediassaan *”mitään meteliä”* ja toinen näkee toisaalta hankalaksi osallistua yhteisölliseen ympäristötoimintaan, koska siellä *”sun pitää olla tosi poliittisesti korrekki, ettet sä loukkaa tänä päivänä”*.

Joskus hyväksyttävään toimintaan mukautuminen voi kuitenkin tehdä muista ihmisistä vastaanottavaisempia ympäristötiedolle, jota haastateltavat jakavat. Eräs haastateltava kuvaa välttävänsä *”mustavalkoisuutta”*, sillä se ja *”moralisointi”* aiheuttavat ihmisissä *”enemmän vastareaktiota ja semmosta suuttumusta”*. Tulkitsem, että haastateltavien toimintaa edistää tietty paine ottaa huomioon se, mikä on tietyssä yhteisössä sosiaalisesti hyväksyttävää ympäristötoimintaa, koska silloin he voivat jatkaa ympäristöasioista puhumista ja ihmiset reagoivat heidän viestiinsä paremmin. Eräs haastateltava kertookin puhuvansa *”hyvin valikoidusti”* ympäristöasioista harrastuspiireissä, jotta välttää ympäristötoiminnan saattamisen huonoon valoon:

[...] en mä paasaa sillä tavalla siellä piireissä, koska mä tiedän että se voi triggeröidä hyvin monia ja silloin se vaikutus saattaa olla hyvin päinvastainen sitten. [...]

Sosiaalinen arvostus pääluokkana kuvaa haastateltavien elämän ”ulkoisia” sosiaalisia tekijöitä, jolloin ympäristötoiminnan sosiaalinen arvostus voi joko edistää tai vaikeuttaa haastateltavien toimintaa. Mahdollisuus olla osana samanhenkisten ihmisten yhteisöä onkin esimerkiksi ilmastoaktivismia edistävä tekijä (Dayton ym. 2024, 8–9) ja toisaalta kestävien elämäntapojen toteuttamista vaikeuttaa eläminen yhteisössä, jossa ei ole samanhenkisiä ihmisiä (Boetto ja Bowles 2017, 199–200). Sosiaalinen arvostus liittyy tasapainoiluun sen kanssa, millaiset mahdollisuudet sosiaalisten yhteisöjen ilmapiiri ja arvostus tarjoavat haastateltavien ympäristötoiminnalle.

5.2.4 Taloudellinen ja poliittinen järjestelmä

Pääluokkana taloudellinen ja poliittinen järjestelmä kuvaa edellisiä luokkia laajemmin yhteiskunnallisia ilmiötä ja järjestelmiä, jotka vaikeuttavat tai edistävät yhteiskuntien laajaa tavoitetta toimia ympäristön hyväksi. Siten nämä tekijät liittyvät myös haastateltavien tavoitteen toimia ympäristön hyväksi joko edistäen tai vaikeuttaen sitä. Pääluokka koostuu poliittisesta ja taloudellisesta ohjauksesta, kestävyysmurroksen edistämisen tasosta sekä vaikutusmahdollisuuksista poliittisessä järjestelmässä.

Poliittiseen ja taloudelliseen ohjaukseen liittyen haastateltavat pääasiassa kertovat, miten ohjaus tällä hetkellä vaikeuttaa ympäristötoimintaa. Verrattuna omien resurssien pääluokassa käsiteltyyn rahan määrään toimintaa edistävänä tai vaikeuttavana tekijänä tässä luokassa haastateltavat puhuvat ”*hintamekanismista*” ja ”*taloudellisista kannustimista*”, jotka eivät ”*ole ympäristön hyvinvoinnin puolella*”. He siis kritisoivat yhteiskunnan taloudellista ohjausta siitä, että se ei tue heidän ekologisuuteen pyrkiviä valintojaan esimerkiksi ekologisen liikkumisen ja ”*jalostettujen kasvisproteiinien kuluttamisen*” saralla, ja haluavat muutoksen tilanteeseen. Haastateltavat kuitenkin kertovat, että yhteiskunta tarjoaa koulutuspaikkoja, joiden puitteissa voi opiskella ”*ympäristöalaa*” ja vielä ”*suhteellisen ilmaiseksi*”, minkä eräs haastateltava kertoo edistävän ympäristötoimintaansa esimerkiksi työelämässä ja aktivismia tehdessä. Toisaalta kritiikkiä saavat hallituksen suunnitellut leikkaukset järjestötukiin myös Luontoliitolta, mikä kuvataan ”*lannistavaksi*”, koska ”*miten ei voida tavallaan tajuta, että tällainen toiminta on tosi tärkeitä*”. Lisäksi aineistossa puhutaan ympäristön hyväksi tapahtuvan työn

kannattavuudesta. Eräs haastateltava kuvaa motivoivaksi sen, että saa tehdä palkkatyötä ympäristöasioiden saralla. Yksi haastateltava kuvaa, että hänellä olisi paljon ideoita toimintaan Luontoliitossa, niiden toteuttaminen *”ei vaan ole realistista”*, koska vapaaehtoistoiminnasta ei saa tarpeeksi rahaa. Sen sijaan pitäisi saada ympäristötoimintaan liittyvä kokopäivätyö, jotta oma toiminta ympäristön hyväksi sopisi yhteiskunnan tehokkuusajatteluun:

[...] että jos mä saisin vaikka kokopäivätyön jonain luontokasvattajana, niin mä en keksisi mitään sille parempaa. Niin ehkä toi nyt tulee mieleen, että se [toiminta Luontoliitossa] ei ole mitenkään rahakasta puuhaa ja kuitenkin yhteiskunnassa, kuten ylipäätään tiedetään, niin tavallaan on jotenkin semmoinen, vähän semmoinen kilpailumentaliteetti ja semmoinen tehokkuusmentaliteetti estää aika paljon kuitenkin myös sellaista vapaaehtoistoimintaa laajenemasta [...]

Aikaisemmassa tutkimuksessa (Axon 2017, 21–22) kestäviä elämäntapoja edistävänä onkin jäsennetty esimerkiksi taloudellinen tuki sekä taloudelliset palkinnot ja sanktiot kestävä toiminnan kannustamiseksi, mikä on havaittavissa myös aineistostani. Taloudellisten kannustimien lisäksi haastateltavat peräänkuuluttavat kestävä toiminnan kieltävää lainsäädäntöä, joka edistäisi ympäristötoimintaa. Erään haastateltavan mukaan ei ole syytä, miksi pitäisi odottaa tulevien sukupolvien tekevän päätökset, vaan *”vaikuttamispositiossa olevien ihmisten pitäisi pystyä tekemään sellaista politiikkaa, sellaisia ratkaisuja, sellaisia direktiivejä, jotka ohjaisi vaikka kulutusta, kauppaa, teollisuutta”* vastuullisemmaksi. Esimerkkeinä haastateltavat mainitsevat lentopisteiden takia lentämisen kiellon sekä lihan kiellon, josta eräs haastateltava olisi *”tosi helpottunut”*, kun joku *”pakottaisi”* siihen. Esimerkiksi direktiivien maininnasta päätellen, että haastateltavat toivovat parempaa ohjausta myös ylikansallisella tasolla.

Toisena tekijänä hahmotan yhteiskuntien kestävyysmurroksen edistämisen tason, josta pääasiassa aineistossa puhutaan siten, että tämänhetkinen murroksen taso on heikko, mikä vaikeuttaa haastateltavien toimintaa. Tätä kuvaa esimerkiksi aineistosta jäsentämäni talouden kasvupakkoon sidottu valtaapitävien eli varakkaiden ihmisten ja päättäjien toimettomuus, mikä lannistaa haastateltavia. Haastateltavat kuvaavat yhteiskunnassa ympäristön hyvinvoinnin alisteiseksi talouskasvulle ja rahalle. Eräs haastateltava kuvaa tuntevansa voimattomuutta, koska tiedetään, mitä pitäisi tehdä, mutta ei tehdä, koska *”se ei hyödytä sen maailman yhden prosentin [rikkaimpien] intressejä suurin piirtein”*. Toinen kuvaa, kuinka ei näe toiminnallaan

yhtään merkitystä, kun rikkaat ihmiset eivät välitä luonnosta rahan takia. Hän kuvaa tilannetta *”vesivoimaa vastaan tappeluksi”*, joka *”rulluttaa menemään vaikka sitä kuinka hakkaa”*. Haastateltavat näkevät siis erityisesti varakkaiden keskittymisen talouskasvuun kestäättömänä tapana toimia. Nuoret ilmastoaktivistit ovat myös nostaneet esille, että talouden kasvuun perustuva logiikka on aivan liian keskeisessä osassa yhteiskunnallista keskustelua sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden kustannuksella (Piispa ym. 2020, 34). Eräs haastateltava kuvaa tuntevansa epätoivoa ja vihaa valtaapitävien toiminnan lyhytnäköisyydestä, jolloin ei pohdita ympäristökriisien juurisyitä, kuten nimenomaan *”lyhytnäköistä voitontavoittelua, mikä kumpuaa sieltä riistokapitalismista”*. Aineistossa kuvataan, kuinka voitontavoittelu sysää vastuuta ympäristön tilasta nuorille ja seuraaville sukupolville. Eräs haastateltava kertoo kokevansa katkeruutta. Hän kuvaa, kuinka ilmastonmuutos on ollut jo pitkään suuryritysten tiedossa, mutta talouskasvun tavoittelemisen takia tilanteen korjaus kaatuu hänen sukupolvelleen:

[...] Ollut hyvä talouskasvu ja hyvä meininki (naurahtaa) ja rahaa pystynyt takomaan, että jotenkin kyllähän se herättää sellaisia kysymyksiä, että mitä järkeä tavallaan, että näinkö tää vaan jotenkin on sitten mennyt. Että sitten se tavallaan kaatuu meidän sukupolven niskaan se koko homma sen takia, että aiemmilla sukupolvilla oli lyhyen aikavälin voitot mielessä.

Lisäksi hahmotan haastateltavien puheesta, että kestävyysmurroksen edistämässä ympäristökriisien akuutti luonne sivuutetaan. He kuvaavat, että heillä on esimerkiksi *”aika negatiivisenkin tulevaisuudenkuva”* ja *”järkyttävää ja musertavaa ahdistusta”* siitä, että muutokset etenevät aivan liian hitaasti. Nuoret ilmastoaktivistit ovat myös korostaneet kiireellisyyttä reagoida ympäristökriiseihin poliittisilla ratkaisuilla (Piispa ym. 2020, 33). Haastateltavat eivät myöskään pidä murroksen ratkaisukeinoja vakuuttavina vaan enemmän viherpesuna, kun hallitus esimerkiksi sanoo metsän olevan *”hirveän tärkeää”*, mutta asettaa riittämättömät suojelukriteerit tai kun lentolipusta maksetaan *”viherhyvitys”*, jota eräs haastateltava kritisoi *”kusetukseksi”*, sillä hänen mukaansa ajatus hiilijalanjäljestä siirtää velvollisuuden valtavasti päästöjä tuottavilta yrityksiltä yksilöille. Sen sijaan toimintaa edistäväksi kuvataan päättäjien luomat aidot signaalit paremmasta:

Mun mielestä pitäisi olla aitoja signaaleita siitä, että on toivoa ja se vaatisi nimenomaan päättäjiltä semmoisia jämäksiä toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja nykymallin järkevöittämiseksi. Että olisi jotain maaperää, millä sitten toimia. [...]

Viimeisenä tekijänä hahmotin aineistosta vaikuttamismahdollisuudet poliittisessa järjestelmässä. Luokka on melko pieni, mutta kuitenkin muista luokista erillinen. Oman toiminnan vähäistä vaikutusta poliittisessa järjestelmässä, kuten kansalaisadresseja allekirjoittamalla tai ottamalla yhteyttä kuntaan, tiivistää hyvin sitaatti *”Mahdollisuus vaikuttaa joo varmasti on. Mutta sitten taas, että voiko vaikuttaa, niin ei oikein.”* Vähäisten todellisten vaikutusmahdollisuuksien tunteen tulkitsemista vaikeuttavaksi tekijäksi. Aineistossa puhutaan myös vaikutusmahdollisuuksien turvallisuudesta. Eräs haastateltava kuvaa, kuinka *”en ole itse valmis asettamaan itseäni alttiiksi vaikka väkivallalle”* Elokapinan mielenosoituksissa viitaten poliisiväkivaltaan, joten tulkitsemista vaikeuttavana tekijänä. Toisaalta sananvapaus ilman *”pelkoa siitä, että mulle itselle käy jotain”* kuvataan toimintaa edistäväksi tekijäksi. Nuorten aikuisten ympäristötoiminnan mahdollisuuksia edistäväksi eräs haastateltava esittää Elokapinan vaatimuksen demokratian vahvistamisesta:

[...] Niitten [Elokapinan] vaatimus neljä on, että hallituksen on kutsuttava koolle satunnaisotannalla valittu koko väestöä edustava kansalaisfoorumi tekemään lakialoitteita oikeudenmukaisista ilmasto- ja ympäristötoimista. Niin toi on ihan vitun hyvä idea.

Pääloukkana taloudellinen ja poliittinen järjestelmä kuvaa haastateltavien ulkopuolisia yhteiskunnallisia kehityskulkuja ja järjestelmiä, jotka edistävät tai vaikeuttavat heidän ympäristötoimintaansa. Haastateltavat kuvaavat nykyistä taloudellista ja poliittista ohjausta pääasiassa riittämättömäksi ympäristötoimintansa kannalta. Parempi taloudellinen ja poliittinen ohjaus on aikaisemmassakin tutkimuksessa jäsenetty ympäristötoimintaa edistäväksi (Axon 2017, 21–22). Lisäksi näkemys oman toiminnan vähäisestä vaikutuksesta suhteessa yhteiskunnallisiin rakenteisiin, puoluepolitiikkaan ja yritysten toimintaan on nähty esteenä omalle toiminnalle (Mudaliar ym. 2021, 143). Tämä on tulkittavissa myös aineistostani, jossa oma toiminta poliittisessa järjestelmässä näyttäytyy osin merkityksettömänä ja kestävyysmurroksen edistämisen heikko taso yhteiskunnissa näyttäytyy valtavana voimana, jonka edessä lannistuu. Olen tulkinutkin, että talouskasvuun keskittyminen ja aivan liian hidat reagoiminen ympäristökriiseihin yhteiskunnissa vaikeuttavat haastateltavien ympäristötoimintaa. Näitä tekijöitä myös nuoret ilmastoaktivistit ovat kritisoineet (Piispa ym. 2020, 33–34). Toisaalta kuten myös aikaisemmassa tutkimuksessa (Axon 2017, 22; Mudaliar ym. 2021, 143) aineistossani näyttäytyy motivoivana tekijänä se, että julkinen valta ja yritykset ryhtyisivät toimintaan ympäristön hyväksi.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä tutkielmassa tarkastelin nuorten aikuisten ympäristökansalaisuutta kestävyysmurroksen kontekstissa. Määrittelin ympäristökansalaisuuden ihmisten toimintana ympäristön hyväksi, jota kehystää ymmärrys ympäristöä koskevista kansalaisen oikeuksista ja velvollisuuksista. Tutkimuskysymykseni olivat: 1) Miten nuoret aikuiset toimivat ympäristön hyväksi? ja 2) Mitkä tekijät edistävät tai vaikeuttavat nuorten aikuisten toimintaa ympäristön hyväksi? Vastasin näihin kysymyksiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla käyttäen aineistonani Luontoliitossa toimivien nuorten aikuisten yksilöhaastatteluja, jotka toteutin itse.

Ensimmäisen kysymyksen analyysissä hyödynsin teoreettisena näkökulmana ympäristön hyväksi tapahtuvan toiminnan jaottelua kansalaisuuden käytäntöihin ja tekoihin (esim. Isin 2012; Kallio 2018; Väkkärä ym. 2024) sekä sovelsin ajatusta ympäristökansalaisen toiminnan syvyydestä (Barry 2006; Vihersalo 2017), mikä on olennaista kestävyysmurroksen kontekstissa. Toisessa tutkimuskysymyksessä teoreettinen näkökulmani pohjautui kritiikkiin yksilön velvollisuuksia korostavasta ympäristökansalaisuudesta (esim. Melo-Escrihuela 2008; Sáiz 2005, 176). Tämä kritiikki on olennaista rakenteellista muutosta korostavassa kestävyysmurroksessa (esim. IPBES 2024; Laako ym. 2024). Lisäksi käytin toisen kysymyksen analyysissä apunani aikaisempaa empiiristä tutkimusta yksilöstä riippuvaisemmista ja ”sisäisemmiksi” mielletävistä että myös erityisesti rakenteellisemmista ja ”ulkoisemmista” tekijöistä, jotka vaikeuttavat tai edistävät yksilön toimintaa ympäristön hyväksi (esim. Dayton ym. 2024; Dioba ym. 2024). Seuraavaksi kokoaan yhteen keskeiset tulokset ja johtopäätökset empiirisestä analyysistäni. Tämän jälkeen pohdin, mitä analyysini tulokset kertovat laajemmin nuorten aikuisten ympäristökansalaisuuteen liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista kestävyysmurroksen kontekstissa käyttäen apuna jäsentämiäni ympäristökansalaisuuskäsityksiä (Taulukko 1). Lopuksi tarkastelen tutkielmani rajoitteita sekä jatkotutkimusmahdollisuuksia.

6.1 Empiiriset tulokset ja johtopäätökset

Ensimmäisen analyysin perusteella Luontoliiton nuoret aikuiset toimivat moninaisilla tavoilla ympäristön hyväksi. Paikansin aineistosta viisi erilaista tapaa toimia: 1) *ympäristöongelmien vähentäminen toimimalla elinpiirissään*, 2) *ajattelu- ja toimintatapojen muuttaminen arjessa*

osana yhteisöjä, 3) asuinympäristön tilaan vaikuttaminen kunnan kautta ja 4) virallispoliittisten tahojen laajoihin toimintatapoihin vaikuttaminen sekä näitä kaikkia informoivan tavan 5) omien tietojen ja taitojen kartuttaminen. Tuloksena jäsensin nelikentän (Kuvio 1), jossa tapoja toimia erotetaan jakamalla ne kansalaisuuden käytäntöihin ja tekoihin sekä tarkastelemalla toiminnan syvyyden ajatusta soveltaen, onko toiminnan tavoitteena vaikuttaminen suoraan ympäristön tilaan vai ympäristöongelmia ylläpitäviin ja aiheuttaviin rakenteisiin. Nelikentän valossa kansalaisuuden teot eli ympäristöongelmien vähentäminen elinpiirissään sekä ajattelu- ja toimintatapojen muuttaminen osana yhteisöjä näyttäytyivät mainintojen määrässä ja tavoiltaan laajempina kuin kansalaisuuden käytännöt eli vaikuttaminen kunnan kautta asuinympäristön tilaan sekä virallispoliittisten tahojen laajoihin toimintatapoihin. Haastateltavien omiin näkemyksiin perustuva tarkoituksellinen toiminta arjessa (Kallio 2018; Väkkärä ym. 2024) oli siis laajempaa kuin institutionalisoitunut ja suhteessa viralliseen poliittiseen yhteisöön tapahtuva toiminta (Kallio 2018; Väkkärä ym. 2024). Toiminnan syvyyteen peilaten tuloksissa ei ollut yhtä suurta eroa vaan toiminta jakautui tasaisemmin vaikuttamisena suoraan ympäristön tilaan ja ympäristöongelmia ylläpitäviin ja aiheuttaviin rakenteisiin.

Kansalaisuuden teoista ja suoraan ympäristön tilaan vaikuttavista tavoista jäsensin aikaisemmassakin tutkimuksessa nuorten ympäristökansalaisuuteen liitetyt elämäntapavalinnat ja kulluttajuuden, joilla vähennetään omaa ympäristövaikutusta (Albrecht ym. 2020; Pienimäki ym. 2021). Lisäksi hahmotin toiminnan tapana konkreettisen lähiympäristöstä huolenpidon talloilla ja roskienkeruulla, mikä on liitetty ympäristökansalaisuuteen myös aikaisemmassa tutkimuksessa (Zhan 2024). Lähiympäristöstä huolenpidon voidaan ajatella olevan melko yleistä Suomessa, sillä tällaista toimintaa kertoo harjoittavansa lähes 60 % suomalaisista (Kantar TNS 2021). Toiminnan tavoilta laajimpana luokkana jäsensin ajattelu- ja toimintatapojen muuttamisen osana yhteisöjä, mikä kuvaa kansalaisuuden tekoja sekä tavoitetta vaikuttaa rakenteisiin. Vaikuttaminen rakenteellisiin tekijöihin lähti lähipiirin tapoihin vaikuttamisesta, kuten myös aikaisemmassa tutkimuksessa (Pienimäki ym. 2021) mutta laajeni Luontoliiton sekä työn ja opiskelun kautta myös muihin ihmisiin, erityisesti lapsiin ja nuoriin, vaikuttamiseksi sekä monenlaisiin toimintatapoihin vaikuttamiseksi ympäristöjärjestöjen ja työuran kautta. Arkisina kansalaisuuden tekoina haastateltavien ympäristökansalaisuus määritteli laajasti heidän elämäänsä sen liittyessä työuran suunnittelusta kulutus päätöksiin ja vapaa-aikaan järjestöto-

minnassa. Haastateltavien ympäristökansalaisuus ei siis hahmottunut arjesta irrallisena toimintana, millaiseksi nuorten kansalaisuus saatetaan tyypistää (Rättilä ja Honkatukia 2023, 18). Lukuun ottamatta oman tulevan työuran kautta vaikuttamista toiminta ei myöskään rajoittunut tulevaisuuteen, eivätkä haastateltavat siten kuvanneet itseään vain tulevaisuuden ympäristökansalaisina, mikä voi olla tyypillistä nuorten kansalaisuudesta puhuttaessa (Honkatukia ym. 2020, 18). Sen sijaan haastateltavat toimivat tässä ja nyt arjessaan, mikä ei ole yllättävää esimerkiksi heidän Luontoliitto-taustansa vuoksi.

Kansalaisuuden käytännöiksi hahmottamani tavat toimia olivat suppeampia eli perinteisempi poliittinen toiminta oli pieni osa kaikesta haastateltavien toiminnasta ja liittyi useammin vain tiettyjen haastateltavien kuvauksiin. Keskeisenä osana virallispoliittisten tahojen laajoihin toimintatapoihin vaikuttamista jäsensin äänestämisen. Se on täysi-ikäisyyden tuomasta juridisesta kansalaisasemasta riippuvaisena kansalaisuuden käytäntönä haastateltavilleni mahdollinen tapa vaikuttaa yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Sen sijaan aikaisemmissa nuorten ympäristökansalaisuutta koskevissa tutkimuksissa, joissa osa tutkittavista on ollut alaikäisiä, äänestämisen toimintana ei ole korostunut (Albrecht ym. 2020; Pienimäki ym. 2021). Äänestämisen ja kansalaisaloitteiden allekirjoittamisen lisäksi täysi-ikäisyyden ja Suomen kansalaisuuden tuoma juridinen kansalaisasema ei ollut merkittävä haastateltavieni ympäristökansalaisuudelle. Ympäristökansalaisuus ei aineistossani typisty perinteisesti yksilön ja valtion väliseksi suhteeksi. Voidaan jopa ajatella, että suora suhde virallisiin poliittisiin tahoihin ei ole kovin keskeinen haastateltavieni ympäristökansalaisuudelle, sillä kansalaisuuden käytännöt eivät korostuneet. On kuitenkin huomioitava, että Suomi demokraattisena oikeusvaltiona mahdollistaa välillisesti myös monet kansalaisuuden teot, kuten vapaan osallistumisen ympäristöjärjestöjen toimintaan tai omien mielipiteiden kertomisen sosiaalisessa mediassa (vrt. Zhan 2024).

Lisäksi jäsensin haastateltavien ympäristötoiminnaksi heidän ympäristökysymyksiin liittyvien omien tietojensa ja taitojensa kartuttamisen. Tämä informoi haastateltavien muita toiminnan tapoja eikä itsessään liittynyt toiminnan syvyyteen tai kansalaisuuden käytäntöihin ja tekoihin. Sen sijaan, että haastateltavat olisivat pyrkinet vaikuttamaan muiden ajattelu- tai toiminta-

tapoihin, ympäristötoimintaan lähtökohtaisesti motivoituneina ympäristökansalaisina he kartuttivat omaa ymmärrystään ja taitojaan, jotta pystyivät toimimaan yhä paremmin ympäristön hyväksi (esim. European Network for Environmental Citizenship ei pvm.).

Toisen analyysin perusteella hahmotin nuorten aikuisten ympäristötoimintaa edistäviksi ja vaikeuttaviksi tekijöiksi 1) *hyvinvoinnin*, 2) *omat resurssit*, 3) *saavutettavuuden*, 4) *sosiaalisen arvostuksen* sekä 5) *poliittisen ja taloudellisen järjestelmän*. Paikansin siis laajasti sekä haastateltavista riippuvaisempia ”sisäisiä” tekijöitä että heistä riippumattomampia jäsenyviä yhteisöihin, yhteiskuntaan ja fyysiseen elinympäristöön liittyviä ”ulkoisia” tekijöitä. Tulokset kuvasivat osaltaan sitä, miten haastateltavien toiminta oli muotoutunut sellaiseksi, millaisena sen jäsenen ensimmäisessä analyysissa.

Hyvinvointi haastateltavista riippuvaisena ”sisäisenä” tekijänä kuvasi nuorten aikuisten hakeutuvan mielihyvää aiheuttavan toiminnan sekä luonnon ääreen. Toisaalta he huomioivat toiminnassaan kohtuullisuuden itseään kohtaan, jotta jaksoivat toimia kestävässä yhteiskunnassa. Vaikka haastateltavat puhuivat aikaisemman tutkimuksen tapaan toimintaa lamaavista ahdistuksen ja uupumuksen tunteista (Dayton ym. 2024), tässä luokassa he keskittyivät aiemmasta tutkimuksesta poiketen pääsemään näistä tekijöistä eteenpäin esimerkiksi kohtuullistamalla toimintaansa. Hyvinvointi hahmottui loogisesti ainoana tekijänä, joka pääasiassa vain edisti ympäristötoimintaa, kun taas muut tekijät olivat selkeästi sekä edistäviä että vaikeuttavia. Omat resurssit kuvasivat, kuinka kestävässä yhteiskunnassa nuoret aikuiset tarvitsivat paljon itsestään ja valinnoistaan riippuvia ”sisäisiä” resursseja, että kykenivät tekemään kestävämpiä valintoja ja ylipäätään motivoituivat toimimaan. Omat moraaliset sitoumukset luontoa kohtaan hahmottuivat ympäristötoimintaa edistävinä (myös Helne 2022), kuten myös pääasiassa luonteenpiirteet, jotka on aiemmin todettu toimintaa vaikeuttaviksi (Dąbrowski ym. 2022). Tiedonpuute ympäristötoiminnan tavoista näyttäytyi vaikeuttavana tekijänä, kuten aiemminkin (Dayton ym. 2024; Mudaliar ym. 2021), mutta koulutuksen kautta saatu tieto hahmottui aineistossani toimintaa edistävänä. Rahan ja ajan määrä jäsenyi sekä edistävänä että vaikeuttavana, mutta ei yhtä haastateltavista riippuvaisena kuin luokan muut resurssit.

Saavutettavuus edistävänä ja vaikeuttavana ”ulkoisena” tekijänä puolestaan liittyi aiemman tutkimuksen tapaan asuinpaikan tarjoamiin mahdollisuuksiin (Dąbrowski ym. 2022), kestävien kulutusmahdollisuuksien tarjontaan (Mudaliar ym. 2021) sekä ympäristön hyväksi toimivien yhteisöjen toimintatapoihin (Dayton ym. 2024). Sosiaalinen arvostus ”ulkoisena” tekijänä puolestaan kuvasi, kuinka jaettu haastateltavien näkemys ympäristökysymysten tärkeydestä oli. Tällöin toimintaa määrittivät haastateltavien yhteisöt ja muiden reaktiot, mikä on tyypillistä kiistanalaisessa ympäristötoiminnassa (Dayton ym. 2024; Boetto ja Bowles 2017). Sekä saavutettavuus että sosiaalinen arvostus tekijöinä tuovat esimerkiksi esiin, että nuorten aikuisten mahdollisuutta osallistua yhteisölliseen ympäristötoimintaan olisi tärkeää tukea, sillä yhteisöllinen toiminta edistää myös heidän omaa toimintaansa ympäristön hyväksi (myös Axon 2017). Viimeisenä poliittisen ja taloudellisen järjestelmän kautta tulkitsin, että haastateltavien mukaan esimerkiksi päättäjät eivät riittävästi tue nuorten aikuisten ympäristötoimintaa eli järjestelmä pääasiassa vaikeuttaa heidän toimintaansa. Haastateltavilla oli kuitenkin nuorten ilmastotoimintien (Piispa ym. 2023) tavoin paljon ehdotuksia järjestelmän muuttamiseksi ja siten myös heidän oman toimintansa edistämiseksi. Kaiken kaikkiaan kestävyysmurroksen kontekstissa on tärkeää huomata, että monet haastateltavien kuvaamista heidän toimintaansa edistävästä tai vaikeuttavista tekijöistä voidaan jäsentää heistä riippumattomina ja ”ulkoisina”. Näin niihin voidaan vaikuttaa kestävyysmurroksessa keskeisillä yhteiskunnallisten rakenteiden muutoksilla, ja siten edistää nuorten aikuisten toimintaa ympäristön hyväksi.

Kestävyysmurroksen edistämiseksi on olennaista tunnistaa, miten ihmiset jo toimivat elämässään ympäristön hyväksi (Väkkärä ym. 2024, 13). Tarkasteltaessa nuorten ja nuorten aikuisten ympäristökansalaisuutta on tärkeää jäsentää yhteiskunnallisia muutospyrkimyksiä ja poliittisuutta, jotka liittyvät myös arkisiin kansalaisuuden tekoihin (Honkatukia ym. 2020; Rytioja ja Kallio 2018). Näin ymmärrys nuorten kansalaisuudesta ja yhteiskunnallisesta osallistumisesta ei kapene vain perinteisiin kansalaisuuden käytäntöihin vähätellen arkista toimintaa (Rättilä ja Honkatukia 2023, 18). Käsiteltyäni edellä molempien analyysien tulokset, on mahdollista pohdita tarkemmin haastateltavien kansalaisuuden käytäntöjen ja tekojen poliittisuutta. Kansalaisuuden käytännöissä poliittinen elementti on vakiintunut, mutta kansalaisuuden teoissa sitä voi olla vaikeampi hahmottaa (Kallio 2018, 168–169). Toimijat tai toiminnan kohteet eivät välttämättä ymmärrä arkista toimintaa kansalaisuuteen liittyväksi tai poliittiseksi, jos sitä ei yle-

sesti yhteiskunnassa mielletä sellaiseksi (Kallio 2018, 169; Rytioja ja Kallio 2018). Tekojen voidaan katsoa politisoituvan usein esimerkiksi kiistanalaisten suhtautumisten kautta (Kallio 2018, 169), jotka sosiaalisen arvostuksen luokka tekee analyysissäni näkyväksi.

Vaikka haastateltavat eivät käy läpi jokaisen toiminnan tapansa arvostettavuutta, ajattelen kuitenkin sosiaalisen arvostuksen laajan, myös kiistanalaisista suhtautumistavoista kertovan, luokan kuvaavan, että haastateltavien kansalaisuuden tekoja voidaan pitää poliittisina. On mahdollista tulkita, että esimerkiksi ekologista kuluttamista voidaan pitää poliittisempänä kuin toisia ympäristötoiminnan tapoja, koska siihen liittyen mainittiin jonkin verran kiistanalaisia suhtautumisia. Ekologisen kuluttamisen voidaan nähdä liittyvän vaihtoehtoisiin elämäntapoihin, jotka ovat laajasti politisoituneita kansalaisuuden tekoja (Kallio 2018, 169). Toisaalta esimerkiksi huolenpito lähiympäristöstä tai monien tärkeimpänä ympäristötoiminnan tapanaan mainitsema työn kautta vaikuttaminen eivät saaneet niinkään mainintoja kiistanalaisuudesta. Tällöin ne eivät hahmotu kovin laajasti politisoituneina vaan yleisesti hyväksyttävänä. Voidaan pohtia, että yleinen sosiaalinen hyväksyttävyys saattaisi olla yksi syy, jonka vuoksi haastateltavat korostavat esimerkiksi työn kautta vaikuttamista omana tapanaan toimia ympäristön hyväksi verrattuna esimerkiksi kiistanalaisiin ja selvästi politisoituneisiin mielenosoituksiin, joita kukaan ei maininnut tapanaan toimia. Aineiston perusteella on lopulta vaikea sanoa, kuinka politisoituneena haastateltavat itse näkevät toimintansa, mutta tunnistan, että kaikkiin toiminnan tapoihin liittyvät jossain määrin haastateltavien muutospyrkimykset kohti kestävämpää yhteiskuntaa eli siinä mielessä ne voidaan nähdä poliittisena toimintana (vrt. Rytioja ja Kallio 2018).

6.2 Tulokset ympäristökansalaisuuskäsitysten valossa

Tässä alaluvussa osallistun laajempaan keskusteluun ympäristökansalaisuuden teoriaperinteistä sekä niihin liittyvistä ympäristökansalaisen oikeuksista ja velvollisuuksista kestävyysmurroksen kontekstissa. Teen tämän pohtimalla, miten empiirisiä tuloksiani voidaan tulkita jäsentämieni kolmen ympäristökansalaisuuskäsityksen, liberaalin, republikaanin ja uusliberaalin, kautta (Taulukko 1).

Ensimmäisenä liberaali kansalaisuuskäsitys vie katseen ympäristökansalaisen oikeuksiin ja valinnanvapauteen. Ajattelen, että jäsentämäni kansalaisuuden käytännöt ja teot kertovat myös samalla ympäristökansalaisen oikeuksista. Käytäntöjen voidaan ajatella kuvaavan proseduraalisia oikeuksia. Ne ovat oikeuksia osallistua saavutettavasti poliittisiin prosesseihin, joiden avulla esimerkiksi luodaan lakeja (Bell 2005, 187). Kaikki haastateltavien kuvaamat käytännöt eivät tähtää lakien luomiseen, mutta niissä osallistutaan jollain tavalla virallispoliittisten yhteisöjen prosesseihin. Teot puolestaan hahmotan enemmän henkilökohtaisten oikeuksien kautta. Ne kuvaavat oikeutta valita itse, ottaako henkilökohtaisten valintojensa ympäristövaikutukset huomioon vai ei (Bell 2005, 187–188). Kestävyyssmurroksessa liberaalin kansalaisuuskäsityksen näkökulmasta tulisi siis tukea haastateltavien oikeuksia jatkaa heidän tämänhetkistä ympäristötoimintaansa. Heillä tulisi aineiston pohjalta olla esimerkiksi henkilökohtainen oikeus mahdollisuuteen valita kuluttavansa ekologisesti, tehdä työtä ympäristön hyväksi tai toimia ympäristöjärjestössä. Erityisesti oikeuden tukeminen aineistossa jo laajana näyttäytymään ajattelu- ja toimintatapojen muuttamiseen osana yhteisöjä rikkoisi ympäristökansalaisuuden yksilökeskeisyyttä ja vain omien ympäristövaikutusten vähentämiseen keskittymistä. Tämän voi nähdä toivottavana, kun tavoitteena on rakenteellinen kestävyysmurros (Lähde 2022). Myös proseduraalisia oikeuksia tulisi liberaalin käsityksen mukaan tukea, mutta ne eivät näyttäyty aineistossa yhtä keskeisinä kuin henkilökohtaiset oikeudet. Tämän tulkitsem kertonan, että haastateltavien ympäristökansalaisuudessa korostuu esimerkiksi suhde markkinoihin, työyhteisöihin ja lähipiiriin eikä niinkään liberaalille kansalaisuuskäsitykselle ominainen suhde valtioon.

Ympäristötoimintaa edistävänä ja vaikeuttavana tekijänä hahmottuvan poliittisen ja taloudellisen järjestelmän perusteella näyttää siltä, että päättäjät eivät saa tällä hetkellä riittävällä tasolla turvattua haastateltavien henkilökohtaisia oikeuksia esimerkiksi ekologiseen kuluttamiseen. Lisäksi proseduraalisten oikeuksien vaikuttamismahdollisuudet näyttäytyvät haastateltaville osin kyseenalaisina. Haastateltavien näkemysten mukaan valtio ei siis kykene liberaalin ympäristökansalaisuuskäsityksen mukaisesti takaamaan riittävällä tavalla oikeuksien toteutumista lailla (Bell 2005, 188). Haastateltavat kuitenkin itse toimivat liberaaliin käsitykseen kuuluvasti lain mukaan (Bell 2005, 188–189), sillä kukaan ei kertonut rikkovansa lakia ympäristöasioiden vuoksi. Lisäksi liberaaliin kansalaisuuskäsitykseen kuuluvat valinnanvapaus ja kotuullisuus näkyvät erityisesti ympäristötoimintaa pääasiassa edistävän hyvinvoinnin luokan

kautta. Haastateltavat valitsevat toimivansa ympäristön hyväksi siten, että saavat mielihyvää ja toiminta pysyy heille itselleen kohtuullisena. Voidaan ajatella, että maininnat kohtuullisuudesta kertovat, että he ovat omaksuneet uusliberaaliin käsitykseen pohjaavan ajatuksen, että heillä on velvollisuus kehittää itseään jatkuvasti ympäristötoiminnassa omilla valinnoillaan. Tämän ajatuksen kanssa he pyrkivät selviämään liberaalin käsityksen korostamien kohtuullisuuden ja valinnanvapauden avulla esimerkiksi luopumalla täydellisyyden tavoittelusta toiminnassaan.

Toisena uusliberaali kansalaisuuskäsitys siirtääkin huomion yksilön erilaisista oikeuksista yksilön velvollisuuteen kehittää itseään omilla valinnoillaan. Tätä kuvaa parhaiten haastateltavien puhe omista resursseistaan, joiden kautta he kuvaavat itsestään riippuvaisempia tekijöitä, eli luonteenpiirteitä, moraalisia sitoumuksia sekä tiedon, rahan ja ajan määrää, jotka edistävät tai vaikeuttavat heidän toimintaansa. Näitä tekijöitä ja siten itseään kehittämällä myös oma toiminta ympäristön hyväksi paranee, ja itsen kehittäminen voi muodostua ympäristökansalaisen velvollisuudeksi. Usein tällaisen yksilön velvollisuuksiin keskittymisen kritiikki kohdistuu nimenomaan yksilöiden elämäntapavalintoihin, joilla he vähentävät omaa ympäristövaikutustaan kulutusvalinnoillaan (Melo-Escrihuela 2008, 121–122) eli tutkielmani aineistossa sen voidaan nähdä kohdistuvan ekologisesti kuluttamiseen. Kuluttamisen korostamisessa on riskinä, että esimerkiksi ekologisia ja sosiaalisia ongelmia uusintava kapitalistinen talousjärjestelmä jää huomiotta (Melo-Escrihuela 2008, 124), kun ajatellaan kestävyuden toteutuvan yksilöiden ”sisäisen vallankumouksen” kautta (Latta 2007, 380). Hahmotan kuitenkin, että ekologisesti kuluttamalla haastateltavat pyrkivät myös jossain määrin irtautumaan epäekologisista tuotantotavoista ja markkinoista esimerkiksi kalastamalla tai yksinkertaisesti kuluttamalla vähemmän. Voidaan ajatella, että he siis huomioivat kapitalistisen talousjärjestelmän ja pyrkivät osin toimimaan sen ulkopuolella. Iso osa kuluttamisesta ekologisesti liittyy kuitenkin yksilöiden toimintaan markkinoilla. Siten se voi vähentää uusliberaalin käsityksen mukaisesti valtion velvollisuutta toimia ympäristön hyväksi, koska ympäristökriisit ratkaistaan markkinoilla.

Uusliberaalia käsitystä parhaiten kuvaava luokka, omat resurssit, liittyy kuitenkin haastateltavien puheessa monenlaiseen toimintaan, eikä vain kuluttamiseen eli ajattelen, että uusliberaali käsitys yksilön velvollisuudesta kehittää itseään voi liittyä myös muuhun kuin oman ym-

päristövaikutuksen vähentämiseen. Esimerkiksi rohkeus tai tiedon määrä voivat auttaa aineiston perusteella vaikuttamisessa muihin ihmisiin. Lisäksi toiminnan tavoista omien tietojen ja taitojen kartuttaminen on mielenkiintoinen uusliberaalin kansalaisuuskäsityksen kannalta. Koska olen hahmottanut sen nelikentässäni muun toiminnan lähtökohdaksi, voidaan ajatella, että kaikki ympäristötoiminta palautuu pohjimmiltaan uusliberaaliin yksilön velvollisuuteen kehittää itseään, jotta voisi toimia paremmin. Tämä on kuitenkin liian suoraviivainen päättelmä, sillä ajattelen, että nelikentässä toiminnan tavoitetta kuvaava toiminnan syvyys (vrt. Vihersalo 2017) on tärkeässä osassa, kun pohditaan, onko kyse yksilön velvollisuudesta pelkästään itsensä kehittämiseen. Erityisesti kun tavoitteena on vaikuttaa ympäristöongelmia ylläpitäviin ja aiheuttaviin rakenteisiin haastateltavat kehittävät itseään, jotta voivat toimia osana jotakin yhteisöä ja vaikuttaa siten rakenteisiin. Näiltä osin voidaan ajatella, että he pikemminkin haluavat kehittyä yhdessä muiden kanssa pyrkimyksenään kestävä yhteiskunta.

Tästä päästään kolmanteen eli republikaaniin ympäristökansalaisuuskäsitykseen, joka hahmottaa yksilön osana yhteisöä, jossa hänellä on velvollisuus edistää yhteistä hyvää. Voidaan ajatella, että vaikuttaminen ympäristöongelmia aiheuttaviin ja ylläpitäviin rakenteisiin on lähellä republikaania ympäristökansalaisuuskäsitystä, sillä siinä pyritään osin vaikuttamaan ympäristökriisien taustalla oleviin rakenteellisiin syihin ja siten edistämään yhteistä hyvää (Barry 2006, 24). Toisaalta kaiken aineistossa kuvatun toiminnan, myös esimerkiksi lähiympäristöstä huolenpitämisen ja ekologisesti kuluttamisen, voidaan ajatella liittyvän yhteisen hyvän lisäämiseen eli ympäristön tilan parantamiseen. Aineistosta hahmottuu monenlaisia yhteisöjä, kuten lähipiiri, Luontoliitto, työyhteisöt ja Suomen kansalaiset, joiden osana haastateltavat toimivat. Yhteisöön kuulumisen tulee toiminnan kuvausten lisäksi hyvin ilmi myös sosiaalisen arvostuksen tekijän kautta, sillä haastateltavien kuvauksista voi tulkita, että yhteisöillä on suuri merkitys heidän toiminnassaan. Kaikkien yhteisöjen käsityksessä yhteisestä hyvästä ei korostu ympäristötoiminta, vaan esimerkiksi työn tekeminen, vaikka elinkeino olisi ympäristölle haitallinen. Haastateltavat tasapainoilevat siis republikaanin käsityksen näkökulmasta sen kanssa, miten voivat toteuttaa velvollisuuttaan toimia yhteisen hyvän eli ympäristön tilan parantamisen hyväksi osana yhteisöjä, joissa käsitys yhteisestä hyvästä vaihtelee.

Republikaani käsitys painottaa myös valtion roolia otollisten olosuhteiden luomisessa velvollisuuksien eli ympäristötoiminnan toteuttamiselle (Barry 2006). Aineiston perusteella saavutettavuus tekijänä painottaa olosuhteita eli asuinpaikan tarjoamia mahdollisuuksia, valinnanvaraa kuluttaessa ja yhteisöjen ilmapiiriä, joiden avulla haastateltavat voivat liberaalin käsityksen mukaisesti toteuttaa oikeuttaan tai republikaanin käsityksen mukaisesti toteuttaa velvollisuuttaan ympäristötoimintaan. Kuitenkin taho, joka nämä olosuhteet luo, jää aineiston perusteella epäselväksi. Se ei välttämättä ole valtio, vaan se voi liittyä esimerkiksi ympäristöjärjestöihin toimintatapojen osalta tai yrityksiin kulutuksen osalta. Tämä vahvistaa sitä, että haastateltavien ympäristökansalaisuus ei usein ole suhteessa valtioon. Toisaalta tekijänä taloudellinen ja poliittinen järjestelmä antaa republikaanin käsityksen mukaisesti valtiolle muita tekijöitä isomman roolin, kun haastateltavat vaativat esimerkiksi parempaa taloudellista ja poliittista ohjausta toiminnalleen sekä kunnianhimoisempaa kestävyysmurroksen edistämistä. On kuitenkin huomioitava, että vaatimukset eivät kohdistu vain valtioon, kuten republikaanissa ja liberaalissa käsityksessä, vaan myös esimerkiksi hyvin varakkaisiin ihmisiin ja ylikansallisiin poliittisiin yhteisöihin, kuten EU:hun. Valtion lisäksi ympäristökriisien ratkaisu vaatii siis haastateltavien kuvausten mukaan muitakin tahoja.

Kestävyysmurroksen kontekstissa on kuitenkin keskeistä, että liberaali ja republikaani ympäristökansalaisuuskäsitys nimeävät edes jonkin tahon, eli valtion, jolla on velvollisuus huolehtia ympäristökansalaisen oikeuksien toteutumisesta tai mahdollisuudesta toteuttaa velvollisuuksia ympäristöä kohtaan. Näin kokonaisvaltaisesta yhteiskunnallisesta muutoksesta ei vastuuteta yksipuolisesti vain yksilöä uusliberaalin käsityksen mukaisesti. Sen sijaan ympäristökansalaisten toimintaa vaikeuttaviin tai edistäviin tekijöihin voidaan vaikuttaa valtion taholta rakenteellisesti, ja siten edistää ympäristötoimintaa ja kestävyysmurrosta yhteiskunnassa. Tulosteni perusteella voidaan ajatella, että haastateltavani ovat ympäristökansalaisia, joiden moraalinen käsitys omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan on jo muuttunut kestävyysmurroksen vaatimaan suuntaan. Tällä hetkellä he kohtaavat rakenteellisia haasteita toimia oman oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa ymmärryksen mukaan. Nämä haasteet näkyvät erityisesti kuvauksissa saavutettavuudesta, sosiaalisesta arvostuksesta sekä taloudellisesta ja poliittisesta järjestelmästä, jotka vaikeuttavat ympäristötoimintaa. Näissä haastavissa rakenteissa haastateltavat pyrkivät luovimaan heistä riippuvaisempien ”sisäisten” tekijöiden eli hyvinvointinsa ja

omien resurssiensa sekä toisaalta toimintaansa edistävien ”ulkoisempien” rakenteellisten tekijöiden avulla.

Koska tutkielmani sijoittuu demokraattiseen oikeus- ja hyvinvointivaltio Suomeen, valtio takaa haastateltavilleni liberaalin käsityksen mukaisesti oikeuksia, kuten proseduraalisia oikeuksia ja esimerkiksi oikeuden kouluttautua ilmaiseksi. Kestävyysmurroksen kontekstissa ja aineiston perusteella herää kuitenkin kysymys, riittääkö tämä vai pitäisikö valtion republikaanin käsityksen mukaisesti järjestää otollisempia olosuhteita velvollisuuksien toteuttamiselle tai jopa velvoittaa niihin, jotta ympäristötoiminta ei jäisi haastateltavieni kaltaisten erityisyksilöiden sisäisen moraalin varaan. Tutkimuskirjallisuus on esittänyt tähän kysymykseen yhdeksi vaihtoehdoksi ekohyvinvointivaltion, jossa julkisella vallalla on vahva rooli kestävyysmurroksen edistämässä sen laajan sääntelykyvyn takia (Hirvilammi ym. 2021a; Koch 2020). Voidaan ajatella, että tällaisessa planetaariset rajat huomioivassa valtiossa kaikki olisivat automaattisesti rakenteiden puitteissa ympäristökansalaisia ilman, että heidän pitäisi jatkuvasti pohtia, pystyvätkö he toimimaan siten, että planeetta on elinkelpoinen vielä tulevaisuudessa. Koska ekohyvinvointivaltioita ei kuitenkaan tällä hetkellä ole, ympäristökansalaisuus on relevantti tutkimuskohde kestävyysmurroksen kontekstissa. On kuitenkin tärkeää tarkastella, miten erilaiset käsitykset ympäristökansalaisuudesta sopivat kestävyysmurroksen ajatukseen.

Voidaan ajatella, että eri ympäristökansalaisuuskäsityksissä kansalaisen toimintaa kehystävät erilaiset asiat: valinnanvapaus, yhteinen hyvä ja itsensä kehittäminen. Ajattelen, että haastateltavien kuvaamien ympäristötoimintaa edistävien tai vaikeuttavien tekijöiden lisäksi myös nämä käsitykset ovat yhdenlaisia heidän toimintaansa edistäviä tai vaikeuttavia tekijöitä, kuten yksi haastateltavakin mainitsee uusliberalismin tapauksessa (ks. luku 5.2.1). Eryteisesti jos yksilön velvollisuutta painottava uusliberaali käsitys korostuu liikaa, syntyy riski, että kestävämmästä koskeva yhteiskunnallinen kritiikki muuttuu vain itsekritiikiksi, mikä ei tue rakenteellista kestävyysmurrosta. Jos kestävyysmurrosta tarkastellaan taas valinnanvapautta painottavan liberaalin käsityksen kautta, syntyy jännite, sillä kestävyysmurros on ympäristön kannalta normatiivinen, mutta liberaali ympäristökansalainen voi yhtä hyvin olla välittämättä ympäristöstä, kuten haastateltavatkin välillä tekivät kohtuullistaakseen toimintaansa. Herää kysymys, miten saadaan liberaali ja republikaani käsitys toimimaan yhdessä niin, että kestävyysmurros yhteisenä hyvänä saataisiin toteutettua valtioissa demokraattisesti, kun kaikki eivät

ole samaa mieltä ympäristöä koskevista kysymyksistä. Lisäksi voidaan ylikansallisten ympäristökriisien keskellä pohtia ylipäätään ekohyvinvointivaltion riittävyyttä (vrt. Jelin 2000). Toisaalta ekohyvinvointivaltio voisi esimerkiksi lakien ja tukien avulla vahvistaa haastateltaville keskeisiä toimintayhteisöjä esimerkiksi tukemalla työpaikkoja, joissa voi toimia ympäristön hyväksi, rahoittamalla ympäristöjärjestöjä ja ylipäätään vähitellen toimillaan kasvattaa ympäristötoiminnan sosiaalista arvostusta, mikä voisi edistää siten myös nuorten aikuisten toimintaa.

Kestävyysmurroksen kokonaisvaltaisuuden kannalta olisi tärkeää keskittyä republikaaniin kansalaisuuskäsitykseen kiinnittyvään Barryn (2006) kestävä kansalaisuuden (*sustainable citizenship*) tapaiseen ymmärrykseen, jossa ympäristökansalaisuus liittyy myös ympäristökriisien taustalla olevien rakenteiden, kuten talousjärjestelmän, muutoksiin ja kietoutuu sosiaalisen, kulttuurisen ja taloudellisen kestävyuden ulottuvuuksiin. Tutkielmani kysymyksenasettelussa olen rajauksen vuoksi kysynyt haastateltavien näkemyksiä heidän toiminnastaan ympäristön hyväksi. Haastattelujen perusteella on silti selvää, että esimerkiksi ympäristötoimintaa edistävät tai vaikeuttavat tekijät liittyvät selkeästi myös sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja hyvinvoinnin kysymyksiin siitä, miten nuoret aikuiset voivat toimia ympäristön hyväksi. Toinen keskeinen sosiaalisen kestävyden kysymys on vanhempien sukupolvien ja nuorten aikuisten sekä toisaalta hyvin varakkaiden ja nuorten aikuisten välinen oikeudenmukaisuus kestävyysmurroksessa. Lisäksi haastateltavien puhe esimerkiksi ympäristökasvatuksesta kuvaa osaltaan toimintakulttuurin muutoksen ja sen mahdollistavien yhteisöjen, kuten Luontoliiton, tärkeyttä kestävyysmurroksessa. Taloudellinen kestävyys on myös tulosteni perustella keskeinen osa ympäristökansalaisuutta, sillä ympäristötoiminta talouskasvun pakkoon sidotussa yhteiskunnassa on erään haastateltavan sanoin kuin *”vesivoimaa vastaan tappelu”*, jossa vesivoima *”rulluttaa menemään vaikka sitä kuinka hakkaa”*. Kenties ekososiaalinen kansalaisuus (*ecosocial citizenship*) (Hirvilammi ym. 2023; Laruffa ym. 2021) tai kestävä kansalaisuus (Barry 2006) olisivatkin ympäristökansalaisuutta parempia käsitteitä kuvaamaan kestävyysmurroksessa sekä yksilöllisellä että rakenteellisella tasolla tarvittavaa toimintaa, jossa huomioidaan sekä ympäristöllinen, sosiaalinen, kulttuurinen että taloudellinen kestävyys.

6.3 Tutkielman rajoitteet ja jatkotutkimuksen mahdollisuuksia

Perehtyessäni ympäristökansalaisuuden käsitteeseen huomasin sen pian olevan hyvin laaja ja monin eri tavoin teoretisoitu. Tämä näkyy myös tutkielmassani, jonka ensimmäinen rajoite on sen laajuus, mikä vaikeuttaa syventymistä tiettyihin kysymyksiin. Laajuus näkyy epätarkkuutena esimerkiksi siinä, että haastatteluissa puhutaan toiminnasta ympäristön hyväksi tarkentamatta, liittyykö se esimerkiksi ilmastonmuutokseen vai luontokatoon, jotka vaativat hieman erilaisia toimia. Lisäksi olisi informatiivisempaa, jos olisin pystynyt yhdistämään edistävät ja vaikeuttavat tekijät tiettyyn tapaan toimia, mutta haastateltavat puhuivat tekijöistä myös yleisellä tasolla. Ajattelen toisaalta, että tällainen epätarkkuus kuvaa arkista ajattelua ympäristötoiminnasta, jossa toimia ei välttämättä analyttisesti eritellä koskemaan tiettyä ympäristökriisiä, ja monet tekijät tuntuvat vaikuttavan kaikkeen toimintaan. Tutkielmallani pyrin haastateltavien kokonaisvaltaisen ympäristökansalaisuuden tarkasteluun, jotta voisin tunnistaa moninaista toimintaa ja sen reunaehtoja. Moninaista ympäristötoimintaa olisi voinut tarkastella myös näkemysten sijaan enemmän arkisten kokemusten tutkimiseen painottuvan eletyn kansalaisuuden kautta, jonka yhteydessä käytetään usein tutkielmassa käyttämäni Isinin (2012) tulkintakehystä kansalaisuudesta (esim. Kallio ym. 2020; Väkkärä ym. 2024). Lisäksi tässä tutkielmassa näkökulma ympäristökansalaisuuteen oli ihmiskeskeinen. Rajaa ihmisen ja muun luonnon välillä voisi hälventää ottamalla lähtökohdaksi esimerkiksi planetaarisen kansalaisuuden (*planetary citizenship*) käsitteen (Salonen ym. 2024).

Lähestymistapojen laajuutta ympäristökansalaisuuteen kuvaa lisäksi, että ympäristökansalaisuuden teoriaperinteet ottavat kantaa moninasiin seikkoihin, joten oli haastavaa suhteuttaa itse jäsentämäni kansalaisuuskäsitykset toisiinsa ja lopuksi myös kestävyysmurrokseen. Joku toinen olisi voinut nostaa teoriaperinteistä esiin erilaisia tekijöitä. Tutkielmassani ei ole myöskään tarkoituksena käsitellä uusliberalismin käsitettä laajemmin, vaikka olenkin nimennyt yhden jäsentämäni kansalaisuuskäsityksen sen mukaisesti. Kutsun käsitystä uusliberaaliksi siksi, että myös aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa uusliberaalin ympäristökansalaisuuden käsitettä on käytetty korostamaan yksilön velvollisuuksiin keskittymisen haasteita (Cao 2013). Analyysini tulokset voisivat myös olla toisen tekemänä erilaisia. Esimerkiksi ensimmäisen analyysin luokka omien tietojen ja taitojen kartuttaminen voisi olla toisessa analyysissä edistävä

tekijä, ja monet toisen analyysin edistävät tekijät voisivat olla tietojen ja taitojen kartuttamisen kaltaisesti lähtökohtia toiminnalle. Hahmotan tietojen ja taitojen kartuttamisen kuitenkin vastauksena ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, sillä se sisältää kuvauksia nimenomaan toiminnasta ympäristön hyväksi, kuten koulutukseen osallistumisesta, toisin kuin edistävät ja vaikeuttavat tekijät. Lisäksi jäsentämäni ”sisäiset” ja ”ulkoiset” toimintaa edistävät ja vaikeuttavat tekijät voidaan nähdä usein saman kolikon kahtena puolena (Dioba ym. 2024, 14). Olen esimerkiksi hahmottanut valinnanvaran kuluttaessa saavutettavuuteen liittyväksi ”ulkoiseksi” vaikeuttavaksi tekijäksi. Sen voisi hahmottaa myös ”sisäisenä” haastateltavien luonteenpiirteisiin liittyvänä vaikeuttavana tekijänä, joka kuvaa, etteivät he jaksavaivautua etsimään ekologista tuotetta. Olen kuitenkin pyrkinyt pääluokissa kuvaamaan tekijät ”sisäisinä” tai ”ulkoisina” sen mukaan, miten haastateltavat puhuvat niistä.

Käsitteiden abstraktius tuotti myös ajoittain haasteita. Ympäristökansalaisuusteorioihin liittyvät oikeudet ja velvollisuudet sisältävät aina jonkin moraalisen kannan, sillä ne kertovat vastuun jakautumisesta. Tällainen moraalinen puhe ei kuitenkaan tullut aina ilmi toiminnan tavoista tai toimintaa edistävästä tai vaikeuttavista tekijöistä. Aineiston perusteella ei pystynyt yleisesti sanomaan, pitivätkö haastateltavat esimerkiksi kuluttamista ekologisesti oikeutenaan tai velvollisuutenaan, koska kaikki eivät täsmentäneet sitä. Onkin todettu, että ympäristökansalaisuusteorioiden käytännön seuraukset on jätetty vähemmälle huomiolle tutkimuskirjallisuudessa (Melo-Escribuela 2008, 115). Teoreettisuuden vuoksi pohdintani tuloksista ja kansalaisuuskäsityksistä on pääasiassa vain pohdintaa siitä, mitä tulosten perusteella voisi sanoa oikeuksista ja velvollisuuksista eli vastuun jakautumisen kysymyksistä kestävyysmurroksessa.

Toinen abstraktiuteen liittyvä haaste on rakenteen käsite, joka viittaa sekä ympäristötoimintaa edistäviin ja vaikeuttaviin rakenteisiin että ympäristöongelmia aiheuttaviin ja ylläpitäviin rakenteisiin. Osa toisen analyysin ympäristötoimintaa edistävästä ja vaikeuttavista ”ulkoisista” rakenteellisista tekijöistä, kuten kestävyysmurroksen edistämisen taso, ovat samoja rakenteita, joihin ensimmäisessä analyysissä pyritään vaikuttamaan ympäristöongelmia aiheuttavina ja ylläpitävinä esimerkiksi äänestäen. Osa, kuten ympäristöyhteisöjen toimintatavat, taas hahmottuvat toimintaa edistävinä tai vaikeuttavina rakenteellisina tekijöinä eivätkä niinkään ympäristöongelmia aiheuttavina ja ylläpitävinä rakenteina. En syvenny rakenteen käsitteeseen teoriataustassani tarkemmin, mutta tutkielmani tausta-ajatus on, että yhteiskunnalliset

rakenteet vaikuttavat ympäristökansalaisiin ja ympäristökansalaiset rakenteisiin (vrt. Giddens 1984; Siivonen ym. 2022). Kirjoitan esimerkiksi ensimmäisessä analyysissä vaikuttamisesta ympäristöongelmia ylläpitäviin ja aiheuttaviin rakenteisiin, mutta ajattelen, että vaikuttaminen suoraan ympäristön tilaan tapahtuu myös jonkinlaisten rakenteiden kautta ja siten vaikuttaa niihin. Voidaankin pohtia, olisiko muodostamani nelikentän pystyakseli mahdollista nähdä jatkumomaisena, jolloin toisilla toimilla voidaan vaikuttaa enemmän ympäristöongelmia aiheuttaviin ja ylläpitäviin rakenteisiin kuin toisilla. Lisäksi nelikentän keskelle sijoittamani tietojen ja taitojen kartuttaminen voitaisiin nähdä rakenteiden, kuten ajatustapojen, muuttamisena itsen osalta. Aineistollani ja analyysilläni ei voida kuitenkaan tarkemmin analysoida eri toiminnan tapojen vaikutuksia ympäristöongelmia aiheuttaviin ja ylläpitäviin rakenteisiin eikä toisaalta suoraan ympäristön tilaan. Sen sijaan nelikentän avulla kuvaan yleisemmin tulkintojani eri ympäristötoiminnan tapojen tavoitteista eli siitä, mihin niillä halutaan vaikuttaa.

Viimeisenä rajoitteena näen kohderyhmäni ja tekemäni haastattelut. Haastattelurungossa kysyin melko alussa, minkälaisia asioita ympäristön hyväksi haastateltava tekee elämässään. Tämä saattoi johdatella haastateltavia kertomaan arkisista elämäntapa- ja kulutusvalinnoistaan. Huomasin, että useissa haastatteluissa kansalaisuuden käytännöt eli esimerkiksi äänestäminen mainittiin ensimmäisen kerran vasta, kun kysyin haastattelun lopulla julkisen vallan turvaamista mahdollisuuksista vaikuttaa päätöksentekoon. Tämän vuoksi kansalaisuuden käytännöt eivät välttämättä painottuneet enempää tuloksissani, mikä vaikeuttaa moninaisen toiminnan tunnistamista. Lisäksi haastatteluihin sisäänrakennettu oletukseni haastateltavista nuorina aikuisina ei aina pitänyt paikkaansa, kun kysyessäni nuorten toiminnasta eräs haastateltava esimerkiksi kommentoi seuraavasti: *”Nyt kun mä mietin nuoria, niin mä mietin sellaisia lukioikäisiä tai alle. Että mä oon kuitenkin itse lähemmäs kolmekymmentä, niin on silleen vähän eri [taloudellinen] tilanne.”* Nuoruus yhdistettiin siis esimerkiksi vähäisempään rahan määrään. Toisaalta osa haastateltavista kertoi ikään liittyvästä vähättelystä ja opiskelija-asemaan liittyvästä tiukasta budjetista. Ajattelen tämän kuvaavan, että nuoret aikuiset ovat heterogeeninen ryhmä esimerkiksi elämäntilanteensa vuoksi, ja kamppailevat hyvin erilaisten vaikeuttavien ja edistävien tekijöiden suhteen. Haastateltavieni ainoa yhdistävä tekijä iän lisäksi oli toiminta Luontoliitossa. Tämä ja haastateltavien vähyys tekivät sen, että osa toiminnan tavoista liittyi vain yhteen haastateltavaan, kuten avasin luvussa 4.3, mutta toisaalta sain jäsenettyä laajasti sekä toiminnan tapoja että edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä.

Aineistoni tuotti siis tietoa, jota voisi tulevaisuuden tutkimuksessa syventää. Hahmotin esimerkiksi etäosallistumismahdollisuuden toimintaa edistävänä monissa haastatteluissa, jolloin sen mahdollisuuksiin erityisesti pienillä paikkakunnilla asuvien elämässä voisi syventyä, jotta kestävyysmurroksessa olennainen yhteisöllinen ympäristötoiminta ei keskittyisi vain suurempiin kaupunkeihin. Lisäksi nuorten kasvaneiden mielenterveysongelmien vuoksi ajattelen, että olisi tärkeää tarttua haastateltavien esiin tuomaan ajatukseen kohtuullisuudesta itseään kohtaan. Tätä olisi kiinnostavaa tutkia myös sellaisten nuorten aikuisten keskuudessa, jotka eivät ole kiinnostuneita ympäristökysymyksistä tai elävät globaalissa etelässä tai toisaalta kääntä katse aikuisiin, jotka esimerkiksi istuvat päättäjinä tai ovat varakkaita. Miten nämä ryhmät tasapainoilevat ympäristökansalaisuudessaan liberaalin oikeuden valita itse, uusliberaalin velvollisuuden kehittää itseään sekä republikaanin velvollisuuden edistää yhteistä hyvää välillä?

Ympäristökansalaisuus on suhdekäsite, jossa korostuu kansalaisen ymmärrys oikeuksista ja velvollisuuksistaan suhteessa erityisesti ympäristöön. Tätä suhdetta ei voi kuitenkaan jättää yksittäisten kansalaisten varaan tilanteessa, jossa yhteiskunnan ja ympäristön suhde on kestämätön. Tutkielmani vahvistaakin osaltaan ympäristökansalaisuuden yksilön velvollisuuden painotuksen kritiikkiä, sillä haastattelemani nuoret aikuiset toimivat jo monilla tavoilla ympäristön hyväksi, ja haluaisivat toimia enemmän, mutta tätä vaikeuttavat monet ulkoiset tekijät. Kestävyysmurroksen kontekstissa katse onkin siirrettävä ympäristökansalaisen sisäisestä moraalista myös kohti rakenteellisia tekijöitä, kuten talouskasvupakkoa, joita esimerkiksi ekohyvintivaltiomalli voisi muuttaa. Tällöin nuorten aikuisten ei tarvitsisi jatkuvasti kamppailla sen kanssa, voivatko he kohtuullisesti elää niin, että planeettamme säilyy elinkelpoisena.

Lähteet

- Ahola, Paula. 2021. "Me halutaan sanoo, et nyt on pakko – nuoret ilmastoaktiivisina kansalaistoimijoina." Pro gradu -tutkielma, Itä-Suomen yliopisto. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20210597>.
- Albrecht, Eerika, Nina Tokola, Elina Leppäkoski, Juni Sinkkonen, Irmeli Mustalahti, Outi Ratamäki ja Jukka Viljanen. 2020. "Nuorten ilmastohuoli ja ympäristökansalaisuuden muotoutuminen." Teoksessa *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet*, toimittaneet Elina Pekkarinen ja Terhi Tuukkanen. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2020 (4).
- Axon, Stephen. 2017. "'Keeping the Ball Rolling': Addressing the Enablers of, and Barriers to, Sustainable Lifestyles." *Journal of Environmental Psychology* 52: 11–25.
<https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2017.05.002>.
- Barry, John. 1999. *Rethinking Green Politics: Nature, Virtue and Progress*. SAGE Publications.
- Barry, John. 2006. "Resistance Is Fertile: From Environmental to Sustainable Citizenship." Teoksessa *Environmental citizenship*, toimittaneet Andrew Dobson ja Derek R. Bell. MIT Press.
- Bell, Derek R. 2005. "Liberal Environmental Citizenship." *Environmental Politics* 14 (2): 179–194.
<https://doi.org/10.1080/09644010500054863>.
- Bergmann, Zoe ja Ringo Ossewaarde. 2020. "Youth climate activists meet environmental governance: ageist depictions of the FFF movement and Greta Thunberg in German newspaper coverage." *Journal of Multicultural Discourses* 15 (3): 267–290.
<https://doi.org/10.1080/17447143.2020.1745211>.
- Boetto, Heather ja Wendy Bowles. 2017. "Ecosocial Transitions – Exploring the Wisdom of Our Elders." Teoksessa *The Ecosocial Transition of Societies: The Contribution of Social Work and Social Policy*, toimittaneet Aila-Leena Matthies ja Kati Närhi. Routledge.
- Cantell, Hannele, Essi Aarnio-Linnanvuori ja Sirpa Tani. 2020. *Ympäristökasvatus: Kestävän tulevaisuuden käsikirja*. PS-kustannus.
- Cao, Benito. 2013. "Environment and Citizenship: Rethinking What It Means to Be a Citizen in the 21st Century." Teoksessa *The Citizen in the 21st Century*, toimittaneet James Arvanitakis ja Ingrid Matthews. Inter-Disciplinary Press.
- Cao, Benito. 2015. *Environment and Citizenship*. Routledge.
- Dąbrowski, Leszek S., Stefania Środa-Murawska, Paweł Smoliński ja Jadwiga Biegańska. 2022. "Rural–Urban Divide: Generation Z and Pro-Environmental Behaviour." *Sustainability* 14 (23): 1–19.
<https://doi.org/10.3390/su142316111>.

- Dayton, Lauren, Kelsie Parker, Julia Ross, Saraniya Tharmarajah ja Carl Latkin. 2024. "Taking Action in Community Is Much, Much Preferable to Doing It Alone': An Examination of Multi-Level Facilitators of and Barriers to Sustained Collective Climate Change Activism Among US Residents." *Climate* 12 (222): 1–16. <https://doi.org/10.3390/cli12120222>.
- Dean, Hartley. 2001. "Green Citizenship." *Social Policy & Administration* 35 (5): 490–505. <https://doi.org/10.1111/1467-9515.t01-1-00249>.
- Dioba, Albina, Valentina Kroker, Siegfried Dewitte ja Florian Lange. 2024. "Barriers to Pro-Environmental Behavior Change: A Review of Qualitative Research." *Sustainability* 16 (8776): 1–19. <https://doi.org/10.3390/su16208776>.
- Dobson, Andrew. 2003. *Citizenship and the Environment*. Oxford University Press.
- Eskola, Jari ja Juha Suoranta. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- European Network for Environmental Citizenship. ei pvm. "Environmental Citizenship." Luettu 28. tammikuuta 2026. <https://enec-cost.eu/our-approach/enec-environmental-citizenship/>.
- Gabrielson, Teena. 2008. "Green Citizenship: A Review and Critique." *Citizenship Studies* 12 (4): 429–446. <https://doi.org/10.1080/13621020802184275>.
- Giddens, Anthony. 1984. *The Constitution of Society*. Polity Press.
- Halonen, Jenni. 2024. "Nuorten ympäristötoimijuudesta ympäristövaikuttamiseen." Pro gradu -tutkielma, Itä-Suomen yliopisto. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20241133>.
- Helne, Tuula ja Tuuli Hirvilammi. 2021. *Puristuksissa? Nuoret ja kestävän hyvinvoinnin ehdot*. Kela.
- Helne, Tuula. 2022. "Voicing Relationality: The Nature Connectedness of Young Finnish Adults in the Promotion of Sustainability." *Sustainability: Science, Practice and Policy* 18 (1): 531–43. <https://doi.org/10.1080/15487733.2022.2097507>.
- Hirsjärvi, Sirkka ja Helena Hurme. 2022. *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus.
- Hirvilammi, Tuuli, Juha Peltomaa ja Erkki Mervaala. 2021a. "Kohti ekohyvinvointivaltiota." *Alue ja ympäristö* 50 (2): 1–7.
- Hirvilammi, Tuuli, Liisa Häikiö, Håkan Johansson, Max Koch ja Johanna Perkiö. 2023. "Social Policy in a Climate Emergency Context: Towards an Ecosocial Research Agenda." *Journal of Social Policy* 52 (1): 1–23. <https://doi.org/10.1017/S0047279422000721>.
- Hirvilammi, Tuuli, Sofia Laine ja Satu Ojala. 2021b. "Ekososiaaliset, talousmyönteiset ja vastustajat. Nuorten jakolinjat suhteessa kestävän kehityksen tavoitteisiin." Teoksessa *Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021*, toimittanut Tomi Kiilakoski. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö.

- Hölscher, Katharina, Julia M. Wittmayer ja Derk Loorbach. 2018. "Transition versus transformation: What's the difference?" *Environmental Innovation and Societal Transitions* 27: 1–3.
<https://doi.org/10.1016/j.eist.2017.10.007>.
- Honkatukia, Päivi, Jenni Kallio, Miia Lähde ja Jenni Mölkänen. 2020. *Omana itsenä osa yhteiskuntaa - Itsenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina*. ALL-YOUTH-tutkimushanke ja Punaisen Ristin Nuorten turvatalo.
- Honkatukia, Päivi. 2018. "Haastattelu nuorisotutkimuksen metodina." Teoksessa *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*, toimittaneet Tommi Kiilakoski, Päivi Honkatukia ja Sanna Aaltonen. Vastapaino
- Huang, Lihong ja Saiki Lucy Cheach. 2021. "The Young Environmental Citizens in Nordic Countries: Their Concerns, Values, Engagement, and Intended Future Actions." Teoksessa *Northern Lights on Civic and Citizenship Education: A Cross-national Comparison of Nordic Data from ICCS*, toimittaneet Heidi Biseth, Bryony Hoskins ja Lihong Huang. Springer.
- Huttunen, Suvi, Riikka Aro, Miikka Salo ja Anni Turunen. 2019. "Ympäristökansalaisuudesta aineksia ilmastokriisin ratkaisuun?" Versus. <https://www.versuslehti.fi/kriittinen-tila/ymparistokansalaisuudesta-aineksia-ilmastokriisin-ratkaisuun/>.
- IPBES. 2024. *Summary for Policymakers of the Thematic Assessment Report on the Underlying Causes of Biodiversity Loss and the Determinants of Transformative Change and Options for Achieving the 2050 Vision for Biodiversity of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*. Toimittaneet Karen O'Brien, Lucas Garibaldi, Arun Agrawal, Elena Bennett, Reinette Biggs, Rafael Calderón Contreras ja muut. IPBES secretariat.
- Isin, Engin F. 2009. "Citizenship in flux: The figure of the activist citizen." *Subjectivity* 29: 367–388.
<https://doi.org/10.1057/sub.2009.25>.
- Isin, Engin F. 2012. *Citizens without Frontiers*. Bloomsbury Publishing Plc.
- Jelin, Elizabeth. 2000. "Towards a Global Environmental Citizenship?" *Citizenship Studies* 4 (1): 47–63.
<https://doi.org/10.1080/136210200110021>.
- Johansson, Håkan ja Bjørn Hvinden. 2007. "Opening citizenship: why do we need a new understanding of social citizenship?" Teoksessa *Citizenship in Nordic Welfare States: Dynamics of Choice, Duties and Participation In a Changing Europe*, toimittaneet Håkan Johansson ja Bjørn Hvinden. Routledge.
- Kaaronen, Roope ja Anna Pulkka. 2022. "Ilmastolakoista ilmastovaaleihin – ympäristökansalaisuuden uudet muodot." Teoksessa *Planeetan kokoinen arki: Askelia kestävämpään politiikkaan*, toimittaneet Senja Laakso ja Riikka Aro. Gaudeamus.
- Kallinen, Kati, Henna Pirskanen ja Susanna Rautio. 2018. *Sensitiivinen tutkimuksessa. Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet*. United Press Global.

- Kallio, Kirsi Pauliina, Bronwyn Elisabeth Wood ja Jouni Häkli. 2020. "Lived Citizenship: Conceptualising an Emerging Field." *Citizenship Studies* 24 (6): 713–729.
<https://doi.org/10.1080/13621025.2020.1739227>.
- Kallio, Kirsi Pauliina. 2018. "Elettyä kansalaisuutta jäljittämässä: kansalaisuuden ulottuvuudet nuorisobarometrissa." Teoksessa *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla Nuorisobarometri 2018*, toimittaneet Elina Pekkarinen ja Sami Myllyniemi. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Kantar TNS. 2021. *Suomalaisten luontosuhteet -kysely*. Sitra.
- Kiilakoski, Tomi ja Riku Laine. 2021. "Tilasto-osio." Teoksessa *Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021*, toimittanut Tomi Kiilakoski. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Koch, Max. 2020. "The State in the Transformation to a Sustainable Postgrowth Economy." *Environmental Politics* 29 (1): 115–133. <https://doi.org/10.1080/09644016.2019.1684738>.
- Kuula, Arja. 2011. *Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Vastapaino.
- Laako, Hanna, Juha Aalto, Christoffer Boström, Kari Hyytiäinen, Simo Häyrynen, Jaana Jarva ja muut. 2024. *Kestävyyshurmos edellyttää johdonmukaista ja läpileikkaavaa politiikkaa - Hallitustenvälisen luontopaneelin (IPBES) arviointiraporttien keskeiset viestit ja suosituksia kansallisen luontopolitiikan suunnitteluun ja päätöksentekoon*. Suomen Luontopaneelin julkaisuja 4/2024.
- Lähde, Ville. 2022. "Arjen teoille on annettava yhteinen suunta." Teoksessa *Planeetan kokoinen arki: Askelia kestävämpään politiikkaan*, toimittaneet Senja Laakso ja Riikka Aro. Gaudeamus.
- Laruffa, Francesco, Michael McGann ja Mary P. Murphy. 2021. "Enabling participation income for an eco-social state." *Social Policy and Society* 21 (3): 508–519.
<https://doi.org/10.1017/S1474746421000750>.
- Latta, Alex. 2007. "Locating democratic politics in ecological citizenship." *Environmental Politics*, 16 (3): 377–393. <https://doi.org/10.1080/09644010701251631>.
- Leppäkoski, Elina. 2019. Nuorten kuluttajien ympäristökansalaisuus mikromuoviongelman edessä. Pro gradu -tutkielma, Itä-Suomen yliopisto. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20191310>.
- Lister, Ruth, Constanza Tobio, Fiona Williams, Anneli Anttonen, Jet Bussemaker, Ute Gerhard ja muut. 2007. *Gendering Citizenship in Western Europe: New Challenges for Citizenship Research in a Cross-National Context*. Policy Press.
- Lister, Ruth. 2003. *Citizenship: Feminist Perspectives*. Palgrave Macmillan.
- Luontoliitto. 2024. "Voimassaolevat säännöt." Tietoa meistä. Luettu 2. toukokuuta 2025.
<https://luontoliitto.fi/tietoa-meista/>.

- Luontoliitto. ei pvm. "Tietoa meistä." Luettu 2. toukokuuta 2025. <https://luontoliitto.fi/tietoa-meista/>.
- MacGregor, Sherilyn. 2006. "No Sustainability Without Justice: A Feminist Critique of Environmental Citizenship." Teoksessa *Environmental citizenship*, toimittaneet Andrew Dobson ja Derek R. Bell. MIT Press.
- Marshall, T. H. 1950. *Citizenship and Social Class*. Cambridge University Press.
- Melo-Escrihuela, Carme. 2008. "Promoting ecological citizenship: rights, duties and political agency." *ACME: An International E-Journal for Critical Geographies* 7 (2): 113–134. <https://doi.org/10.14288/acme.v7i2.799>.
- Mudaliar, Praneeta, Meaghan McElroy ja Jacob Brenner. 2021. "The futility and fatality of incremental action: motivations and barriers among undergraduates for environmental action that matters." *Journal of Environmental Studies and Sciences* 12 (1): 133–148. <https://doi.org/10.1007/s13412-021-00705-1>.
- Mustalahti, Irmeli, Nina Tokola, Virpi Pakarinen ja Venla Siltovuori. 2023. "Intergenerational learning: from responsabilisation of young people towards sustainable well-being." Teoksessa *Young People As Agents of Sustainable Society: Reclaiming the Future*, toimittaneet Päivi Honkatukia ja Tiina Rättilä. Routledge.
- O'Neill, Daniel W., Andrew L. Fanning, William F. Lamb ja Julia K. Steinberger. 2018. "A Good Life for All within Planetary Boundaries." *Nature Sustainability* 1 (2): 88–95. <https://doi.org/10.1038/s41893-018-0021-4>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2025. "Valtionapukelpoiset valtakunnalliset nuorisoalan järjestöt 2.12.2025." Valtakunnalliset nuorisoalan järjestöt. Luettu 30. tammikuuta 2026. <https://okm.fi/nuorisojarjestot>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. ei pvm. "Valtakunnalliset nuorisoalan järjestöt". Luettu 30. tammikuuta 2026. <https://okm.fi/nuorisojarjestot>.
- Orman, Turkan Firinci. 2023. "Enacting Everyday Environmental Citizenship: Youthful Interpretations of Belonging and Empowerment." *Youth and Globalization* 5 (2): 327–351. <https://doi.org/10.1163/25895745-bja10032>.
- Pienimäki, Mari, Maarit Marttila ja Marjukka Colliander. 2021. "'Vegenakkeja ja pyöräilyä' – kyselytutkimus kaupungissa asuvien nuorten ympäristökansalaisuudesta." *Nuorisotutkimus* 39 (2): 27–45.
- Piispa, Mikko, Anni Ojajärvi ja Tomi Kiilakoski. 2020. *Tulevaisuus usko hukassa? Nuoret ilmastoaktivistit ja keskustelu tulevaisuudesta*. Sitra.

- Piispa, Mikko, Tomi Kiilakoski ja Anni Ojajärvi. 2023. "Young People's Climate Activism on The Move." Teoksessa *Young People As Agents of Sustainable Society: Reclaiming the Future*, toimittaneet Päivi Honkatukia ja Tiina Rättilä. Routledge.
- Porkkala, Silja. 2023. "Suomalaisten nuorten ilmastokansalaisuus. Kvantitatiivinen tutkimus poliittisen sosialisoinnin vaikutuksesta." Pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto. <https://www.utupub.fi/handle/10024/174799>.
- Ranta, Juha ja Arja Kuula-Luumi. 2017. "Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC." Teoksessa *Tutkimushaastattelun käsikirja*, toimittaneet Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander ja Johanna Ruusuvaori. Vastapaino.
- Rättilä, Tiina ja Päivi Honkatukia. 2023. "Introduction". Teoksessa *Young People As Agents of Sustainable Society: Reclaiming the Future*, toimittaneet Päivi Honkatukia ja Tiina Rättilä. Routledge.
- Ruusuvaori, Johanna ja Liisa Tiittula. 2017. "Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus." Teoksessa *Tutkimushaastattelun käsikirja*, toimittaneet Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander ja Johanna Ruusuvaori. Vastapaino.
- Rytioja, Anni ja Kirsi Pauliina Kallio. 2018. "Opittua käsitteistöä vai koettua yhteiskunnallisuutta? Pohdintoja nuorten kansalaisuudesta politiikkakyselyjen valossa." *Sociologia* 55 (1): 6–27.
- Sáiz, Ángel Valencia. 2005. "Globalisation, Cosmopolitanism and Ecological Citizenship." *Environmental Politics* 14 (2): 163–178. <https://doi.org/10.1080/09644010500054848>.
- Salonen, Arto O., Anna-Maria Isola, JP Jakonen ja Raisa Foster. 2024. "Who and what belongs to us? Towards a comprehensive concept of inclusion and planetary citizenship." *International Journal of Social Pedagogy* 13 (1): 1–13. <https://doi.org/10.14324/111.444.ijsp.2024.v13.x.005>.
- Santaoja, Minna. 2013. "Rakkaudesta luontoon. Luontoharrastajat luonnonsuojelun toimijoina." Väitöskirja, Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9216-7>.
- Seitz, Sally. 2016. "Pixilated Partnerships, Overcoming Obstacles in Qualitative Interviews via Skype: A Research Note." *Qualitative Research* 16 (2): 229–235. <https://doi.org/10.1177/1468794115577011>.
- Siivonen, Katriina, Hannele Cantell, Outi Ihanainen-Rokio, Mikko Kurenlahti, Senja Laakso, Pauliina Latvala-Harvilahti ja muut. 2022. "Kestävyysmurroksen keinot." Teoksessa *Kestävyiden avaimet: Kestävyystieteen keinoin ihmisen ja luonnon yhteiselo*, toimittaneet Tarja Halonen, Kaisa Korhonen-Kurki, Jari Niemelä ja Janna Pietikäinen. Gaudeamus.
- Silvasti, Tiina. 2014. "Sisällönanalyysi." Teoksessa *Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen*, toimittanut Ilmo Massa. Gaudeamus.

- Tilastokeskus. ei pvm. "11ra – Tunnuslukuja väestöstä alueittain, 1990–2024." StatFin, Väestöra-
kenne. Luettu 30. tammikuuta 2026. [https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/Stat-
Fin__vaerak/statfin_vaerak_pxt_11ra.px/](https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/Stat-
Fin__vaerak/statfin_vaerak_pxt_11ra.px/).
- Timmermans, Stefan ja Iddo Tavory. 2022. *Data Analysis in Qualitative Research: Theorizing with Ab-
ductive Analysis*. University of Chicago Press.
- Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajärvi. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja
ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje
2019*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitte-
leminen Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023*. Tutkimuseettisen
neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023.
- Väkkärä, Virpi, Kirsi Pauliina Kallio, Simo Häyrynen, Matti Koivula, Tiina Onkila, Ilona Laine ja muut.
2024. *Selvitys tutkimusperustaisesta ympäristökansalaisuudesta*. Suomen Luontopaneelin
julkaisuja 3B/2024.
- Vihersalo, Mirja. 2017. "Climate Citizenship in the European Union: Environmental Citizenship as an
Analytical Concept." *Environmental Politics* 26 (2): 343–360.
<https://doi.org/10.1080/09644016.2014.1000640>.
- Wolf, Johanna, Katrina Brown ja Declan Conway. 2009. "Ecological Citizenship and Climate Change:
Perceptions and Practice." *Environmental Politics* 18 (4): 503–521.
<https://doi.org/10.1080/09644010903007377>.
- Wood, Bronwyn ja Kirsi Pauliina Kallio. 2020. "Green citizenship: Towards Spatial and Lived Perspec-
tives." Teoksessa *Routledge Companion to Environmental Planning and Sustainability*, toimit-
taneet Simin Davoudi, Hilda Blanco, Richard Cowell ja Iain White. Routledge.
- Zhan, Mallory Xinyu. 2024. "Active, dutiful and pragmatic: practicing green citizenship in urban
China." *Environmental politics* 33 (6): 1019–1040.
<https://doi.org/10.1080/09644016.2024.2319520>.

Luettelo kuvioista ja taulukoista

Taulukko 1. Jäsentämäni kolme käsitystä ympäristökansalaisuudesta. s. 18

Kuvio 1. Nelikenttä nuorten aikuisten toiminnasta ympäristön hyväksi. s. 36

Liitteet

Liite 1: Haastattelukutsu

Hei nuori aikuinen!

Haluaisitko kertoa omasta toiminnastasi ympäristön hyväksi sekä siitä, mitä ajattelet nykyisistä ympäristöongelmista ja niiden ratkaisumahdollisuuksista?

Olen Oona Kallio ja opiskelen sosiaalipolitiikkaa Tampereen yliopistossa. Teen tällä hetkellä maisterintutkielmaani ympäristökansalaisuudesta, ja etsin haastateltaviksi 18–28-vuotiaita nuoria aikuisia. Olen kiinnostunut siitä, miten sinä toimit ympäristön hyväksi, mikä toimintaasi motivoi, ja mitkä tekijät helpottavat tai vaikeuttavat toimintaasi. Lisäksi minua kiinnostavat yleisesti ajatuksesi ympäristöongelmista ja mahdollisuuksista ratkaista niitä. Haastattelu on vapaamuotoinen ja kestää noin 30–60 minuuttia. Haastatteluun ei tarvitse valmistautua etukäteen, ja se pidetään suomen kielellä. Lähtökohtaisesti haastattelut toteutetaan Microsoft Teamsin välityksellä etäyhteydellä kevään aikana, mieluiten maaliskuussa.

Osallistumisesi haastatteluihin on tärkeää. Tutkielmani avulla tuotetaan tietoa siitä, millaisena ympäristöongelmista kiinnostuneiden ja niiden ratkaisemiseksi toimivien nuorten aikuisten ympäristökansalaisuus hahmottuu murroksessa kohti kestävämpää yhteiskuntaa. Tutkielmani haastatteluihin osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Ennen haastattelua pyydän sinulta suostumuksen tutkimushaastatteluun ja henkilötietojesi käsittelyyn, ja voit halutessasi perua suostumuksesi missä tahansa vaiheessa tutkielmani tekemistä. Käsitelen haastatteluaineistoa luottamuksellisesti.

Olen todella iloinen, jos päätät osallistua. Ota siinä tapauksessa minuun yhteyttä, niin sovi-taan sinulle sopiva aika haastattelulle. Jos sinulle herää mitä tahansa kysymyksiä tutkielmas-tani tai haastattelusta, vastaan hyvin mielelläni.

Ystävällisin terveisin,

Oona Kallio

sähköposti / puhelinnumero

Liite 2: Haastattelurunko

Suostumus: Laitoin nyt nauhoituksen päälle eli kysyn vielä tähän nauhalle, että oletko saanut ja lukenut tutkielman tiedotteen ja tietosuojailmoituksen? Suostutko ne luettuasi vapaaehtoisesti tähän tutkimukseen? Suostutko myös vapaaehtoisesti siihen, että tutkimuksessa käsitellään henkilötietojasi?

Oma toiminta ympäristön hyväksi ja sen motivaatio

- Mitä kautta sait tiedon tästä haastattelusta?
- Minkälaisessa toiminnassa olet tällä hetkellä mukana Luontoliitossa? Kuinka usein?
- Miksi päätit lähteä mukaan Luontoliiton toimintaan? Oliko siinä joku tietty hetki?
- Miksi ajattelet, että Luontoliiton toiminta on tärkeää?
- Mitä haluat saada aikaan toimimalla Luontoliitossa?

- Jos ajattelet muuten omaa toimintaasi ympäristön hyväksi, minkälaisia asioita teet elämässäsi? Esimerkkejä?
- Tapahtuuko toiminta ympäristön hyväksi joidenkin muiden ihmisten kanssa yhdessä? Millaista toiminta on? Miksi toimitte näin?
 - o Kavereiden kesken?
 - o Oman tai lapsuudenperheen kesken?
 - o Opiskelu- tai työyhteisössä?
 - o Muissa harrastuksissa?
 - o Muissa yhteisöissä?

- Käytätkö sosiaalista mediaa tai jotain virtuaalisia alustoja, joissa näkyy ympäristötoimintaan liittyvää sisältöä? Minkälaista sisältöä? Mitä alustoja ja mitä teet näillä alustoilla?
- Millä muilla tavoilla pyrit vielä toimimaan ympäristön hyväksi Suomessa tai maailmassa?

- Oletko nuorempana toiminut eri tavalla ympäristön hyväksi kuin nyt? Miten? Miksi?
- Haluaisitko tulevaisuudessa toimia uusilla tavoilla? Miten? Miksi?

- Yleisessä keskustelussa puhutaan paljon siitä, että nuoret ratkaisevat ympäristöongelmat. Mitä mieltä olet tästä?
- Onko nuorilla jotain erityisiä tapoja toimia ympäristön hyväksi verrattuna vanhempiin ihmisiin? Toimitko sinä niin? Miksi?

- Mikä motivoi sinua toimimaan ympäristön hyväksi elämässäsi? Miksi haluat toimia?
- Mitä haluaisit, että toimintasi ympäristön hyväksi aiheuttaa tai mitä seurauksia haluaisit sillä olevan?
- Tuntuuko sinusta, että toiminnallasi on merkitystä?
- Toimitko jotain asiaa tai ihmisiä vastaan, kun toimit ympäristön hyväksi?
- Mikä on sinun mielestäsi tärkein tapa omassa elämässäsi, jolla toimit ympäristön hyväksi?

Oman ympäristön hyväksi tapahtuvan toiminnan esteet ja mahdollisuudet

- Millaiset asiat vaikeuttavat toimintaasi ympäristön hyväksi? Haluaisit siis tehdä jotain, mutta joku asia rajoittaa. Esimerkkejä, mikä rajoittaa?
- Mikä sinua lannistaa, kun pyrit toimimaan ympäristön hyväksi? Tietty ihminen/asia?
- Millaiset asiat helpottavat toimintaasi ympäristön hyväksi? Esimerkkejä, mikä helpottaa?
- Mistä saat motivaatiota toimia ympäristön hyväksi? Tietty ihminen/asia?
- Millaista suhtautumista olet kohdannut liittyen toimintaasi ympäristön hyväksi?
 - o Luontoliitto?
 - o Kaverit?
 - o Oman perhe tai lapsuudenperhe?
 - o Sosiaalinen media/virtuaaliset alustat?
 - o Opiskelu- tai työpaikka?
 - o Muut harrastukset?
 - o Ylipäätään yhteiskunta?

Omat oikeudet ja velvollisuudet ympäristöä koskien

- Nyt on puhuttu siitä, kuinka toimit ympäristön hyväksi elämässäsi. Ajatteletko, että sinulla on velvollisuus toimia niin? Mistä tällainen velvollisuus kumpuaa?
- Kun toimit ympäristön hyväksi, mitä tai ketä kohtaan hahmotat velvollisuutesi toimia? Esimerkiksi itseäsi, tulevia sukupolvia, muita ihmisiä tällä hetkellä, ympäristöä, esim. eläimiä?
- Mitkä ovat sinun velvollisuuksiasi toimia ympäristön hyväksi yhteiskunnassa? Mitä olet valmis tekemään?
- Missä sinulle tulee raja vastaan, että joku asia ei ole enää sinun velvollisuutesi tehdä? Miksi?
- Mitä ajattelet siitä, kun yleisesti ajatellaan, että on nimenomaan yksilöiden velvollisuus toimia omassa elämässään ympäristön hyväksi? Miksi näin?
- Keillä muilla kuin sinulla on velvollisuus toimia ympäristön hyväksi? Mitä ajattelet, että näiden toimijoiden pitäisi tehdä? Miksi?
- Suomen perustuslaissa sanotaan, että julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön. Mitä ajattelet, toteutuuko sinun oikeutesi tällaiseen ympäristöön tällä hetkellä? Miten ja miksi?
- Suomen perustuslaissa myös sanotaan, että julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Miten tällainen mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoon onnistuu mielestäsi elämässäsi?
- Mitä muita oikeuksia sinulla pitäisi olla ympäristöön liittyen, esimerkiksi millaiseen ympäristöön sinulla pitäisi olla oikeus?
- Mitä muita oikeuksia sinulla pitäisi olla ympäristöongelmien ratkaisemiseen liittyen?

Yleisiä näkemyksiä ympäristöongelmista ja kestävyysmurroksesta

Puhutaan lopuksi vielä yleisesti näistä ympäristöongelmista, joita yhteiskunnissa yritetään ratkaista.

- Mitä ajatuksia tai tunteita sinulle herää, kun ajattelet tämänhetkisiä ympäristöongelmia, kuten ilmastonmuutosta tai luonnon monimuotoisuuden häviämistä?
- Mitä ajattelet, mikä tässä on se perimmäinen ongelma, miksi tällaiset ympäristöongelmat ovat päässeet syntymään?
- Mitä asioita pitäisi muuttaa, että nuorilla aikuisilla olisi paremmat mahdollisuudet toimia ympäristön hyväksi yhteiskunnassa?
- Nyt vielä, kun on puhuttu näistä ympäristöongelmista ja niiden ratkaisemisen teemoista, niin millaisia terveisiä ja kenelle haluaisit lähettää tähän liittyen?

Jos jotain jäi sanomatta tai käsittelemättä haastattelun aikana, voit nyt kertoa siitä. Voit myös kommentoida haastattelua, jos haluat.

Taustatiedot

- Ikä
- Pääasiallinen toimeentulon muoto (esim. opiskelija/palkkatöissä/työtön/joku muu)
- Asuinpaikka

Mahdollisuus suositella haastatteluani tuttaville Luontoliitossa?

Liite 3: Sisällönanalyysitaulukot

Miten nuoret aikuiset toimivat ympäristön hyväksi?

Alaluokat	Yläluokat	Päälouokka
Roskien kerääminen Talkoisiin osallistuminen	Lähiympäristöstä huolenpito	Ympäristöongelmien vähentäminen toimimalla elinpiirissään
Kierrätys Ekologisten tuotantotapojen tukeminen Ekologisten tavaroiden ostaminen Ekologisesti liikkuminen Ekologisesti syöminen Ekologisesti asuminen	Ekologisesti kuluttaminen	
Lähipiirin kanssa keskustelu Esimerkin näyttäminen Yhdessä kannustaen toimiminen Tiedon ja toimintamahdollisuuksien jakaminen sosiaaliseen mediaan	Lähipiiriin vaikuttaminen	Ajattelu- ja toimintatapojen muuttaminen arjessa osana yhteisöjä
Ympäristökasvatuksen toteuttaminen Luontoliitossa Ympäristöjärjestöjen toiminnan tukeminen	Järjestöissä kasvattaminen ja järjestöjen tukeminen	
Ympäristökasvatuksen toteuttaminen työssään Hakeutuminen tiettyihin opiskelu- ja työpaikkoihin Ekologisten toimintatapojen edistäminen työ- tai opiskelupaikassaan	Työn ja opintojen kautta kasvattaminen ja kehittäminen	
Kuntaan yhteyden ottaminen Kunnan kansalaisosallistumisen kanavien kautta vaikuttaminen	Asuinympäristön tilaan vaikuttaminen kunnan kautta	Asuinympäristön tilaan vaikuttaminen kunnan kautta
Vastuuasemassa toimiminen osana poliittista ryhmää Kansalaisosallistumisen kanavien kautta vaikuttaminen laajasti	Virallispoliittisten tahojen laajoihin toimintatapoihin vaikuttaminen	Virallispoliittisten tahojen laajoihin toimintatapoihin vaikuttaminen
Erilaisten medioiden kuluttaminen Yhteisöjen järjestämään koulutustoimintaan osallistuminen	Omien tietojen ja taitojen kartuttaminen	Lähtökohta toiminnalle kaikissa pääloukissa

Mitkä tekijät edistävät tai vaikeuttavat nuorten aikuisten toimintaa ympäristön hyväksi?

Alaluokat	Yläluokat	Pääluokka
Keskittyminen siihen, mitä voi tehdä Täydellisyydestä luopuminen Itsen suojeleminen negatiivisuudelta	Kohtuullisuus itseä kohtaan	Hyvinvointi
Mukavien asioiden tekeminen Toiminnan synergiat Konkreettisen toiminnan vaikutus Arvojen mukaan eläminen Luonnon hyvinvointivaikutukset	Mielihyvän saaminen	
Rohkeus Tarmokkuus Innovatiivisuus	Luonteenpiirteet	Resurssit
Tietoisuuden tasosta syntyvä moraalinen velvollisuus Vastavuoroisuuden ajatus Tahto puolustaa	Omat moraaliset sitoumukset	
Koulutus Tiedonpuute toiminnan tavoista	Tiedon määrä	
Aika Raha	Ajan ja rahan määrä	
Vaihtoehtojen määrä Helppous valita	Valinnanvara kuluttaessa	Saavutettavuus
Välimatkat yhteisölliseen toimintaan Ekologisten elämäntapojen mahdollisuudet asuinpaikassa	Asuinpaikan tarjoamat mahdollisuudet	
Yhteisöjen ilmapiiri Etäosallistumismahdollisuus	Yhteisöjen toimintatavat	
Samoin toimivat ihmiset tai niiden puute Omat verkostot yhteisöllisessä toiminnassa Yhteisön ymmärrys arvostettavista asioista	Omat yhteisöt	Sosiaalinen arvostus
Ymmärryksen määrä omalle toiminnalle Paine toiminnan sosiaaliselle hyväksyttävyydelle	Muiden reaktiot toimintaan	
Taloudelliset kannustimet Sääntely	Poliittinen ja taloudellinen ohjaus	Poliittinen ja taloudellinen järjestelmä
Kasvupakkoon sidottu valtaapitävien toimettomuus Kriisin akuutin luonteen sivuutus Viherpesu	Kestävyysemurroksen edistämisen taso	
Toiminnan vaikuttavuus Toiminnan turvallisuus	Vaikuttamismahdollisuudet poliittisessa järjestelmässä	

Liite 4: Tutkimustiedote – Nuorten aikuisten ympäristökansalaisuutta käsittelevä pro gradu -tutkielma

Kirjoitan pro gradu -tutkielmaani nuorten aikuisten ympäristökansalaisuudesta. Tutkielmassa kiinnostuksen kohteenani on nuorten aikuisten ymmärrys heidän omasta toiminnastaan ympäristön hyväksi sekä heidän ymmärryksensä yleisesti ympäristöongelmista ja niiden ratkaisumahdollisuuksista.

Tutkielman aineisto kerätään haastattelemalla. Haastatteluissa keskustellaan toiminnastasi ympäristön hyväksi, motivaatiostasi tähän toimintaan ja asioista, jotka helpottavat tai vaikeuttavat toimintaasi. Lisäksi keskustellaan ylipäättään näkemyksistäsi ympäristöongelmista ja niiden ratkaisumahdollisuuksista. Haastattelut ovat yksilöhaastatteluita ja kestävät noin 30–60 minuuttia. Haastatteluun ei tarvitse valmistautua etukäteen. Lähtökohtaisesti haastattelut toteutetaan Microsoft Teamsin välityksellä etäyhteydellä. Haastattelun ajankohta sovitaan jokaisen haastateltavan kanssa erikseen. Haastattelut on tarkoitus toteuttaa kevään 2025 aikana, mieluiten maaliskuussa.

Osallistumisesi haastatteluihin on tärkeää. Tutkielmani avulla tuotetaan tietoa siitä, millaisena ympäristöongelmista kiinnostuneiden ja niiden ratkaisemiseksi toimivien nuorten aikuisten ympäristökansalaisuus hahmottuu murroksessa kohti kestävämpää yhteiskuntaa. Haastattelut nauhoitetaan ja kirjoitetaan puhtaaksi tarkkuuden ja ymmärryksen takaamiseksi. Puhtaaksikirjoituksen yhteydessä aineistosta poistetaan suorat tunnistetiedot. Digitaalinen aineisto säilytetään tutkimusprosessin ajan Tampereen yliopiston hallinnoimassa pilvipalvelussa. Tutkielman valmistuttua aineisto tuhotaan. Tarkemmin tutkielman tietosuojasta ja henkilötietojen käsittelystä voit lukea tietosuojailmoituksesta. Tutkielmaan osallistumisesta ei makseta palkkiota, ja siihen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Voit halutesasi perua suostumuksesi tutkielmaani osallistumisesta tai henkilötietojen käsittelystä missä tahansa vaiheessa tutkielmani tekemistä ottamalla yhteyttä minuun.

Yhteystietoni löytyvät alta. Jos sinulle herää kysymyksiä tutkielmastani tai haastattelusta, vastaan hyvin mielelläni.

Oona Kallio

Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunta

sähköposti

puhelinnumero